

ÅRSRAPPORT

Riksantikvaren

2017

Brygge frå den samiske handelsstaden Sortebeck, Laberg, i Gratangen kommune i Troms. Foto: Ingegerd Holand, Riksantikvaren

Riksantikvaren er direktorat for kulturminneforvaltning og er faglig rådgiver for Klima- og miljødepartementet i utviklingen av den statlige kulturminnepolitikken. Riksantikvaren har også ansvar for at den statlige kulturminnepolitikken blir gjennomført og har i denne sammenheng et overordnet faglig ansvar for fylkeskommunenes og Sametingets arbeid med kulturminner, kulturmiljøer og landskap.

Riksantikvaren
Postboks 8196 Dep
0034 Oslo
Tlf 22 94 04 00
E-post: postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

Mai 2018

Årsrapport 2017

I. Leders beretning.....	1
II. Introduksjon til virksomheten og hovedtall	5
III. Årets aktiviteter og resultater (Resultatrapport).....	13
IV. Styring og kontroll i virksomheten.....	70
V. Vurdering av framtidutsikter.....	82
VI. Årsregnskap	85

I. Leders beretning

Riksantikvar Jørn Holme. Foto: Christine Krøvel

2017 har vært et år for ny kunnskap. Gjennom undersøkelser har vi fått tallfestet kulturminnernes samfunnsøkonomiske verdi. Gjennom arkeologiske utgravinger har vi lært langt mer om middelalderen i Norge enn vi hadde våget å håpe på.

Året som gikk ga oss tre store arkeologiske funn fra middelalderen: restene etter fire Klemens-kirker i Trondheim, en ny kongsgård på Avaldsnes i Rogaland og deler av bispeborgenlegget i Oslo. De tre funnene stammer fra perioden 1000-1300, som var en storhetstid i Norge. Mens undersøkelsene fortsetter i Oslo og på Avaldsnes, ble det i 2017 satt i gang arbeid for å formidle funnene av Klemenskirken på en god måte. Regjeringen har bevilget midler til å ferdigstille de arkeologiske undersøkelsene og gitt en delbevilgning til arbeidet med et besøkssenter i underetasjen på

næringsbygget som skal stå på tomten. Ruiner etter kirken og andre funn fra den arkeologiske utgravingen skal presenteres på nyåret 2019, forutsatt videre budsjett.

Kulturminnenes samfunnsøkonomiske verdi er stor. Kulturminner gir omsetning, arbeidsplasser og økte boligverdier. Riksantikvaren kunne i 2017 presentere undersøkelser som omhandler kulturminners økonomiske betydning for alt fra reiseliv til boligpriser. Tallene viser oss at det lønner seg for samfunnet å satse på kulturminner. Bolig- og bymiljøer som er regulert til bevaring, eller der det finnes andre bestemmelser som sikrer bevaring av eldre bebyggelse, vinner i kampen om prisstigning på boliger. Likeså bidrar kulturminner til verdiskaping og reiseliv i stor skala. Alt i alt bidrar kulturminner årlig med 45,8 milliarder kroner i produksjon. Det vil si nærmere 2 prosent av brutto nasjonalprodukt.

Som følge av regionreformen skal en rekke oppgaver overføres fra Riksantikvaren til regionene. Det er en spennende prosess som vil kreve mye av både Riksantikvaren og fylkeskommunene i perioden som kommer. Jeg er overbevist om at dette skal vi få til, og at en god forvaltning av kulturminner regionalt vil gi kulturminnene økt status i lokalmiljøene samt at kulturminnene blir viktige premisser i regionenes utviklingsarbeid. Hos Riksantikvaren gjør regionreformen, sammen med effektiviserings- og digitaliseringsarbeidet i statlig sektor, at vi på mange måter må endre måter vi arbeider på. Vi har i løpet av 2017 gjort viktige grep for å forberede direktoratet på sin framtidige rolle, blant annet gjennom et eget delegeringsprosjekt og gjennom oppstarten av et prosjekt for organisasjonsutvikling.

I 2017 ble Norge valgt inn i UNESCOs verdensarvkomité. Riksantikvaren og Miljødirektoratet leder den norske delegasjonen til komiteen de neste fire årene. Krig, terror, klimaendringer, utviklingspress og flere steder svak statlig styring har ført til at mange verdensarvsteder står på farelisten. Det er med andre ord et stort og viktig arbeid som ligger foran oss. Medlemskapet i verdensarvkomiteen forplikter også på hjemmebane. Arbeidet med oppdaterte forvaltningsplaner for de norske verdensarvstedene er godt i gang, og vil fortsette i årene 2018 og 2019. En ny undersøkelse viser at vi i Norge i liten grad kjenner til flere av våre egne verdensarvsteder. Her har vi en jobb å gjøre for å fortelle om den norske verdensarven.

I 2017 lanserte Riksantikvaren en bystrategi, laget på oppdrag fra Klima- og miljødepartementet. I byer med befolkningsvekst er presset mot de historiske bymiljøene stort. Vi mener at godt kulturminnevern og god byutvikling kan gå hånd i hånd, dersom kommuner, byutviklere og arkitekter tar gode valg. Bystrategien har blitt godt mottatt og vært mye omtalt og debattert i pressen. Strategien har i så måte også vært et godt innspill til den byutviklingen som skjer i både store og små norske byer.

Klimaendringene med våtere, varmere og villere vær, påvirker også våre kulturminner. Mange bygninger og arkeologiske kulturminner står i fare for å ødelegges eller forsvinne raskere. I 2017 startet vi opp et nytt miljøovervåkingsprogram, hvor vi over de neste 50 årene skal undersøke hvordan klimaendringene påvirker fredete bygninger. I Arktis stiger temperaturen raskere enn noen andre steder på kloden, og mange kulturminner står i fare for å ødelegges på grunn av erosjon eller råde. Riksantikvaren har styrket satsingen på polare kulturminner, og vi har i 2017 samarbeidet tett med Sysselmannen på Svalbard. Vi har arbeidet med å få god oversikt over kulturminnene, og med å etablere gode systemer og rapporteringsrutiner som gjør at kunnskapen bevares og gjøres tilgjengelig for flere. I 2018 rettes arbeidet også mot bruk av fredete bygninger i Longyearbyen.

Fredningsstrategi mot 2020 for kulturminneforvaltningen angir ti prioriterte tema for nye fredninger, for at fredningslisten vår skal bli mer representativ, både tematisk og geografisk. Gjennom 2017 har Riksantikvaren særlig arbeidet med en gjennomgang av de nasjonale minoritetenes, skogfinnenes og kvenenes, kulturminner, med sikte på fredning av flere kulturminner i årene som kommer. Det er fylkeskommunene som i stor grad utarbeider fredningssaker for Riksantikvaren. Tallene viser at vi har langt bedre fremdrift i fredningssakene nå enn på flere tiår. Det arbeides nå effektivt med fredningssakene og samarbeidet er godt med de aller fleste fylkeskommunene.

Plan- og bygningsloven er det viktigste verktøyet for å ta vare på mangfoldet av kulturminner, kulturmiljøer og landskap. Som planmyndighet er kommunen den største forvalteren av kulturhistoriske verdier. Riksantikvaren kan også reise innsigelse i saker hvor vesentlige nasjonale kulturminneinteresser blir truet og der regional kulturminneforvaltning vil akseptere planen. I 2017 fremmet Riksantikvaren 10 innsigelser. Dialog og forhandling i saker hvor innsigelse har vært aktuelt, har bidratt til at innsigelser og klager ha vært unngått.

Innenfor Kunnskapsløftet for kulturminneforvaltningen har Riksantikvaren arbeidet for økt kulturminnekompetanse på kommunalt nivå. Til nå har vi støttet 300 kommuner i arbeidet med egne kulturminneplaner som, i tillegg til kurs og samlinger, har vært gode grep for å styrke den kommunale forvaltningen av kulturminner. Gjennom satsingen har kulturminner i økende grad blitt satt på den lokalpolitiske dagsorden, og skapt engasjement i kommunene. Arbeidet med å digitalisere Riksantikvarens saksarkiver er ferdigstilt. Denne digitaliseringen er en forutsetning for å kunne legge til rette for økt tilgjengeliggjøring og bruk av arkivmaterialet.

Også som del av kunnskapsløftet ble prosjektet *Registrering av automatisk fredete samiske bygninger* ferdigstilt i 2017. I samarbeid med Sametinget og KLD har Riksantikvaren jobbet

for en god, forutsigbar og eierorientert forvaltning av disse kulturminnene. Bevaringsprogrammet for samiske bygninger tar utgangspunkt i resultatene fra dette registreringsprosjektet. Om lag 900 bygninger er registrert som automatisk fredet. De mest verdifulle vil bli prioritert i bevaringsprogrammet for samiske kulturminner.

Bevaringsprogrammet for samiske kulturminner er ett av til sammen ti bevaringsprogram i regi av Riksantikvaren. Alle programmene har god fremdrift og leverer gode resultater. Samtidig ser vi, med unntak av stavkirkeprogrammet, at vi på landsbasis ikke når 2020-målene om ordinært vedlikeholdsnivå av kulturminnene. Det er budsjettsituasjonen over flere år som er årsaken til dette, ikke manglende prosjektstyring hos tilskuddsmottakere og fylkeskommuner, som benytter tildelte midler effektivt og godt. For bevaringsprogrammet for bergkunst rettes nå tiltakene i stadig større grad mot å opprettholde oppnådd tilstand på utvalgte lokaliteter, snarere enn å iverksette tiltak på nye lokaliteter.

Det er stor interesse for kulturminnevern i pressen. Sammenliknet med andre direktorater og offentlige organisasjoner av tilsvarende størrelse, får Riksantikvaren mye omtale i både lokal, regional og nasjonal presse. Det var totalt 6580 medieoppslag om Riksantikvaren i 2017, noe som tilsvarer et gjennomsnitt på 18 medieoppslag daglig.

I 2017 ble stat og kirke skilt. Regjeringen har sendt forslag til en ny tros- og livssynssamfunnslov på høring. Riksantikvaren etterlyser et eget bevaringsprogram for de mest verneverdige og eldste kirkene samt at det er behov for mer enhetlige regler for fredning av kirker. Når staten ikke lenger styrer kirkeforvaltningen, må de viktigste av kirkebyggene sikres et vern gjennom fredning.

I desember 2017 vedtok Stortinget å be regjeringen å utarbeide en stortingsmelding på kulturminnefeltet der også nye nasjonale mål for kulturminnefeltet skal behandles. Den nye stortingsmeldingen er også nevnt i Jeløya-erklæringen. Riksantikvaren ser frem til å bidra inn til utforming av nye politiske mål for kulturminnepolitikken.

Jørn Holme

Bryggene i Trondheim. Foto: Leidulf Mydland, Riksantikvaren

II. Introduksjon til virksomheten og hovedtall

Riksantikvaren er Klima- og miljødepartementets (KLD) rådgivende og utøvende faginstans for forvaltning av kulturminner, kulturmiljøer og det kulturhistoriske innholdet i landskapet. Riksantikvaren har også ansvar for at den statlige kulturminnepolitikken blir gjennomført, og har et overordnet faglig ansvar overfor kommunene, fylkeskommunene, Sametinget, Sysselmannen på Svalbard og forvaltningsmuseene på kulturminnefeltet.

Som direktorat for kulturminneforvaltning og faglig rådgiver for KLD i utviklingen av den statlige kulturminnepolitikken, har Riksantikvaren en avgjørende rolle for å gjøre strategiske veivalg på kulturminnefeltet. Kulturminnene må forvaltes i lys av endrede samfunnsbetingelser så som endret nærings- og bosettingsmønster, klimaendringer mv. og den offentlige forvaltningen som er i endring med krav om effektivisering, digitalisering og modernisering.. En regionreform og en kommunereform er vedtatt, som innebærer etablering av større regioner og kommuner. Fra 2020 skal ansvar og myndighet for enkelte kulturminneområder delegeres til den regionale kulturminneforvaltningen. Dette vil endre Riksantikvarens rolle og oppgaver i tillegg til krav om effektivisering og digitalisering i offentlig sektor. Delegering av enkelte ansvarsområder fra 2020, altså større regionalt og lokalt ansvar og medvirkning, kan bidra til å fremme engasjementet for kulturminnene lokalt og regionalt.

En mer rendyrket direktoratsrolle for Riksantikvaren innebærer styrket innsats både i utøvelse av den statlige politikken og i vår faglige rådgivning og støtte til fylkeskommuner og kommuner. Riksantikvaren besitter ekspertise på kulturminnefeltet, og kompetansen skal videreutvikles slik at vi kan fylle direktoratsrollen fram mot 2020.

Riksantikvarens visjon

Riksantikvaren bevarer kulturarv – viktige verdier for kunnskap, opplevelse og bruk.

Riksantikvarens motto

Fortida gjør framtida rikere.

Riksantikvarens samfunnsoppdrag

Riksantikvaren skal arbeide strategisk, langsiktig og effektivt med tilgjengelige midler for å sikre at mangfoldet av kulturminner, kulturmiljø og det kulturhistoriske innholdet i landskapet forvaltes og tas vare på som bruksressurser, og som grunnlag for kunnskap, opplevelse og verdiskaping. Et representativt utvalg av kulturminner, kulturmiljø og landskap skal tas vare på i et langsiktig perspektiv (St.prp. nr. 1.).

For å ivareta samfunnsoppdraget skal Riksantikvaren gi KLD faglige innspill i arbeidet med politikk- og regelverksutforming, herunder gjennomføre analyser, samt gi råd om tiltak og virkemidler for å sikre måloppnåelse på kulturarvsområdet. Vi skal arbeide etter og videreutvikle strategiene på viktige innsatsområder, for eksempel arkeologi, fartøyvern og fredning. Videre skal Riksantikvaren legge til rette for verdiskaping og bærekraftig bruk av kulturminner, kulturmiljø og landskap og være pådriver for bruk av kulturmiljøer som ressurs i by- og tettstedsutvikling for å skape levende bymiljøer og kvalitet i omgivelsene. Vi har også koordineringsansvar for å oppfølging av verdensarvkonvensjonen på direktoratsnivå.

Riksantikvarens myndighetsrolle

Direktoratet har ansvar for hoveddelen av statens oppgaver knyttet til myndighetsutøvelse, kvalitetsutvikling og analyse og vurdering for kulturminneområdet. Myndighetsutøvelsen skal vektlegge både kulturminnefaglige og andre samfunnsmessige hensyn.

Riksantikvaren har i dag fullmakt til å frede kulturminner ved enkeltvedtak eller forskrift, og har dispensasjonsmyndighet for automatisk fredete kulturminner, skipsfunn, fredete fartøy, ruiner, kirker eldre enn 1650, samt byggverk og fredete anlegg i statens eie. Riksantikvaren har i tillegg forvaltningsansvar for listeførte fartøy og listeførte kirker.

Riksantikvaren kan erklære bygninger fra perioden 1537-1649 som automatisk fredet. Både fylkeskommunen og Riksantikvaren har innsigelsesmyndighet i reguleringsplansaker og klageadgang i plan- og byggesaker der regionale og nasjonale kulturminneinteresser er truet.

Riksantikvaren skal arbeide internasjonalt på kulturminnefeltet. Vi skal formidle kontakt mellom norske og internasjonale fagmiljø, representere norske myndigheter i relevante internasjonale organ og sørge for at konvensjoner og avtaler om kulturminner og kulturmiljø blir fulgt opp.

Direktoratet skal også være kompetansesenter, rådgiver og samarbeidspartner for eiere, frivillige organisasjoner, den interesserte allmennheten og andre sektorer med interesse og ansvar for kulturminneforvaltning.

Som sentral rådgivende og utøvende faginstans for forvaltning av kulturminner skal våre råd være faglig fundert. Når vi utøver myndighet, skal de kulturminnefaglige hensynene veies mot andre samfunnsmessige hensyn. Som overordnet faginstans for regional og lokal kulturminneforvaltning har Riksantikvaren som mål at vi skal utøve den statlige kulturminneforvaltningen med respekt for - og i dialog med - lokale og regionale myndigheter. Som faglig rådgiver og samarbeidspartner skal vi være eier- og brukerorienterte, og yte god service.

Riksantikvarens *Strategi 2017-2021* har følgende strategiske satsinger

- Riksantikvaren vil at kulturminner skal bevares, brukes, oppleves og utvikles
- Riksantikvaren skal være pådriver for kunnskaps- og fagutvikling
- Riksantikvaren skal være en tydelig og relevant samfunnsaktør
- Riksantikvaren vil ha en helhetlig og effektiv kulturminneforvaltning

Nasjonale mål og prioriteringer på kulturminnefeltet

Regjeringen og Stortinget fastsetter de nasjonale miljømålene. I dag har vi 26 miljømål som dekker naturmangfold, klima, forurensing, friluftsliv, kulturminner og kulturmiljø og polarområdene. Riksantikvaren skal bidra til å realisere regjeringens nasjonale mål som gjenspeiler hva Norge vil oppnå på viktige miljøområder.

Direktoratet har nasjonale mål innenfor områdene kulturminner og kulturmiljø, samt viktige prioriteringer innenfor polarområdene og det internasjonale området.

Innenfor *Kulturminner og kulturmiljø* skal målene nås innen 2020. Tapet av verneverdige kulturminner skal minimeres (*nasjonalt mål 2.1*), et prioritert utvalg automatisk fredede og andre arkeologiske kulturminner skal ha et ordinært vedlikeholdsnivå innen 2020 (*nasjonalt*

mål 2.2.) et representativt utvalg kulturminner og kulturmiljøer skal vedtaksfredes innen 2020 (nasjonalt mål 2.3) og fredede bygninger, anlegg og fartøy skal ha et ordinært vedlikeholds nivå innen 2020 (nasjonalt mål 2.4).

Innenfor polarområdet er prioriteringen at de 100 viktigste kulturminnene og kulturmiljøene på Svalbard skal sikres gjennom forutsigbar og langsiktig forvaltning.

Implementering av verdensarvpolitikk er en viktig prioritering innenfor det internasjonale området. EØS-midler som finansierer kulturminneprosjekter i Europa, skal bidra til å mobilisere norsk kulturminnesektor for deltakelse og erfaringsutveksling i EØS-prosjekter. Videre skal Riksantikvaren ta del i utvalgte nettverk og internasjonale organisasjoner, for å styrke kulturminnesektoren globalt, samt for å bidra til at vi tar del beslutninger som senere påvirker oss i Norge.

Det pågår et arbeid med å formulere nye nasjonale mål til endelig behandling i Stortinget gjennom fremleggelse av ny stortingsmelding om kulturminnepolitikken..

Presentasjon av Riksantikvaren

Historikk

Riksantikvaren ble etablert i 1912 (som en statlig stilling). I 1988 fikk Riksantikvaren direktoratstatus og ble samtidig delegert det overordnede, faglige ansvaret for kulturminneforvaltningen.

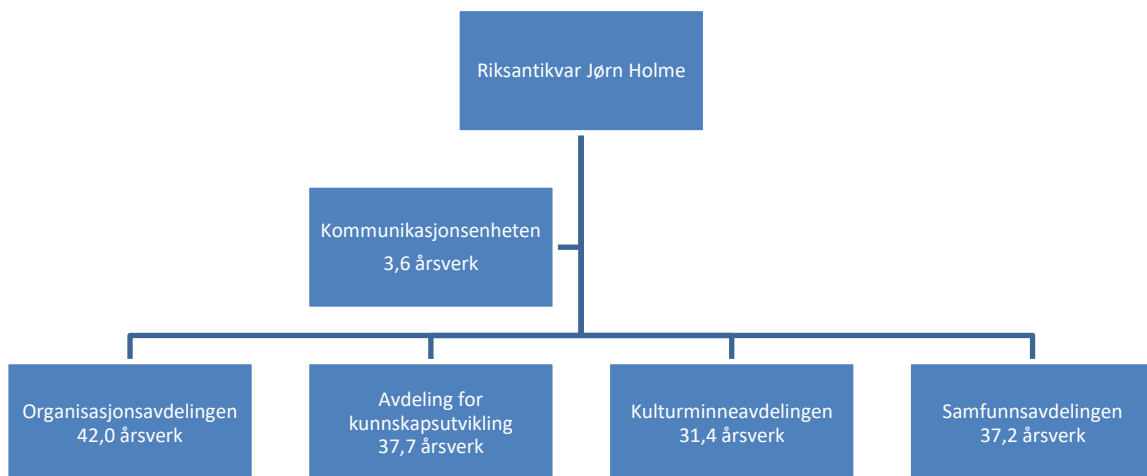
Riksantikvarens rolle

Som direktorat for kulturminneforvaltning er Riksantikvaren Klima- og miljødepartementets sentrale rådgivende og utøvende faginstans for forvaltning av kulturminner. Innenfor rammene som den til enhver tid sittende politiske ledelse gir for vår virksomhet, har Riksantikvaren også iverksettende funksjoner og fungerer som faglig saksforbereder for departementet (se figur 2). Riksantikvaren skal bidra til å realisere regjeringens nasjonale mål som gjenspeiler hva Norge vil oppnå på viktige miljøområder. Direktoratet skal også bidra til å videreutvikle politikken gjennom kunnskapsbaserte beskrivelser og analyser av tilstanden i sektor.

Hovedmålgruppene er regjeringen, regional og lokal kulturminneforvaltning (fylkene, Sametinget og kommunen som kulturminnemyndighet) og eiere av kulturminner. Vår statlige kulturminneforvaltning skal utøves i dialog med lokale og regionale myndigheter. Riksantikvaren skal bidra til implementering av gjeldende statlig kulturminnepolitikk og har overordnet faglig ansvar for fylkeskommunenes, Sametingets, forvaltningsmuseenes og kommunenes arbeid med kulturminner, kulturmiljøer og landskap.

Riksantikvaren ledes av Jørn Holme (siden 2009) og virksomheten holder til i Dronningensgate 13 i Oslo.

Riksantikvaren er organisert i fire avdelinger, herunder tre fagavdelinger og en organisasjonsavdeling. I tillegg har Riksantikvaren en kommunikasjonsenhet (se figur 1 under).

Figur 1. Organisasjonskart

Per 31.12.2017 var vi 153 ansatte¹.

¹ Inkluderer 1 årsverk for lærling, 3 årsverk på omstillingsmidler og 2 årsverk på eksterne midler.

Ledelsen består nå av:

riksantikvar: Jørn Holme

assisterende riksantikvar: Marit Huuse

avdelingsdirektør i organisasjonsavdelingen: Astrid Auran Nesbø

avdelingsdirektør i kulturminneavdelingen: Hanna Kosonen Geiran

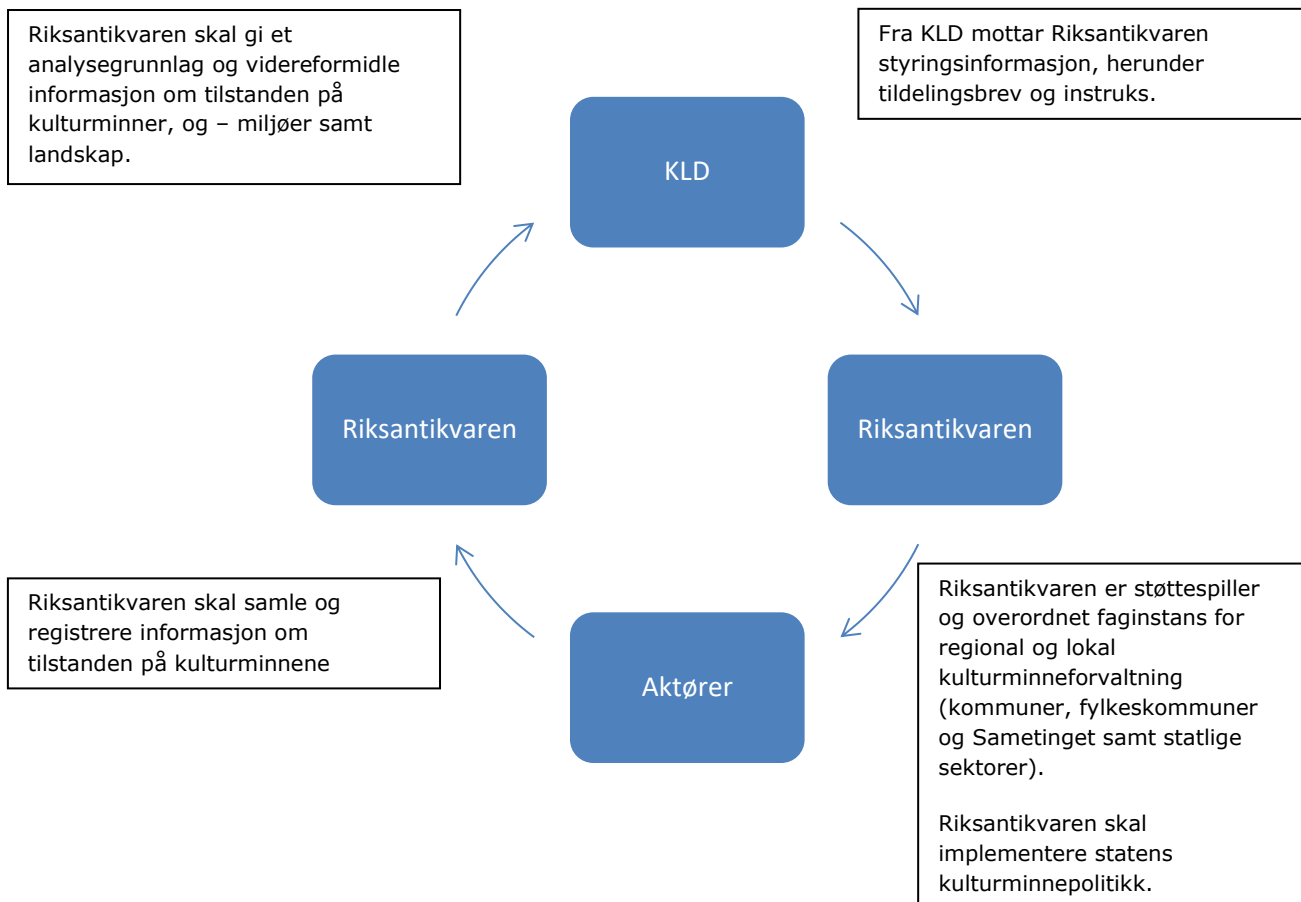
avdelingsdirektør i kunnskapsutviklingsavdelingen: Jostein Løvdal

avdelingsdirektør i samfunnsavdelingen: Leidulf Mydland

kommunikasjonsdirektør i kommunikasjonsenheten: Siri Wolland

Organisasjonsendringer

I 2017 ble Seksjon for arkeologiske kulturminner overført fra Kulturminneavdelingen til Samfunnsavdelingen (fra og med 1. april 2017). Det innebar at 16 ansatte ble overført til ny avdeling. Formålet var å hente ut synergier mellom arkeologifeltet og Samfunnsavdelingens oppgaver så som plansaker med innsigelsessaker, sektoravgiften, MOV – kulturlag, landskapsarbeidet, byutvikling mv. Overflytting ga mulighet for bedre utnyttelse av kompetanse og ressurser og også bedre utviklingsmuligheter for arkeologifeltet. Dette vil også kunne bidra til at arkeologifeltet lettere settes inn i en bredere fagsammenheng.

Figur 2. Sammenhengen mellom Riksantikvaren, KLD og aktører

Presentasjon av utvalgte hovedtall

Stab

I 2017 var antall årsverk i Riksantikvaren 153². Fra 1.1.2018 er antall ytterligere årsverk redusert. Sykefraværet var på 4,4 prosent.

² Per 31.12.2017

Nøkkeltall

Tabellen nedenfor viser Riksantikvarens nøkkeltall for 2015, 2016 og 2017. Tallene kommenteres i kapittel 3.2 *Ressursbruk*.

Nøkkeltall 2015/2016/2017			
	2015	2016	2017
Antall Årsverk	159	159	153
Samlet tildeling post 01-99	611 431 000	666 920 000	745 900 000
Utnyttelsesgrad post 01-29	99 %	99 %	88 %
Driftsutgifter	212 180 007	213 679 116	216 500 596
Lønnsandel av driftsutgifter	50,0 %	48,9 %	54,2 %

Tabell 1. Oversikt over nøkkeltall 2015 - 2017

Tabellen nedenfor viser Riksantikvarens volumtall for 2017. Tallene kommenteres i kapittel 3.2 *Ressursbruk*.

Volumtall

	2015	2016	2017
Medieoppslag	6 238	6 015	6 580
Dokumentflyt³	18 537	23 460	21 249
Antall innsynsbegjæringer	1 714	2 260	2 771

Tabell 2. Oversikt over volumtall 2015 - 2017

³ Brev som har vært i omløp.

Utgravning Klemenskirken i Trondheim ved Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) i 2017. Foto: NIKU/Riksantikvaren

III. Årets aktiviteter og resultater (Resultatrapport)

Overordnet resultatdel

3.1 Samlet vurdering av resultater og måloppnåelse i 2017

Riksantikvaren hadde god måloppnåelse i 2017. Vi har sett resultater av innsats knyttet til lederutviklingsprogram strammere prosjektstyring og tilpasset organisering opp mot digitalisering av virksomheten.

Direktoratet har videreutviklet og igangsatt tiltak i tråd med bestillinger som angis i KLDs tildelingsbrev herunder felleføringerne for 2017, til direktoratet og de nasjonale mål som er satt for vår virksomhet fra Stortingsmeldinger til politisk ledelse.

Samfunnsoppdraget vårt om at *Et representativt utvalg av kulturminner og kulturmiljøer skal tas vare på i et langsiktig perspektiv som kunnskapsressurser og som grunnlag for opplevelser* (St.prp. 1) er godt ivaretatt gjennom blant annet ti bevaringsprogram som Riksantikvaren årlig tildeler tilskudd til. Kulturminnene i disse bevaringsprogrammene skal være istandsatt og ha et ordinært vedlikeholds nivå innen 2020 (nasjonalt mål 2.4). Riksantikvaren arbeidet med en realitetsorientering av bevaringsprogrammene med dagens ressursituasjon som utgangspunkt. Det er synliggjort gjennom realitetsorienteringen (KLD og Riksantikvaren i samråd) at progresjonen på bevaringsarbeidet med unntak av stavkirkeprogrammet og stavkirkesikringen ikke er tilstrekkelig for å nå alle 2020-målene.

Fartøyvernet følges opp i bevaringsprogrammet.. Riksantikvaren har tett kontakt med de mange frivillige for å følge opp prosjektene.

Riksantikvaren har tett og løpende kontakt med de 15 anleggene i bevaringsprogrammet for tekniske og industrielle kulturminner, anleggenes kontaktutvalg. Vi gjennomfører to årlige samlinger med alle anleggene med fokus på forvaltning og faglig utvikling og oppfølging av tilskudd over post 72.

Innenfor Kunnskapsløftet for kulturminneforvaltningen har Riksantikvaren arbeidet for økt kulturminnekompetanse på kommunalt nivå. Til nå har vi støttet 300 kommuner i arbeidet med egne kulturminneplaner, som i tillegg til kurs og samlinger, har vært gode grep for å styrke den kommunale forvaltningen av kulturminner. ⁴Gjennom satsingen er kulturminner i økende grad satt på den lokalpolitiske dagsorden og skaper stort engasjement i kommunene.

Prosjektet *Registrering av automatisk fredet samiske bygninger* – også en del av Kunnskapsløftet – ble ferdigstilt i 2017. I godt samarbeid med Sametinget og KLD har Riksantikvaren jobbet med prinsipper som gir god, forutsigbar og eierorientert forvaltning av disse kulturminnene. Bevaringsprogrammet for samiske bygninger tar utgangspunkt i resultatene fra dette registreringsprosjektet. Ca. 900 bygninger er registrert som automatisk fredet. De mest verdifulle vil bli prioritert i bevaringsprogrammet.

Riksantikvaren følger opp Fredningsstrategien fra 2015 - *Fredningsstrategi mot 2020 for kulturminneforvaltningen*, og jobber systematisk for å ferdigstille fredningssaker. 2020 er en viktig milepæl. Dette bidrar til en representativ fredningsliste. Vi har vektlagt god involvering av eiere og næringsliv. I 2017 har det vært særlig fokus på arbeidet med ett av de

⁴ I perioden 2014-2016 har Riksantikvaren i tillegg gitt midler til byantikvarstillinger i 11 kommuner. Vi startet også opp et nettverk for «gamle» og nye byantikvarer som samles to ganger årlig.

ti prioriterte tema for fredning frem mot 2020, nasjonale minoriteters kulturminner⁵. Øvrige minoritetsgrupper følges opp i årene fram mot 2020. Arbeidet gjøres i nært samarbeid med minoritetsgruppene selv og regionalforvaltningen. Se s. 27 – 31.

Riksantikvaren har ansvar for kulturminneforvaltningens saksbehandling og rådgivning knyttet til alle fredete og listeførte kirkebygg og deres inventar, samt middelalderske kirkegårder og middelalderske kirkesteder og omgivelser. Det foreligger forslag til ny lov om tros- og livssynssamfunn. Denne vil få stor innvirkning på en viktig del av Riksantikvarens ansvarsområde. Avviklingen av statskirkeordningen gir anledning til en gjennomgang og forenkling av forvaltningssystemet for kulturhistorisk viktige kirkebygg med tilhørende inventar.

I 2018 ønsker Riksantikvaren å følge opp kontakten med Den norske kirke mht. forvaltning og vern. Riksantikvaren mener også at kirkens nasjonale kulturminneverdier bør beskyttes gjennom kulturminneloven på lik linje med landets øvrige kulturminner av nasjonal verdi. Riksantikvaren har utarbeidet forslag til et statlig bevaringsprogram for de nasjonalt viktigste kirkene.

Innenfor Riksantikvarens arbeid med forskning og utvikling har vi bidratt med midler til prosjekter som faller innenfor Riksantikvarens prioriterte forskningsbehov for perioden 2016–2020. Som eksempel kan nevnes utfordringer knyttet til forvaltning av stavkirker i et endret klima og bruk av georadar i arkeologiske undersøkelser. Se s. 47.

Innenfor miljøovervåking er det i 2017 igangsatt to nye program med tilhørende kontrakter på hhv. overvåking av *Effekter av klimaendringer på fredete bygninger* og *Status og tilstandsovervåking av kulturlag fra middelalder i utvalgte middelalderbyer*⁶ På KLDs oppfordring har vi også gjort innledende grunnlagsutredninger i 2017 med tanke på oppstart av et mulig nytt program som dokumenterer utviklingen i samfunnsnytte i et utvalg kulturmiljøer, i sammenheng med bevaringstilstand. Avklaring av eventuell oppstart av et slikt program vil bli tatt i samråd med departementet i 2018.

Riksantikvaren har styrket satsingen på polare kulturminner. Disse kulturminnene står i fare for å ødelegges av klimaendringer. Riksantikvaren har styrket det tette samarbeidet med Sysselmannen på Svalbard. Vi har også styrket arbeidet med å få god oversikt over kulturminnene, og på å etablere gode systemer og rapporteringsrutiner som gjør at

⁵ Oppstart med skogfinner og kvener/norskfinner.

⁶ Disse programmene kommer i tillegg til de to eksisterende programmene om status, tap og skade på hhv. arkeologiske kulturminner og verneverdige kulturminner i utvalgte kommuner.

kunnskapen bevares og gjøres tilgjengelig for flere. I 2018 rettes arbeidet også på bruk av fredete bygninger i Longyearbyen.

Måloppnåelse

Riksantikvaren er i endring med den forestående delegeringen av ansvar og myndighet for enkelte kulturminneområder til den regionale kulturminneforvaltningen. Riksantikvarens direktoratsrolle etter 2020 skal bli mer rendyrket. I 2017 fikk vi i hovedsak gjennomført det som er forventet av oss i tildelingsbrev og instruks.

Prioriteringer og styringsparametere

Det rapporteres at ni av ti prioriteringer, 90 prosent, i tildelingsbrevet er innfridd på en tilfredsstillende måte. Bare delvis oppfyllelse av en styringsparameter skyldes blant annet lav fremdrift i fylkene (handlingsplan (jf. Fredningsstrategi)). 11 av 12 styringsparametere i rapporten har grønt statuslys i rapporten, hvilket innebærer at de har god fremdrift og bidrar til prioriteringenes oppfyllelse. En styringsparameter har rødt statuslys, og er utsatt til 2018 (handlingsplan (jf. Fredningsstrategi)).

Oppdrag

I årsrapporten ser vi at 14 av de 17 oppdragene er utført innen frist. Utsettelse av frist på 3 oppdrag har skjedd i dialog med KLD, og ny frist ble avtalt.

3.2 Økonomi og omstilling

Riksantikvaren er som del av offentlig sektor underlagt krav om effektivisering, forenkling og modernisering. ABE-reformen (avbyråkratisering- og effektivisering- innebærer kutt i budsjettene hvert år. Gjennom digitalisering, nye arbeidsformer og samhandlingsrutiner etterstrebes kontinuerlig effektivisering av egen drift og tiltak for å redusere lønnskostnadene. I 2017 ble det varslet en gjennomgang av organisasjonen og at det skulle startes opp et organisasjonsutviklingsprosjekt i 2018. Dette omstillingsprosjektet skal rigge Riksantikvaren for delegering av oppgaver til regionene i 2020 og etablere Riksantikvarens direktoratsrolle etter 2020 med tilpasset organisasjonsmodell.

Direktoratet hadde i 2017 fortsatt økt fokus på reduksjon av antall årsverk med utgangspunkt i stadig reduserte budsjetter, og løpende prognose på lønnskostnader og øvrige driftsposter., samt tett oppfølging av fremdrift og økonomi i virksomhetsprosjekter.

Redusert bemanning over de siste årene har krevd stram prioritering mellom oppgaver og økt press på våre ressurser. I 2018 vil flere omstillingsprosjekter gå parallelt så som Delegeringsprosjektet inkl. digitaliseringsprosjektet i kulturminneforvaltningen, overføring av IKT drift til Miljødirektoratet og OU 2018 (organisasjonsutviklingsprosjektet). Dette vil

sette ytterligere press på våre ledere og ansatte, samtidig som vi skal fortsette å redusere våre lønnskostnader.

Det er etablert et anskaffelsesforum i virksomheten som skal koordinere innkjøp, lage tydelige retningslinjer og gi opplæring samt å implementere et konkurransegjennomføringsverktøy (KGV). Anskaffelser blir budsjettert og planlagt for kommende år.

Riksantikvaren har i 2017 etablert retningslinjer for endring i virksomheten og tiltak for å sikre fleksibilitet og håndtering av vakanser og ansettelsesfrys i en omstillingsfase for å legge rammene for hvordan utvikle organisasjonen frem mot 2020.

I 2017 har det også vært kjørt et bredt og involverende prosjekt for å utarbeide en HR-strategi for Riksantikvaren, som bl.a. skal gi oss verktøyene vi trenger i omstilling av virksomheten. HR-strategien vedtas i mars 2018.

Effektivisering

Regjeringen vil effektivisere offentlig sektor. Tildelingsbrevet for 2017 - både innledningsvis og som Fellesføring fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet (se nedenfor) – sier at Riksantikvaren skal effektiviseres, gjennom å utnytte tildelte ressurser bedre og øke produktiviteten. Riksantikvaren har i hele 2017 arbeidet med å planlegge nye digitale løsninger for behandling av saker om dispensasjoner og tilskudd. Slike løsninger for sluttbrukerne og for saksbehandlerne i hele kulturminneforvaltningen - planlegges innført i tilknytning til delegeringsprosjektet - skal gi effektiviseringsgevinster i form av behov for noe lavere bemanning enn hva som ville vært nødvendig dersom oppgavene ble delegert uten tilgang til digitale løsninger. I tillegg er det identifiserte effektiviseringsgevinster i form av kortere saksbehandlingstid (se mer s. 15).

Riksantikvaren har arbeidet med å fornye Askeladden og tilhørende tjenester. I 2017 har vi ferdigstilt ny versjon som i større grad skal kunne håndtere hendelser knyttet til kulturminnene. I tillegg er brukergrensesnittene rettet mot saksbehandlerne vesentlig forbedret. Det er også et viktig prinsipp å stedfeste kulturminnene bedre, det arbeides kontinuerlig med å forbedre stedfestingen som er registrert i Askeladden.

Vi har også forbedret publikumstjenesten Kulturminnesøk vesentlig i 2017 gjennom to nye versjoner av løsningen. I tillegg er NB-register-tjenesten også forbedret gjennom en helt ny interaktiv tjeneste, denne er først og fremst en tjeneste som er rettet mot saksbehandlere og planleggere på kommunalt nivå.

Fellesføringer KMD

Fellesføringen fra KMD (jf. TB 2017) sier at *Riksantikvaren skal arbeide systematisk med å utnytte tildelte ressurser bedre og øke produktiviteten. Digitalisering av arbeidsprosesser og tjenester (digitalt*

førstevalg) er et sentralt virkemiddel i dette arbeidet, sammen med f.eks. omorganisering, prosessforbedring og annen bruk av teknologi.... Vi bes om å gjøre rede for iverksatte og planlagte effektiviseringstiltak.

I tillegg til gevinstene fra de nye digitale løsningene omtalt ovenfor er det i delegeringsprosjektet utarbeidet en gevinstrealiseringsplan som pålegger både Riksantikvaren og regionene å ta ut gevinster. Her planlegges det med at gevinstene kommer fra og med 2020/21. Gevinstrealiseringsplanen bygger bl.a. på en samfunnsøkonomisk analyse utarbeidet av Oslo Economics. Gevinstrealiseringen forutsetter at Riksantikvaren har tilgang til en fleksibel og framtidsrettet digital saksbehandlingsløsning, med en leverandør som gir oss tilstrekkelig prioritet.

Fellesføringen om å ansette lærling er ivarettatt. Riksantikvaren har ansatt en lærling i IKT-servicefaget for to år (startet i august 2017). Riksantikvaren har inngått lærlingavtale med opplæringskontoret OK stat. IKT drift i RA blir overført til Miljødirektoratet fra 1.jan 2019, og lærlingekontrakten må også vurderes overført.

I 2017 har Riksantikvaren utarbeidet digitaliseringsstrategi som understøtter virksomhetsstrategien for 2017 – 2021. I dette arbeidet er det identifisert fire sentrale målsetninger med tilhørende strategier: *Helhetlige digitale tjenester, Effektiv og korrekt saksbehandling, God informasjonsflyt og Kvalitetsdata tilgjengelig for bruk.*

Et ytterligere grep for å effektivisere er Riksantikvarens arbeid med å forenkle saksbehandlingen. Et eksempel er Riksantikvarens innsats for å etablere samarbeids-/koordineringsmodeller med statlige parter samt Den norske kirke (Riksantikvaren har i 2017 inngått samarbeidsavtale med Oslo kirkelige fellesråd.) Samarbeidsmodellene innebærer stor forenkling og effektivisering og mindre byråkrati.

Kurs og møter er også avholdt i effektiviseringsøyemed, herunder oppfølging av dispensasjonsbehandlingen med juridisk opplæring og veiledning og formidling i fylkeskommunene med relevante kurs og møter. Gjennom dette ønsker vi å sikre en enhet i forståelsen av dispensasjonsrundskrivet og lov, og samler også kunnskap om forvaltningens arbeidsform og ressursituasjon knyttet til nyere tid.

Riksantikvaren har også holdt et nybegynnerkurs for forvaltere i statlig sektor, med sikte på en rask innføring i kulturminneloven, og for å sikre en god fremtidig dialog.

Måloppnåelse på overordnede prioriteringer

I henhold til *Tildelingsbrevet for 2017* skal Riksantikvaren gi særlig prioritet til følgende:

- Kunnskapsløftet
- Styrking av partnerskapet mellom eiere og det offentlige i fredningsarbeidet
- By og tettstedfokus: oppfølging av arbeidet med bystrategi
- Implementeringen av verdensarvpolitikken
- Bidra til resultater gjennom regionreformen, herunder følge opp Meld. St. 22 (2015–2016) Nye folkevalgte regioner – rolle, struktur og oppgaver innenfor kulturminnefeltet
- Videreutvikle rollen som fagdirektorat
- Nødvendig oppfølging og utvikling av den samiske kulturminneforvaltningen i lys av pågående prosesser
- Riksantikvaren skal følge opp departementets arbeid med ny innretning og nytt innhold av bevaringsprogrammene

Resultater av arbeidet med disse omtales nedenfor:

Prioritering 1: Ferdigstille prosjektet "Kunnskapsløftet for kulturminneforvaltningen"

Som en viktig satsing siden 2011 har Kunnskapsløftet har vært Riksantikvarens viktigste arbeid for å effektivisere og modernisere kulturminneforvaltningen. Satsingen inkluderer digitalisering av arkiver og tilgjengeliggjøring av data, samt utvikling av helhetlige, digitale saksbehandlingssystemer. Kunnskapsløftet ble i all hovedsak fullført i august 2017 med unntak av delprosjektet *Kulturminner i kommunen* (KiK) som er en sentral del av satsingen.

Digitaliseringsprosjektet ble avsluttet i 2017, og arbeidet med å få digitalisert saksarkivene (inkl. de fire distriktskontorenes saksarkiver) er dermed ferdigstilt. Digitaliseringsprosjektet har inngått som et delprosjekt i Kunnskapsløftet. Prosjektet har vært et viktig bidrag i å bygge opp og tilgjengeliggjøre digital informasjon om kulturminnene. Prosjektet største gevinst er digital tilgang til kildene, både for forvaltning, forskning og publikum, uavhengig av fysisk plassering. Digitalisering sikrer også bevaring av forgjengelig arkivmateriale, og frigjør lokaler fordi digitalisert arkivmateriale kan avleveres til Riksarkivet.

KiK har som formål å sette kulturarv på den lokalpolitiske dagsorden og få kommunene til å utarbeide kulturminneplaner. Prosjektet skal løpe ut 2020, og fremdriften i prosjektet er i samsvar med prosjektmål og styringsparametere.

Registreringsprosjektet for samiske bygninger eldre enn 1925 ble offisielt ferdigstilt og markert i 2017. Det skal gjøres etterarbeid i 2018. Prosjektet har ført til at ca. 470 samiske bygninger nå er registrert som automatisk fredet. I samarbeid med Sametinget og KLD har Riksantikvaren utarbeidet forvaltningsrutiner for samiske bygninger. Riksantikvaren har

bidratt i arbeidet med lovproposisjon med sikte på å endre dagens hundreårsregel for automatisk fredning av samiske bygninger.

Prioritering 2: Styrke partnerskapet mellom eiere og det offentlige i fredningsarbeidet ved å bedre rammebetingelsene og forutsigbarhet for private eiere av kulturminner

Som en oppfølging av Riksantikvarens fredningsstrategi, har direktoratet arbeidet videre med ny mal og prosedyre for fredninger. Strategien angir hvordan fredningsprosessen skal forbedres. Eier skal eier involveres og informeres bedre, samt veiledes tidligere om prosessen frem mot fredning og forvaltning etter fredningsvedtaket. Rundskriv om forpliktende saksbehandlingstid er utarbeidet, der målet er at fredningsprosessen normalt skal gjennomføres på 18 måneder. Dette gir forutsigbarhet for eier og sikrer at kulturminneforvaltningen ikke påbegynner flere saker enn de har kapasitet til.

Prioritering 3: By og tettstedfokus: oppfølging av arbeidet med bymiljøstrategi

Riksantikvarens *bystrategi* ble lansert i mars 2017 av Klima- og miljøminister Vidar Helgesen og riksantikvar Jørn Holme. Det er utarbeidet en egen handlingsplan for oppfølging av Bystrategien. I denne er det skissert seks satsingsområder⁷.

Prioritering 4: Implementeringen av verdensarvpolitikken skal gjennomføres i tråd med prioriteringene i stortingsmeldingen

I samarbeid med Miljødirektoratet følger Riksantikvaren opp forvaltningen av verdensarvstedene i Norge i kontakt med lokale og regionale myndigheter. Målet om at stedene skal forvaltes etter beste praksis er utfordret av forslag til arealbruksendringer og reiselivsutvikling, og begrensede ressurser til istandsetting, vedlikehold og skjøtsel. Kompetanseheving hos og dialog med kommuner, fylkeskommuner og statlige sektormyndigheter er viktig for å nå målene i verdensarvpolitikken. Se internasjonalt område for mer om prioriteringene.

Prioritering 5: Bidra til resultater gjennom regionreformen, herunder følge opp Meld. St. 22 (2015–2016) Nye folkevalgte regioner – rolle, struktur og oppgaver innenfor kulturminnefeltet

På bestilling fra KLD i august 2015, leverte Riksantikvaren innspill til ny stortingsmelding – Meld. St. 22 - om oppgaver og funksjoner for et nytt regionalt folkevalgt nivå⁸. Våren 2016 ba KLD Riksantikvaren følge opp meldingen ved å foreslå nødvendige lov- og forskriftsendringer knyttet til delegering av oppgaver innen kulturminneforvaltningen. Dette skulle være innspill til regjeringens proposisjon om regionene våren 2017.

⁷ Se <http://www.riksantikvaren.no/Tema/Byer-og-tettsteder/Riksantikvarens-bystrategi>

⁸ Innspillene blir tatt inn i Meld. St. 22

29. juni 2017 oversendte Riksantikvaren anbefaling om endret oppgavefordeling og endret ansvarsforskrift til KLD. Departementets forslag til endret ansvarsforskrift skal på høring og deretter forventes vedtak sommer/høst 2018.

Prioritering 6: Videreutvikle rollen som fagdirektorat

Direktoratet og hele kulturminneforvaltningen står overfor store endringer de neste årene. Riksantikvarens ledelse vedtok derfor i november 2016 å utarbeide et målbilde for direktoratet som skulle tydeliggjøre direktoratsrollen etter 2020. I tillegg til generelle krav om effektivisering og digitalisering som gjelder for hele statsforvaltningen, skal myndighet overføres fra Riksantikvaren til fylkeskommunene som del av regionreformen. En slik myndighetsoverføring fra et sentralt statlig nivå til et regionalt folkevalgt nivå medfører endringer i Riksantikvarens roller, ansvarsområder og oppgaver.

RA 2020-rapporten som ble vedtatt juni 2017, konkretiserer de fem rollene i Riksantikvarens strategi 2017-2021, og skisserer den framtidige kompetanseprofilen for direktoratet⁹. Framtidig arbeidsdeling mellom direktorat og regionalforvaltning skal konkretiseres i Delegeringsprosjektet. RA 2020-rapporten utfyller slik Riksantikvarens strategi 2017-2021, og utgjør et viktig grunnlag for omstillingsprosessene som ligger foran oss¹⁰. På denne bakgrunn, skal Riksantikvaren gjennomføre en organisasjonsutviklingsprosess i 2018 for å vurdere hvordan virksomheten best kan settes i stand til å møte de nye oppgavene og rollene fra 2020 og framover. Som del av dette skal det utarbeides en kompetanseplattform.

Prioritering 7: Nødvendig oppfølging og utvikling av den samiske kulturminneforvaltningen i lys av pågående prosesser

Riksantikvaren har tett samarbeid med Sametinget med hensyn til etterarbeid i registreringsprosjektet, og bistår med råd og oppfølging ved behov. Vi følger også opp tilskuddsbehandling og fatter dispensasjon for tiltak på samiske kulturminner.

Innenfor samisk kulturminneforvaltning skal flere områder prioriteres, jf. *Prioritering i TB 2017*). Vi nevner noen nedenfor:

Ferdigstilling og oppfølging av det samiske registreringsprosjektet i 2017

Registreringsarbeidet har vært prioritert i 2017 og ble formelt avsluttet i august 2018 med arrangement med HKH Kronprinsen 29. august 2017 på Gallogieddi, Evenes, og Borri, Skånland. Avslutningen fikk stor oppmerksomhet i media.

Etterarbeid med informasjon til eierne, behandling av evt. klager/nye opplysninger, samt innlegging i Askeladden vil videreføres av Sametinget i 2018. Når dette er avsluttet, vil

⁹ De fem rollene: Fagpolitisk rolle, Myndighetsrolle, Ekspert- og rådgiverrollen, Samfunnsaktørrollen, Systemrollen.

¹⁰ Rapporten ble vedtatt 28. juni 2017.

fullstendig oversikt over hvilke bygninger som er definert som automatisk fredet med tilstandsgrad foreligge.

Ferdigstille forvaltningsplan for automatisk fredete samiske bygninger

Forvaltningsplanen for automatisk fredete samiske bygninger ble ferdigstilt våren 2017, i samarbeid mellom KLD, Riksantikvaren og Sametinget (vedtatt av Sametinget 2. juni 2017).

Endring av flytende 100-års grense

Det grunnleggende høringsarbeidet for å endre den flytende 100-års grensa til en fast fredningsgrense ved 1917 er gjennomført i 2017. Årstallet er valgt etter ønske fra Sametinget. Proposisjonen er nå i 2018 oversendt Stortinget.

Prioritering 8: Riksantikvaren skal følge opp departementets arbeid med ny innretning og nytt innhold av bevaringsprogrammene

Flere av bevaringsprogrammene er preget av et stort og økende etterslep, som gjør det vanskelig å nå 2020-målene¹¹. *Bevaringsprogrammene* rapporteres innunder detaljert omtale av nasjonalt mål 2.2. og 2.4. I 2015 ble det igangsatt et arbeid med å realitetsorientere bevaringsprogrammene i samarbeid med KLD, og vi leverte innspill til departementet våren 2016. Som konsekvens av dette arbeidet, må 2020-målene omformuleres. Riksantikvaren ga videre innspill til nye nasjonale mål i 2016 for å få fram mer overordnede nasjonale mål som i større grad reflekterer bredden i Riksantikvarens ansvar og oppgaver. I Prop. 1 S (2016-2017) var det føringer på at de nye målene både skulle ivareta hensynet til istandsetting, vedlikehold og høy standard på det antikvariske arbeidet og samtidig samfunnsnytteperspektivet. I forbindelse med budsjettbehandlingen for 2018 fattet imidlertid Stortinget vedtak der de ber regjeringen om å utarbeide en stortingsmelding på kulturminnefeltet og at de nye nasjonale målene også behandles i den sammenheng.

¹¹ Bevaringsprogrammene rapporteres innunder detaljert omtale av nasjonalt mål 2.2. og 2.4.

Detaljert resultatdel

Resultatområde Kulturminner og kulturmiljø

Nasjonale mål

Nasjonalt mål 2.1 *Kulturminner og kulturmiljø*

2.1 Tapet av verneverdige kulturminner skal minimeres

Det er utviklet åtte indikatorer for nasjonalt mål 2.1 *Tapet av verneverdige kulturminner skal minimeres*. For en samlet oversikt over status for disse vises til Miljøstatus.no.

<http://www.miljostatus.no/nasjonale-mal/kulturminne-og-kulturmiljo/mal-2.1/>

Nedenfor gir vi en omtale av de to viktigste indikatorer der det har vært endringer:

- tap av verneverdige kulturminner
- kommunenes arbeid med verneverdige kulturminner

Nasjonalt mål 2.1 har en tilknyttet prioritering (jf. TB 2017), prioritering 1

Prioritering

Prioritering 01 Kunnskapsløftet: Ytterligere digitalisering av arkiv, tilgjengeliggjøring av data, foto, arkivmateriale mm. for viderebruk, og fortsatt satsning på styrket kulturminnekompetanse i kommunene

Styringsparameter	Kommentar	Trend
- Saksarkivene fra de to distriktskontorene som står igjen, skal være ferdig digitalisert i 2017	Saksarkivene fra de to distriktskontorene som gjenstod er ferdig digitalisert	➔
- Antall politisk vedtatte kulturminneplaner 20 % - (2016) 30 % - (2017) 50 % - (2018) 70 % - (2019) 90 % - (2020)	Prosjektets leveranse er i samsvar med styringsparameter. Pr. 2017 har i overkant av 120 av til sammen 421 kommuner vedtatte kulturminneplaner (ca. 28,5 %).	➔
- Antall kommuner som har knyttet til seg kulturminnefaglig kompetanse	124 kommuner oppgir at de har knyttet til seg kulturminnefaglig kompetanse (kilde: KommuneStatRapportering (KOSTRA). En utfordring ved KOSTRA er at tall varierer fra år til år. Erfaringene gjennom KiK-prosjektet viser at kommunene knytter til seg kulturminnefaglig kompetanse på ulike måter. Gjennom KIK-prosjektet har vi også finansiert ulike kompetansemodeller for å få frem ulike måter kommunene knytter til seg slik kompetanse på.	➔

Samlet vurdering av resultatoppnåelse

Arbeidet med å digitalisere Riksantikvarens saksarkiver (inkl. distriktskontorene) er ferdigstilt. (Digitalisering er en forutsetning for å kunne legge til rette for økt tilgjengeliggjøring og bruk av arkivmaterialet). Fortsatt satsing på styrket kulturminnekompetanse i kommunene er også innfridd gjennom at stadig flere kommuner har vedtatt kulturminneplaner. Antall kommuner med kulturminnekompetanse synes å variere fra år til år, gitt rapporteringen i KOSTRA.

Nasjonalt mål 2.1 har en ytterligere tilknyttet prioritering (jf. TB 2017), prioritering 2

- **Prioritering 02 Samisk kulturminneforvaltning: endring av kulturminnelovens flytende 100-årsgrense, oppfølging og ferdigstilling av det samiske registreringsprosjektet, herunder prinsippene for forvaltningsavtalen.**

Styringsparameter	Kommentar	Trend
- Antall automatisk fredete, samiske bygninger som er lagt inn i Askeladden, fordelt på bevaringstilstand.	Arbeidet utføres av Sametinget	↗
- Ferdigstilling og oppfølging av det samiske registreringsprosjektet i 2017	Registreringsprosjektet ble ferdigstilt i 2017. Noe etterarbeid i 2018	↗
- Ferdigstille forvaltningsplan for automatisk fredete samiske bygninger i samarbeid med Sametinget og KLD innen utgangen av 2017.	Gjennomført.	↗

Samlet vurdering av resultatoppnåelse

Registreringsprosjektet er gjennomført, prioriteringen er oppfylt.

Tap av verneverdige kulturminner¹²

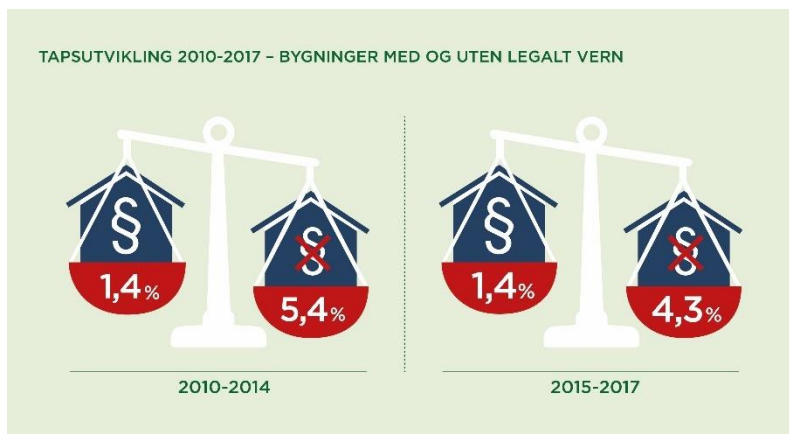
Gjennom miljøovervåkingsprogrammet *Status for verneverdige kulturminner i utvalgte kommuner* kartlegges tap og tilstand for verneverdige kulturminner. Dette prosjektet har pågått siden 2000.

¹² Innholdet nedenfor er i miljøstatus.no fordelt på to indikatorer, mens vi her ser dem samlet.

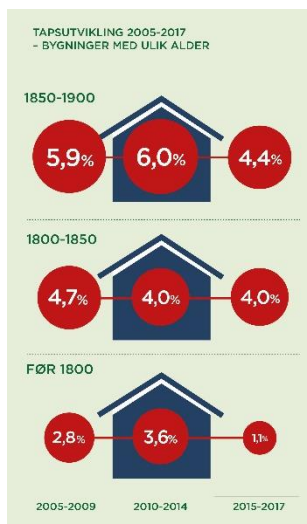
Figur 3 Utvikling i tapsprosent omdrev 2 og 3, samt hittil i omdrev 4.

Årlig tap av verneverdige kulturminner er nå i underkant av 1 prosent (jf. figur 3), og de siste årene har tapsprosenten sunket (foreløpige tall fra 4. omdrev).

Figur 4 Tap av verneverdige bygninger med og uten legalt vern

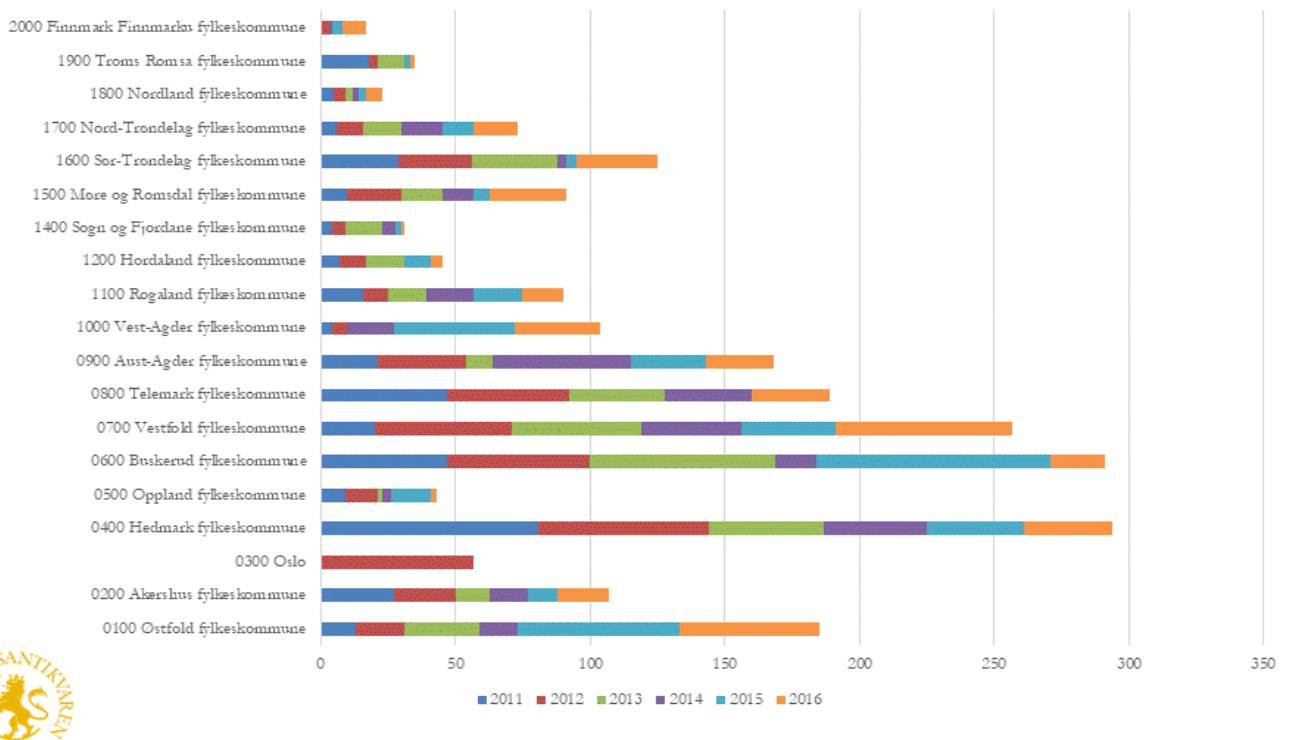
Tapet av SEFRAK-bygninger (Sekretariatet For Registrering av Faste Kulturminner) med kommunalt vern (f.eks. xx) er lavere enn tap av SEFRAK-bygninger uten kommunalt vern. Foreløpige tall fra siste omdrev bekrefter også denne tendensen (jf. figur 4 og tabell x og x). Det gjenstår to år på omdrevet.

Figur 5 Tap av verneverdige bygninger med ulik alder

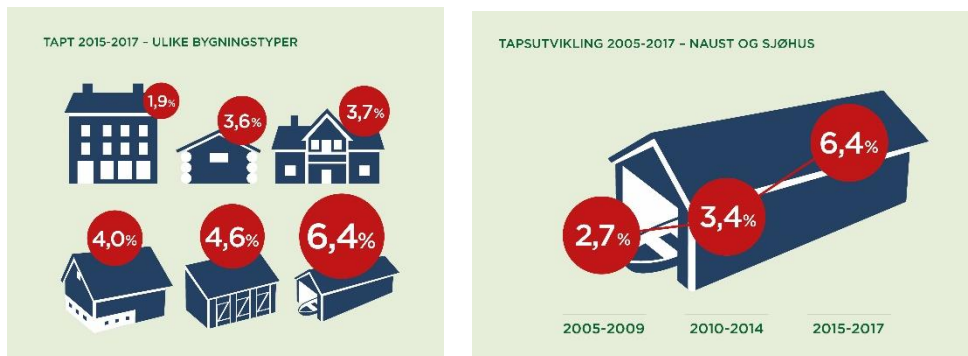
Et viktig funn fra tapsutviklingen gjelder for de eldste bygningene, jf figur x. Det er positivt at tap av bygninger eldre enn 1800 viser synkende tendens, men bekymringsfullt med tapet av bygninger oppført mellom 1800-1850. Det kan være grunn til å se nærmere på dette sammen med tall fra KOSTRA om saker behandlet etter kml § 25. Tall fra KOSTRA viser at utviklingen i antall saker i fylkeskommunene, er ujevn.

Antall behandlede søkn om riving/vesentlig endring av ikke-fredete bygning oppført før 1850 (kml § 25)

Tabell 3 Antall behandlede søknader om riving/vesentlig endring av ikke-fredete bygninger oppført før 1850 (kml §25)

Foreløpige tall fra siste omdrev, viser også at det er høyere tap for enkelte bygningstyper, i første rekke naust og sjøhus (figur 6). Dette vil det være viktig å følge ekstra med på videre, og vurdere eventuelle tiltak.

Figur 6 Tap av verneverdige bygninger med ulik bygningstype Figur 7 Tap av verneverdige bygninger – naust og sjøhus

Kulturminner i kommunen (KiK)

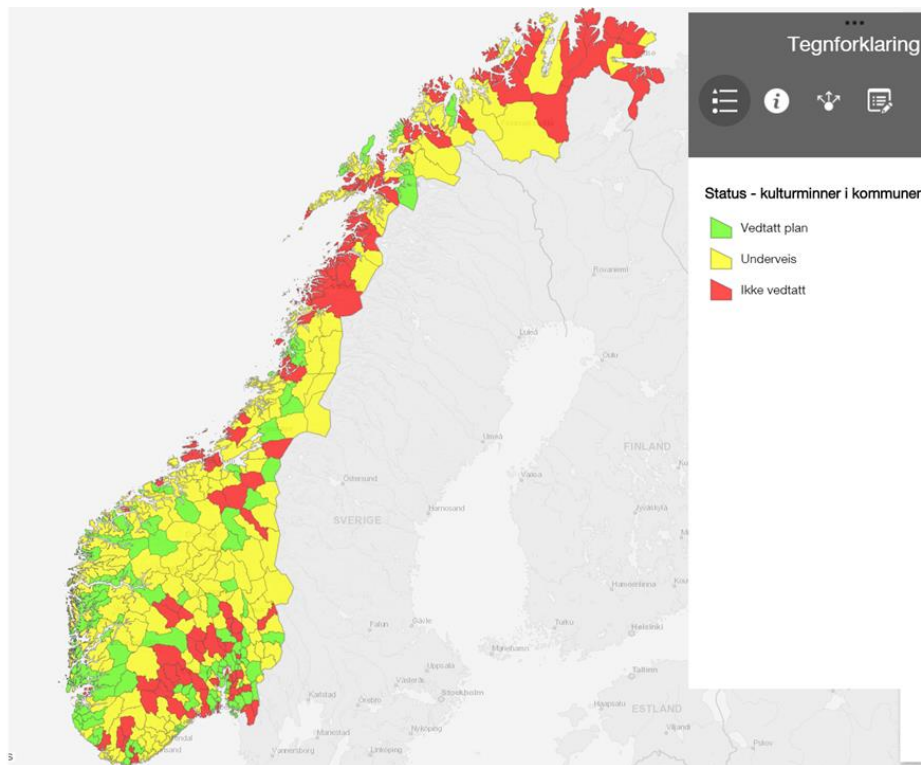
Et viktig tiltak for å redusere tapet av verneverdige¹³ kulturminner er Riksantikvarens satsning *Kulturminner i kommunene (KiK)*¹⁴. Kommunene har hovedansvaret for å bestemme hva som er verneverdig i egen kommune og skaffe seg oversikt over dette. KiK-prosjektet tar blant annet sikte på å styrke lokal kulturminnekompetanse gjennom utarbeiding av kommunale kulturminneplaner. Satsingen, som går fram til 2020, krever god oppfølging av kommunene og fylkeskommunene da dette er prosesser som tar lang tid. Det tar erfaringsvis fra to til fire år å få vedtatt en kulturminneplan (se tidligere omtale s. 15)

Jf. styringsparameter i TB 2017 om Antall politisk vedtatte kulturminneplaner og måltall fastsatt for de ulike årene frem til 2020 (se rapportering s. 18), er status følgende:

Over 300 kommuner har ved utgangen 2017 fått midler fra Riksantikvaren til å utarbeide kommunale kulturminneplaner. Av landets 421 kommuner, har i overkant av 120 vedtatte planer, nesten 30 prosent. I flere fylker er enten alle, eller tilnærmet alle, kommunene i gang med planarbeidet. Fylkeskommunenes innsats er viktig for å komme i mål med satsingen, og vi har i 2017 prioritert disse med ekstra tildeling av midler.

¹³ Verneverdige kulturminner er kulturminner som ikke er fredet, men bevaringsverdige.

¹⁴ Tidligere Kompetanse i kommunene

Figur 8 Kartet viser hvilke kommuner som har vedtatt kulturminneplan (etter 2005), hvilke kommuner som er i gang med å lage kulturminneplan, og kommuner uten kulturminneplan, pr. 1.1.2018

124 kommuner oppgir via KOSTRA at de har knyttet til seg kulturminnefaglig kompetanse.

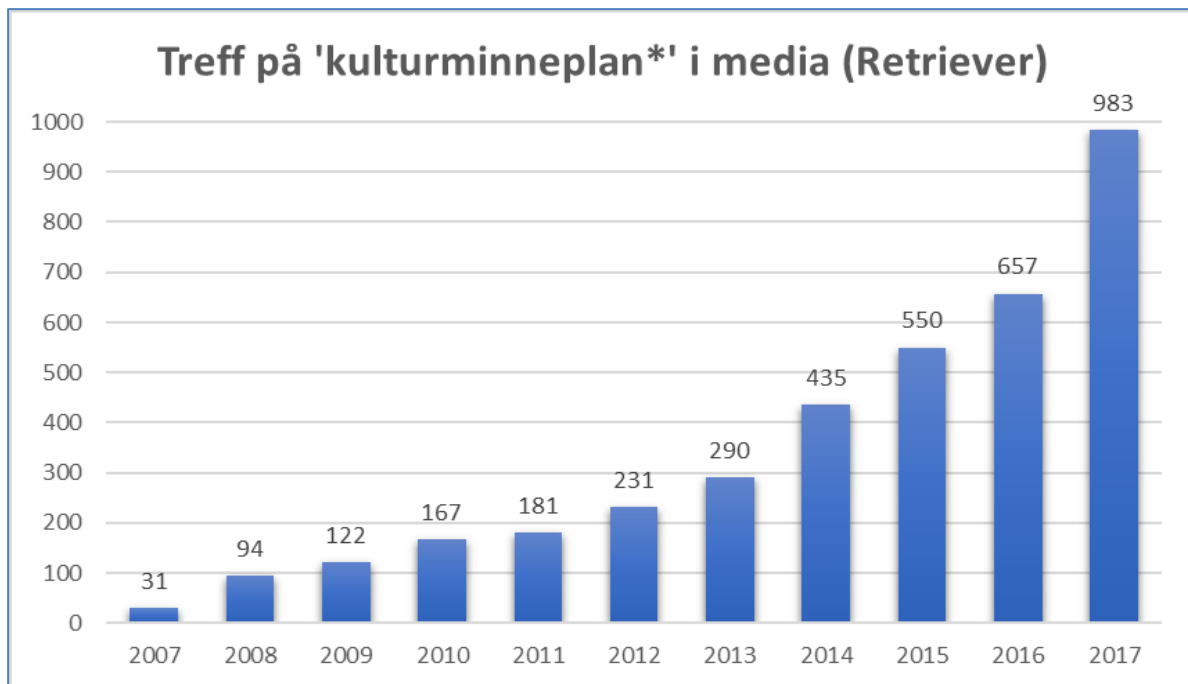
Tiltak i KiK-prosjektet for å styrke kompetansen i kommunen

- midler til byantikvarstillinger i 11 kommuner (2014 – 2016) og oppstart av nettverk for «gamle» og nye byantikvarer (møtes to ganger årlig).
- midler til kompetansemodeller i kommuner og fylker, f.eks. samarbeid mellom flere kommuner som utnytter felles kompetanse for å lage kulturminneplan eller samarbeid mellom kommuner og museer.
- oppdatert og forbedret veiledning overfor kommunene i flere kanaler¹⁵
- I 2017 arrangert fem Utviklingsnett med temaene frivillig kulturminnearbeid, formidling, arkeologi, byggesak og samiske kulturminner¹⁶.

¹⁵ Ny veileder i plan- og bygningslov, oppdaterte nettsider til kommunene på www.ra.no/kik, samt nye oppgavehjelpere og temasider på www.miljokommune.no.

¹⁶ Utviklingsnett er Riksantikvarens seminarrekke med aktuelle tema for kommuner og lokale aktører.

Prosjektet jobber bevisst med å styrke bevisstheten og kompetansen i kommunene, og er aktiv i media. Interessen i kommunene er økende (jf. figur 8). Riksantikvarens kommunerangering - som en måte å motivere til å ta større ansvar for kulturminner på - klassifiserer kommunene ut fra deres egen rapportering på kulturminnespørsmålene i KOSTRA.

Tabell 4 Tap av verneverdige bygninger med og uten legalt vern

De mange presseopplagene om rangeringen har vært opphav til diskusjoner lokalt. Dette er veldig positivt, ikke minst for lokalt engasjement og oppmerksomhet på dette området. 2017 er det fjerde året vi gjør dette, og på flere områder ser vi en positiv utvikling på kulturminnefeltet, og mange nye kommuner har oppnådd toppresultat.

Nasjonalt mål 2.2 *Kulturminner og kulturmiljø*

2.2 Et prioritert utvalg automatisk fredede og andre arkeologiske kulturminner skal ha et ordinært vedlikeholdsnivå innen 2020.

Se indikatorer på <http://www.miljostatus.no/nasjonale-mal/kulturminne-og-kulturmiljo/mal-2.2/>

Disse indikatorene har i praksis vist seg vanskelig å måle, og svarer i liten grad på det nasjonale målet. Arbeidet med nye indikatorer er utsatt i påvente av nye nasjonale mål.

Bergkunst og utvalgte arkeologiske kulturminner omtales innunder nasjonalt mål 2.4.

Nasjonalt mål 2.2 har en tilknyttet prioritering (jf. TB 2017), prioritering 3

Prioritering 03 Gjennomgå og ferdigstille tilsagn eldre enn tre år

Styringsparameter	Kommentar	Trend
- Ferdigstilte tilsagn eldre enn tre år i 2017	Pr 31.12.2017 gjenstår kun to mindre tilsagn på post 70 som er eldre enn tre år.	

Samlet vurdering av resultatoppnåelse

Vi har oppfylt prioriteringen gjennom reduksjonen av ferdigstilte tilsagn eldre enn tre år.

Nasjonalt mål 2.2 er rettet mot at et utvalg automatisk fredete og andre arkeologiske kulturminner skal ha et ordinært vedlikeholds nivå innen 2020. Målet er formulert på en måte som gjør det vanskelig å finne relevante indikatorer for resultatoppnåelse (jf. prosessen med å lage nye nasjonale mål (s. 17).

Riksantikvaren, fylkeskommunene, Sametinget, NIKU og de arkeologiske og marinarkeologiske forvaltningsmuseene bidrar til at et prioritert utvalg automatisk fredete arkeologiske kulturminner skal ha et ordinært vedlikeholds nivå innen 2020. Målet oppnås best gjennom tilskuddsfordeling knyttet til bevaringsprogrammene for bergkunst og utvalgte arkeologiske kulturminner og kulturmiljøer, men også gjennom tilskuddsmidler til in-situ-sikring og den dispensasjonsbehandling fylkeskommunene/Sametinget og Riksantikvaren utfører som rette myndigheter¹⁷.

Gjennom pågående prosjekter samles det inn data som gir forvaltningen standardiserte oversikter over omfanget og årsaker til tap og skade på automatisk fredete arkeologiske kulturminner.

Resultater fra miljøovervåkingsprosjekter (MOV) i 2016 (Fræna og Kautokeino) viser at mer enn 25 prosent av de kontrollerte lokalitetene med kulturminner har registrert en eller annen

¹⁷ Etter kml. §§ 8,9,10 og 14.

form for skade. I om lag ni av ti tilfeller er det menneskelig aktivitet som er viktigste direkte årsak¹⁸. Det ukontrollerte tapet av kulturminner synes å være lite.

Riksantikvaren har i 2017 utarbeidet et nytt langsiktig MOV-program for kulturlag i middelalderby: *Status og tilstandsovervåking av kulturlag fra middelalder i utvalgte middelalderbyer*. Med oppstart høsten 2017 skal programmet skal gi informasjon om status for bevaringsforhold og bevaringstilstand til de middelalderske kulturlagene i våre middelalderbyer Trondheim, Bergen (bydelen Vågsbunnen) og Tønsberg. Det skal installeres miljøovervåkingsutstyr på utvalgte punkter i de tre byene. Det inngås kontrakt på oppdraget for fem år om gangen. NIKU er gitt oppdraget. Første rapport om bevaringstilstand og -forhold for de punktene det installeres utstyr på i år vil foreligge 30. mars 2018.

Lange tidsserier med målinger og en jevn tilførsel av opplysninger, vil sikre forvaltningen oppdatert og tilfredsstillende kunnskap om bevaringsforhold og bevaringstilstand. Dette gir forvaltningen et nødvendig grunnlag for å drive en kunnskapsbasert forvaltning.

Dispensasjonsbehandlingen for automatisk fredete arkeologiske kulturminner og skipsfunn hos Riksantikvaren viste en nedgang på 18 prosent i antall behandlede saker/vedtak fra 2016 til 2017. Noe av nedgangen skyldes sannsynligvis at fylkeskommunene har fått delegert myndighet gjennom «Prøveprosjektet» for visse saker, men nedgangen er større enn økningen i slike saker tilsier. Nedgangen omfatter også andre sakstyper, og gjenspeiler derfor sannsynligvis også en reell nedgang i aktiviteter/ tiltak som er i konflikt med automatisk fredete arkeologiske kulturminner. Riksantikvaren utarbeider årlig en rapport om dispensasjonsbehandling av automatisk fredete arkeologiske kulturminner (se <http://hdl.handle.net/11250/2486487>)

Riksantikvaren ga tillatelse til inngrep i 98,6 prosent av sakene som angikk automatisk fredete kulturminner og skipsfunn i 2017. Dette er omtrent på samme nivå som de siste årene. I 36 prosent av sakene ble det stilt vilkår om arkeologisk undersøkelse før inngrep kan tillates.

I alt ble det fattet vedtak om arkeologiske undersøkelser for om lag 272 mill. kroner i 2017. Dette er en nedgang på nesten 200 mill. kroner fra 2016, men omtrent på samme nivå som i 2014 og 2015. Av de 272 millioner kronene ble det fattet vedtak om statlig kostnadsdekning for 42,3 millioner kroner (post 70), hvorav 27,6 mill. kroner til utgravingen av Klemenskirken i Trondheim.

¹⁸ Særlig byggeaktiviteter, bygg- og anleggsvirksomhet, jordbruk og fritidsaktiviteter (barmarkskjøring).

I 2017 har Riksantikvaren utbetalt til sammen 5,2 mill. kroner til saker som er definert som mindre private tiltak, og 19, 6 mill. kroner i saker som følger av særlige grunner.

15 av 40 saker med vedtak om helt eller delvis statlig kostnadsdekning er landbruksaker.

Nasjonalt mål 2.3 *Kulturminner og kulturmiljø*

2.3 Et representativt utvalg kulturminner og kulturmiljø skal være vedtaksfredet innen 2020

<http://www.miljostatus.no/nasjonale-mal/kulturminne-og-kulturmiljo/mal-2.3/>

Prioritering

Nasjonalt mål 2.3 har en tilknyttet prioritering (jf. TB 2017), prioritering 4

- **Prioritering 04 Følge opp handlingsplanen for fredningstrategi mot 2020. Pågående fredningssaker i regionforvaltningen startet før november 2013, skal ferdigstilles for vedtak og oversendes til Riksantikvaren senest 31.august 2017**

Styringsparameter	Kommentar	Trend
Antall gjennomførte fredningssaker, fordelt på kulturminnekategorier og fylker	Det er vedtatt 44 saker, fordelt på 16 fylker. To saker ble avsluttet uten fredningsvedtak.	↗
Antall restanser av påbegynte fredningssaker etter 2011 fordelt på kulturminnekategorier, fylker og oppstartsår for fredningen	Restansene av saker startet etter 2011 fordeler seg over 15 fylker. Oppstartsårene fordeler seg jevnt, men med en hovedvekt på 2017. Det er planlagt at minst 15 av de 37 sakene blir ferdigstilt i løpet av 2018.	↗
- Antall nye fredningssaker startet opp i 2017, fordelt på kulturminnekategorier og fylker	Det ble startet opp 10 fredningssaker i 2017, derav to fredningssaker knyttet til landsverneplaner. Sakene fordeler seg over 13 fylker, og har god spredning i tema.	↗

<p>Status og resultater i tråd med Fredningsstrategi mot 2020, jf. handlingsplan.</p>	<p>Flere av oppgavene i handlingsplanen er gjennomført, men noen oppgaver tar lengre tid enn forutsatt og er forsinket i henhold til tidsplanen. Det vesentlige av restansene skyldes noen få fylkeskommuner. Arbeidet fortsetter i 2018.</p>	
---	---	---

Samlet vurdering av resultatoppnåelse

Riksantikvaren har i 2017 nådd prioritering 04 med unntak av siste styringsparameter. Vi har hatt en tett dialog med regionalforvaltningen for å bli ferdig med disse sakene.

Riksantikvaren har imidlertid besluttet at de fleste av sakene bør ferdigstilles fremfor å bli avsluttet (ikke vedtatt). Vi har hatt tett dialog med og oppfølging av fylkene som tidligere har ligget etter frist for levering, og de fleste har vist stor framdrift.

I alt har Riksantikvaren ferdigstilt med vedtak 20 fredningssaker eldre enn 2013.

Status og resultater i tråd med Fredningsstrategi mot 2020, jf. handlingsplan

I 2017 arbeidet vi målrettet for å oppfylle handlingsplanen tilknyttet *Fredningsstrategien*:

- Bedre organisering av fredningsarbeidet hos Riksantikvaren gjør arbeidet med oppfølgingen av strategien mer målrettet.
- Oppfølgingen av fredningsarbeidet knyttet til enkeltsaker er prioritert, slik at vi har lyktes i å komme ned på et håndterlig samlet antall saker. Vi jobber fremdeles med etterslep på igangsatte fredningssaker i fylkeskommunene. Her har tallet gått ned fra 78 saker i 2014 til 49 saker i 2017. Etter at Fredningsstrategien ble implementert i januar 2015 har det totale antall igangsatte fredningssaker (samlet for regionalforvaltningen og Riksantikvaren) gått ned fra 174 saker i 2014 til 81 saker i 2017. Nye fredningssaker skal ikke ta mer enn 1,5 år fra oppstart til vedtak. Riksantikvaren har som krav at det settes fremdriftsplaner og mål på alle saker som startes opp. Oppfølging og kontroll med alle forespørsler om oppstart av nye saker er også innarbeidet.
- Vi har arbeidet systematisk med prioritert tema 2 – de nasjonale minoritetenes kulturminner. Her har vi nå arbeidet frem et utvalg for fredning av kvenske og skogfinske kulturminner som vil bli fulgt opp i 2018. Fredningsarbeidet sees i sammenheng med andre virkemidler som kan løfte minoritetenes kulturminner, og vi jobber tett med fylkeskommune, kommune, museer og frivillige organisasjoner.

På denne måten får minoritetsprosjektet gode ringvirkninger også utover fredning etter kulturminneloven.

- Forslag til fredning av Skudeneshavn kulturmiljøfredning er oversendt departementet i tråd med framdriftsplanen¹⁹.
- Evaluering av kulturmiljøfredning er ferdigstilt. Rapporten ble levert i desember 2017. Rapporten har flere interessante og nyttige funn som vil bli fulgt opp i 2018.
- Ny veileder, ny mal til fredningsvedtak samt ny dokumentasjonsveileder er under arbeid og rulleres ut til regionalforvaltningen i løpet av første halvår 2018.
- Arbeidet med kartlegging av grøntanlegg av nasjonal verdi er igangsatt.
- Arbeidet med definisjon av nye krav som grunnlag for fredningsvedtak avventer KLDs arbeid med utredning av modeller for beregning av kostnader for fredning (se prioritering 05 nedenfor).
- Kartleggingsarbeidet av automatisk fredete samiske bygninger ble ferdigstilt i 2017.
- Kurs i fredningsarbeid for regionalforvaltningen gjennom landsdelssamlingene er gjennomført for 8 fylker.

Figur 9: Status per 31. januar 2017 for de fredningssakene som var startet opp i regionalforvaltningen i november 2013.

¹⁹ Kulturmiljøfredning av Henningsvær er ikke avklart. Oppstart planlegges etter avklaring av sluttprosessen vedrørende Levanger og Skudeneshavn med departementet.

Fredningsstrategien sier at alle påbegynte fredningssaker eldre enn november 2013 skal avsluttes eller ferdigstilles. I november 2013 var det i regionalforvaltningen totalt startet opp 108 fredningssaker. Av disse sakene er 30 senere blitt avsluttet uten fredningsvedtak. 34 saker er ferdigstilt og vedtatt fredet av Riksantikvaren. I dag ligger det 13 saker hos Riksantikvaren for slutføring og vedtakelse.

Fylker	Antall
Sør-Trøndelag	9
Hedmark	6
Oslo	5
Nordland	4
Vest-Agder	3
Telemark	3
Hordaland	3
Østfold	2
Møre og Romsdal	2
Akershus	1
Oppland	1
Aust-Agder	1
Nord-Trøndelag	1
Sogn og Fjordane	1
Finnmark	1
Troms	1

Tabell 5: antall fredningsvedtak fordelt på fylker.

Regionalforvaltningen hadde frist til 31. august for oversendelse av de gjenstående 42 påbegynte fredningssakene som lå hos regionalforvaltningen 1. januar d.å. Av de 42 sakene ble 11 avsluttet uten fredning eller oversendt Riksantikvaren for ferdigstilling. Riksantikvaren har hatt god og tett oppfølging av de fylkene dette gjelder, og i flere av sakene er det god fremdrift, og det er derfor akseptert kortere oversittelse av fristen.

Jf. styringsparameter i TB 2017 *Antall gjennomførte fredningssaker, fordelt på kulturminnekategorier og fylker* har det i 2017 blitt gjennomført fredningsvedtak for i alt 44 eiendommer i alt 16 fylker (tabell 5). 20 av disse eiendommene ble fredet i forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer, kapittel 22, fredete eiendommer i landsverneplan for Statskog.

I tillegg er stående byggverk fra perioden 1537-1649 på seks eiendommer blitt erklært fredet. Disse eiendommene ligger i Oslo (1), Sogn og Fjordane (1) og Telemark (4).

Jf. styringsparameter i TB 2017 *Antall restanser av påbegynte fredningssaker etter 2011 fordelt på kulturminnekategorier, fylker og oppstartsår for fredningen* ble det i fredningsstrategien definert et nullpunkt som senere fredninger måles mot. Nullpunktet er 1.10.2011.

Fylker	Antall
Oslo	10
Sør-Trøndelag	6
Oppland	4
Rogaland	4
Hordaland	4
Nordland	4
Troms	4
Vest-Agder	3
Hedmark	3
Finnmark	3
Møre og Romsdal	2
Telemark	2
Akershus	1
Aust-Agder	1
Sogn og Fjordane	1

Tabell 6: antall pågående saker startet etter 1.10.2011 fordelt på antall fylker*

*Landsverneplanene har til sammen 20 eiendommer

Etter kml §§ 14a, 15, 19, 20 og 22a er det startet opp 37 fredningsaker etter september 2011 som ikke er avsluttet, derav to landsverneplaner. Av disse ligger 20 saker hos regionalforvaltningen, 16 fredningsaker hos Riksantikvaren og én sak ligger til behandling hos Klima- og miljødepartementet (tabell 6).

	§ 14a	§§ 15 og 19	§ 20	§ 22a
2011		4		
2012		6		
2013	5	3		
2014		3		
2015	1	2	1	
2016		2		
2017		6		4*

Tabell 7: Oppstartsår for de pågående fredningsakene startet etter 1.10.2011.

* derav to av sakene er oppstart av fredning av landsverneplaner: landsverneplanen for Kulturdepartementets eiendommer (13 eiendommer), og landsverneplan for Statsbyggs eiendommer (7 eiendommer).

I 2017 er det startet opp 10 nye fredningsaker, hvorav fire er startet opp ved vedtak om midlertidig fredning. Regionalforvaltningen har startet seks saker etter kml §§ 15 og 19, mens Riksantikvaren har startet fire saker etter kml § 22a. Det er startet én sak i hvert av følgende fylker: Vest-Agder, Aust-Agder, Hedmark, Sogn og Fjordane, Hordaland, Nordland og Troms. Videre er det startet to saker i Telemark og i Oppland; tre saker i Akershus og i Finnmark; fem saker i Sør-Trøndelag; og seks saker i Oslo.

Prioritering

Nasjonalt mål 2.3 har enda en tilknyttet prioritering (jf. TB 2017), prioritering 5

Prioritering 05 Riksantikvaren skal bistå KLD i arbeidet med å utrede modeller for beregning av private og offentlige aktørers kostnader knyttet til fremtidige forslag om fredning.

Samlet vurdering av resultatoppnåelse

Riksantikvaren har i 2017 bistått KLD i forarbeider til utredning av modeller. Dette arbeidet fortsetter i 2018, blant annet med samfunnsøkonomiske analyser.

Prioriteringen er oppfylt i den forstand at vi har bistått KLD. Riksantikvaren avventer oppdrag fra KLD.

Nasjonalt mål 2.4 Kulturminner og kulturmiljø

2.4 Fredede bygninger, anlegg og fartøy skal ha et ordinært vedlikeholds nivå innen 2020

<http://www.miljostatus.no/nasjonale-mal/kulturminne-og-kulturmiljo/mal-2.4/>

Nasjonalt mål 2.2 og 2.4 omhandler begge bevaringsprogrammene som har hatt en høy prioritet i Riksantikvaren i 2017²⁰. Nasjonalt mål 2.2 omhandler bergkunst og utvalgte arkeologiske kulturminner. I tillegg omhandler nasjonalt mål 2.2 arbeid med å unngå tap og skade på automatisk fredete og andre arkeologiske kulturminner. Dette ble omtalt under nasjonalt mål 2.2. s. 25 - 27.

Status på måloppnåelse på de 10 områdene som enkeltprogrammer

De ulike omtalene av bevaringsprogrammene nedenfor berører oppfølging av programmene.

Resultater for de ti bevaringsprogrammene i 2017

²⁰ Verdensarv og ruin avviker litt fra kategoriseringen i nasjonalt mål 2.2 og 2.4. Verdensarv som kulturmiljø, som gjelder bevaring og vedlikehold, og ruiner som en sammenblanding av ruiner og anlegg. Vi har likevel valgt å sortere dem innunder disse målene, da dette oppfattes som mest hensiktsmessig.

Bevaringsprogram for fredede bygninger i privat eie (FRIP)

Mål

Hovedoppgaven for programmet er å sette i stand fredede bygninger i privat eie (FRIP) til ordinært vedlikeholdsnivå innen 2020.

Tilskuddsmidlene til FRIP for 2017 (Prop 1 S og RNB) er fordelt etter kriterier som antall fredete bygg, rapportering og framdrift.

Status og resultater/måloppnåelse

For FRIP er alle tilskudd fordelt til fylkeskommunene og Sametinget. Fordeling og prioritering er gjort regionalt.

Tilskuddsmottaker	Total tildeling 2017, inkl. tilsagnsfullmakt Mill.kr.
Sum	148,4

Tabell 8: Tildeling 2017

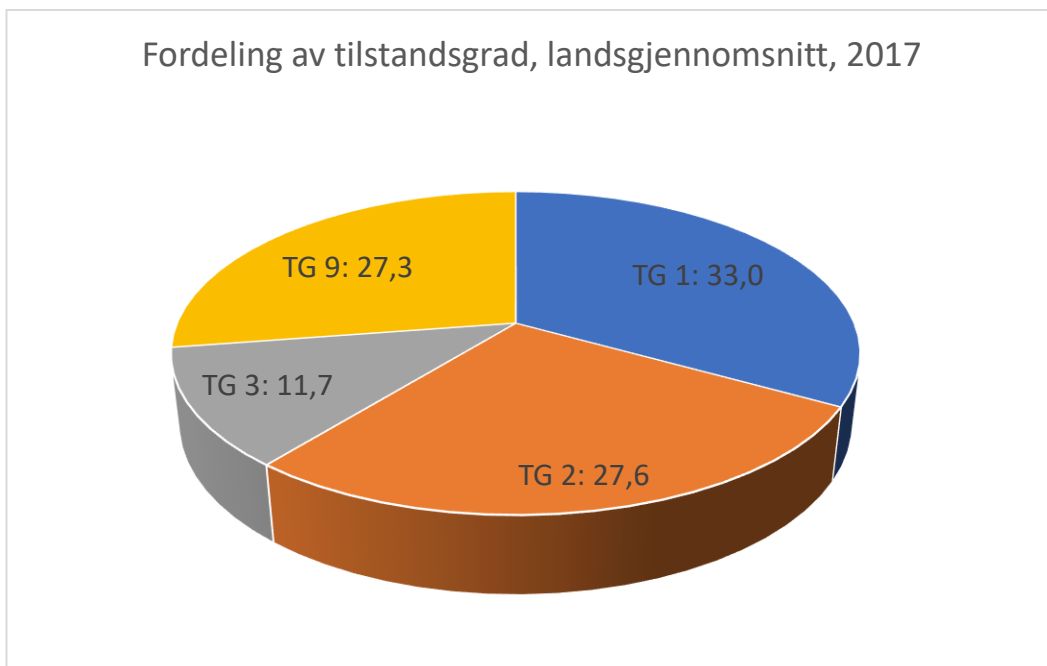
148,4 mill. kroner ble tildelt i 2017, og Hordaland, Østfold og Akershus fikk de største tildelingene, henholdsvis 17, 13 og 12 mill. kroner (se vedlegg 1 for fylkesoversikt).

Fylkeskommunenes rapportering på tildeling og bruk av tilskuddsmidlene varierer imidlertid, og gjør Riksantikvarens vurderinger og videre rapportering noe usikker.

Fylkeskommunene med de største andelene fredete bygg i privat eie har god framdrift i bruk av tildelte midler og rapporterer godt. Samtidig er det grunn til å tro at det samlet sett er underrapportert om igangsatte og ferdigstilte istandsettingsarbeider når en sammenlikner tildeling av midler med rapporterte arbeider og tilstandsregistreringer.

Som ledd i å bedre rapporteringen i bevaringsprogrammet har Riksantikvaren avholdt dialogmøter med fylkeskommunene i perioden 2016 – 2017. I 2017 har oppfølging av tilstandsregistrering og bedret rapportering på resultatindikatorer for FRIP vært gjenstand for løpende dialog med regionalforvaltningen for å forbedre rapportering og tilstandsregistrering. Riksantikvaren gjennomførte kurs for fylkeskommunene i tilstandsregistrering med praktisk øvelse på utvalgte objekter også i 2017. Riksantikvaren tar sikte på å videreføre dialogmøter med enkeltfylker i løpet av 2018 der det er behov. I 2017 ble det gjennomført tilsyn på tilskuddsforvaltning i tre fylkeskommuner, Vest-Agder, Troms og Møre og Romsdal og det planlegges for ytterligere tilsyn i 2018. Totalt er det siden 2015

gjennomført tilsyn i 8 fylkeskommuner på tilskuddsforvaltningen av post 71. Tilsynene har gitt utbytte både for de aktuelle fylkeskommunene og for Riksantikvaren.

Figur 10: antall fredete bygninger med registrert tilstandsgrad, og prosentvis fordeling mellom tilstandsgradene.

Antall fredete bygninger i privat eie og fordeling av tilstandsgrad. Prosent					
Fylke	Antall FRIP	TG 1	TG 2	TG 3	TG 9
Landsgjennomsnitt	3108	33,0	27,6	11,7	27,3

Tabell 9: tilstandsgrader fordelt på fylker.

Figuren og tabellen ovenfor viser fordeling av tilstandsgrad (TG) på bygninger i FRIP rapportert i Askeladden per 1. januar 2018. 33 prosent av de registrerte bygningene har et ordinært vedlikeholds nivå, mens 12 prosent har behov for omfattende utbedringer. 27 prosent av bygningene har ukjent tilstandsgrad (se vedlegg 1 for fylkesoversikt).

Andelen bygninger med ukjent tilstand har økt betydelig fra 2016. Dette skyldes en teknisk omlegging hvor tilstandsregistreringer som er 10 år eller eldre automatisk settes til «ukjent», fordi de har liten verdi som indikator på den faktiske tilstanden. Fylkeskommunene er varslet om dette med de følger dette har fått for fordeling av tilstandsgrad på de fredete bygningene i hvert enkelt fylke. Riksantikvaren legger til grunn at tettere oppfølging av FRIP over tid vil gjenspeiles i rapporteringen. Framover vil tett oppfølging av tilstandsrapporteringen være nødvendig bl.a. pga. omfanget av nødvendige oppdateringer av eldre tilstandsregistreringer. Jf. konstruktive dialogmøter med fylkeskommunene forventer vi at fylkeskommunene har en klarere forståelse og prioritering av rapportering..

Tilskudd til brannsikring av tette trehusmiljøer

Mål

Tilskuddsordningen har som mål å styrke brannsikringen av rundt 180 tette trehusmiljøer med gammel verneverdig trehusbebyggelse.

Status og resultater/Måloppnåelse

Riksantikvaren gir tilskudd til kommunene i deres arbeid med å brannsikre tette trehusmiljøer. Det er fordelt ca. kr 8,6 mill. til brannsikring av tette trehusmiljøer i 2017. Tilskuddene har i hovedsak gått til tekniske sikringstiltak som alarm- og slokkeanlegg, f.eks. loft- og fasadesprinkler og utvendige brannslanger. Det er fra 2016 også gitt tilskudd til utarbeidelse av brannsikringsplaner, da slike planer er en forutsetning for brannsikringsarbeidet videre.

Riksantikvaren har også i 2017 prioritert tilskudd til tette trehusområder hvor brannvesenets innsatstid er særlig lang, for eksempel Råkvåg der det er sårbar bryggebebyggelse og til Lyngør som ligger på øyer langt fra brannvesen. Det er også tildelt relativt store tilskudd til tett trebebyggelse til Trondheim.

Bevaringsprogram for samiske kulturminner

Mål

Mål 1): Automatisk fredete samiske bygninger og deres tilstand skal være kartlagt innen 2017.

Mål 2): Det skal foreligge en plan for sikring, vedlikehold og istandsetting av prioriterte bygninger med høy verneverdi.

Mål 3): Bygningene skulle/ skal være satt i stand til ordinært vedlikeholds nivå innen 2020.

Bevaringsprogrammet bygger på registreringsprosjektet for automatisk fredete samiske bygninger (del av Kunnskapsløftet), som fastsetter hvilke bygninger som skal inngå i bevaringsprogrammet (jf. mål 1 ovenfor). Registreringsprosjektet startet i 2012 og ble formelt ferdigstilt i 2017, med en del etterarbeid i 2018. Det er registrert ca. 900 automatisk fredete samiske bygninger. Aldersfordelingen viser at iallfall 74 prosent av bygningene med stor sannsynlighet er bygd i perioden 1850-1925²¹.

Forvaltningsplan for bygningsmassen, med omforente prinsipper for utvelgelse av hvilke bygninger som skal prioriteres innenfor et fortsatt bevaringsprogram (jf. mål 2) ble ferdigstilt og vedtatt i Sametinget i 2017.

Når bygningene er ferdig registrert og prioritert, er det ønskelig å kanalisere midlene til bygninger med en kombinasjon av høy kulturminneverdi og middels eller lav tilstandsgrad. Kulturminneverdi har bare vært registrert de fire siste årene og vil måtte tilskrives i ettertid for de bygningene som ble registrert i 2012.

For å innfri målet om at alle prioriterte samiske bygninger skal ha ordinært vedlikeholds nivå bør sluttidspunktet 2020 erstattes med et nytt sluttidspunkt, f.eks. 2030, samt øke tilskuddet over post 71.

Oppfølging av bevarings- og istandsettingsprosjektene, herunder rådgivning, framdrift og gjennomføring, kan bli skadelidende fordi Sametingets bemanning innenfor feltet vurderes som for lav til å følge opp det nødvendige løpende bevarings- vedlikeholds- og istandsettingsarbeidet av de utvalgte og prioriterte bygningene.

Håndverkerkompetansen og tilgangen for å utføre arbeider på fredete samiske kulturminner er liten.

Status og resultater/Måloppnåelse

1. Oversikt over bygningsmassen

I løpet av 2017 kom det samlede antallet bygninger registreringsprosjektet har befart opp i ca. 1100. Antallet bygninger registrert som automatisk fredet (inngår i bevaringsprogrammet) er ca. 900.

²¹ Antakelig er tallet enda høyere siden 11 prosent av bygningene ikke er nøyaktig datert.

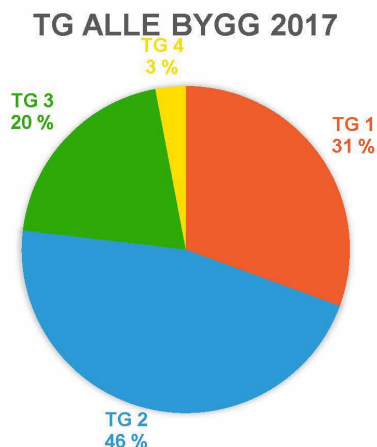
I 2016 ble det satt i gang et arbeid med å endre den flytende 100-års grensen for samiske kulturminner, jf. tilkomsten av et stort antall automatisk fredete bygninger gjennom registreringsprosjektet. Både Sametinget, Riksantikvaren og KLD er enige om at det er nødvendig å få en fast fredningsgrense slik at man vet hvilke fredete bygninger som vil inngå i porteføljen. Sametinget har ønsket en slik fredningsgrense satt til 1917. Forslaget til lovendring ligger hos KLD.

2. Tilstandsgrad

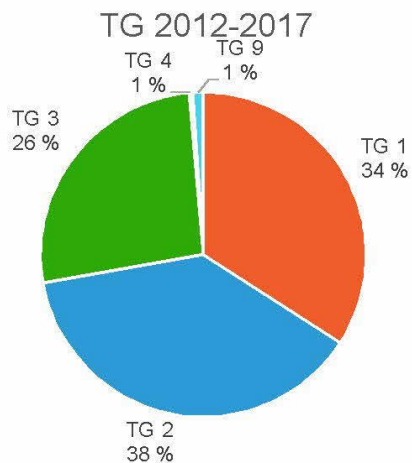
I Askeladden er det per 8.3.2018 registrert 468 automatisk fredete samiske bygninger. Tilstandsgraden for disse bygningene fordeler seg slik:

TG 1: 27 prosent (127 bygninger) (TG 1 = ordinært vedlikeholds nivå)
TG 2: 33,5 prosent (157 bygninger) (TG 2 = moderate utbedringer nødvendig)
TG 3: 27 prosent (126 bygninger) (TG 3 = omfattende utbedringer nødvendig)
TG 4: 0,6 prosent (3 bygninger) (TG 4 = kulturminne tapt/fjernet)
TG 9: 11 prosent (52 bygninger (inkl. gamle registreringer og museumsbygninger)

Tilstandsvurdering

Figur 11. Tilstandsgrad for samiske bygninger registrert i 2017. Prosent.

Figur 12. Tilstandsgrad for samiske bygninger registrert i perioden 2012-2017. Prosent.

Måloppnåelse samiske bygninger

Det er ikke mulig å nå målet om regulært vedlikeholds nivå innen 2020 (mål 3), og et mer realistisk forslag er å endre sluttidspunktet for bevaringsprogram for samiske bygninger til tidligst 2030. Anslagsvis 400 bygninger kan trenge istandsettingstilskudd innenfor dette programmet, og en del flere vil trenge mindre tilskudd til forebyggende sikring. Hittil har kun ca. 60 bygninger fått tilskudd over post 71 de siste 6 årene, dvs. ca. 10 bygninger pr. år.

Bevaringsprogram for brannsikring av stavkirker

Mål

Brannsikring er nødvendig for å unngå tap av uerstattelige kulturminneverdier.

Bevaringsprogrammet har som mål å holde brannsikringen av stavkirkene på et høyt nivå.

Sikkerheten ivaretas blant annet ved årlig service av teknisk anlegg i alle de 28 stavkirkene, månedlig kontakt mellom rådgiver og kirkeeiere og 24 timers vakttelefonertjeneste.

Det er i 2017 blitt bevilget ca. kr 28,5 mill. til brannsikring av stavkirkene. Riksantikvaren gir videre tilskudd til oppgradering av tekniske sikringsanlegg.

21 av 28 stavkirker har fått tilskudd og gjennomført større tiltak i 2017, samt årlig tilskudd til drift av Fortidsminneforeningens kirker.

Måloppnåelse

	Antall stavkirker
Utvidelse/ombygging slokkeanlegg	3
Bytte sprinklerventil	4
Klargjøring for videoanlegg	2
Storkontroll av sprinkleranlegg	4
Passiv sikring	1
Oppgradering av overspenningsvern	12
Flaskebytte høytrykk	1

Tabell 10: Oversikt over brannsikringstiltak i stavkirker 2017

Flere sikkerhetstiltak bidrar til at brannsikringen av stavkirkene holdes på et høyt nivå. Sikringsystemene kontrolleres og vedlikeholdes regelmessig. Storkontroll av sprinkleranlegg er gjort suksessivt i 2016-2017. Områdesikring og bygningssikring er andre tiltak.

Sikkerhetsnivået er satt noe høyere enn tidligere. Organisatoriske/tekniske tiltak gjenstår før vi kan sette sikkerhetsnivået i kategori *tilfredsstillende*.

Bevaringsprogram for stavkirker

Mål

Målet med bevaringsprogrammet for stavkirkene var å sette i stand alle de 28 stavkirkene i Norge innen 2015.

Status og resultater/måloppnåelse

Istandsettingsarbeidet ble avsluttet i 2015. Det er blitt utarbeidet vedlikeholdsplaner for de ferdigstilte kirkene. På bakgrunn av klimaendringene, med større fare for ekstremvær, er det gjennomført risikovurderinger for samtlige stavkirker. Både vedlikeholdsplanene, de klimatiske risikovurderingene og sluttrapportene for den enkelte kirke er sendt kirkeieerne.

I 2017 ble det arrangert en konferanse der temaet var forskning, kunnskapsbehov og formidling knyttet til stavkirkene og de øvrige norske middelalderkirkene (se også s. 48 - 49).

Bevaringsprogram for ruiner

Mål

Målet for ruinprosjektet er at et utvalg av middelalderruiner skal være satt i stand slik at de har normalt vedlikeholds nivå. Kriterier for utvalg er de største anleggene, ruiner av nasjonal betydning og anlegg det er stort lokalt eller regionalt engasjement for.

Status og resultater

I 2017 er det utført konserveringsarbeider på ti ruinanlegg. De mest omfattende arbeidene foregår på Steinvikholmen og Munkeby i Trøndelag og Selje klosterruin i Sogn og Fjordane, hvor det samlet ble tildelt kr 5,0 mill. til konservering. I tillegg er det utført mindre vedlikehold og ettersyn på 3-4 ruiner. Dette dels som vedlikehold etter konservering og dels som skadeforebygging i påvente av konservering. Det er utført dokumentasjon med fotogrammetri og tradisjonell fotodokumentasjon. Det arbeides også med ulike formidlingsprosjekter, forskning og utvikling.

Måloppnåelse

Fremdriften målt i utført murarbeid er god. Omfattende og kompliserte skader gjør det desto viktigere å fullføre påbegynte anlegg, slik at effekten av arbeidet i prosjektet blir varig. De fleste konserveringsprosjektene er pågående arbeider som vil fortsette fremover mot 2020. Kompetanseutvikling er en prioritert oppgave, og i 2017 ble det arrangert seminar for murere om middelaldermurverk og konservering.

Bevaringsprogrammet for fartøy

Mål

Bevaringsprogrammet for fartøy har som mål at et representativt utvalg bevaringsverdige ²² fartøy skal ha et normalt vedlikeholds nivå innen 2020, noe som ikke må forveksles med at arbeidet er slutført. Et fartøy som anses som ferdig istandsatt vil ha en situasjon av «normalt vedlikehold» i om lag tre til syv år. Dette understrekes i Prop. 1 S (2012-2013).

²² Jf. mail fra MD av 15. juni 2012 der de bekrefter at dette ikke utelukkende gjelder fredete fartøy, men også dem med formell status som vernet skip (jf. Sjøfartsdirektoratets [FOR-2017-12-20-2379](#) fra 01.01.2018 § 1 (1)).

Status og resultater

Ved utgangen av 2017 var det om lag 260 fartøy på vernelista, herav 15 fredet. I 2017 er det gitt tilskudd til totalt seks SAVOS-fylkes og én SAVOS-kommune; Aust-Agder, Hordaland, Møre og Romsdal, Nord-Trøndelag, Rogaland, Sogn og Fjordane og Bremanger kommune. Det er gitt tilskudd til 76 fartøy.

Bevaringsprogrammet for tekniske og industrielle kulturminner

Mål

Målet med bevaringsprogrammet er at de femten prioriterte anleggene skal settes i stand til normalt vedlikeholds nivå. Ti av anleggene skal være på normalt vedlikeholds nivå innen 2015, de fem øvrige i løpet av 3-5 år fra de ble innskrevet.

Normalt vedlikeholds nivå må ikke forveksles- eller likestilles med slutført. Kulturminner som har oppnådd status normalt vedlikeholds nivå vil likevel kunne ha behov for tilskudd til istandsettningstiltak for å dekke eventuelle skader. Dette understrekes i Prop. 1 S. 2012-2013 (s. 89).

Anlegg	Innskrevet	Status
Odda smelteverk	2013	Ikke istandsatt
Tyssedal kraftverk	1997	Istandsatt
Sjølingstad Uldvarefabrik	1997	Istandsatt
Salhus Tricotagefabrik	1997	Istandsatt
Bredalsholmen Dokk	2015	Ikke istandsatt
Kistefos Træsliberi	2002	Istandsatt
Spillum Dampsag og Høvleri	1997	Istandsatt
Atlungstad Brenneri	2013	Istandsatt
Neptun Sildoljefabrikk	1997	Istandsatt
Rjukanbanen	2011	Ikke istandsatt
Haldenkanalen	2013	Ikke istandsatt
Næs jernverksmuseum	1997	Istandsatt
Folldal gruver	2002	Istandsatt
Klevfos Cellulose- og Papirfabrik	1997	Istandsatt
Fetsund Lenser	1997	Istandsatt

Tabell 11: Oversikt over status på anlegg 2017

Ved utgangen av 2017 er 11 av 15 anlegg rapportert som istandsatt, og flere anlegg nærmer seg et normalt vedlikeholds nivå. I 2017 ble Atlungstad Brenneri ferdigstilt med midler over post 72. Samtidig er det tydelig at behovene ved flere av anleggene er langt større enn det som kan dekkes ved en ren framskrivning av tilskuddsposten, herunder Rjukanbanen, Odda smelteverk og Haldenkanalen. På grunn av statlig eierskap og sektorprinsippet fikk Tyssedal kraftverk kun tilskudd til Forvaltning Drit og Vedlikehold (FDV)- lønn i 6 måneder i 2017.

Tekniske og industrielle kulturminner har fått økt oppmerksomhet. Fortsatt gjenstår det en del for å sikre at bevaringsprogrammet skal gjenspeile en næringsmessig og geografisk representativitet på en bedre måte. For å sikre dette anbefaler Riksantikvaren at det bør utarbeides en ny verneplan for tekniske og industrielle anlegg.

Status og resultater/måloppnåelse

Bevaringsprogrammet for tekniske og industrielle kulturminner har gjennomgått samtlige 15 anlegg på programmet med tanke på omfang og måloppnåelse. Forslag til omfang, og indikatorer for måloppnåelse, er sendt departementet, som har støttet vårt fremlegg. Omfang og status på indikatorer danner grunnlag for virksomhetsplaner for anleggene. Riksantikvaren har utarbeidet virksomhetsplaner i samarbeid med anleggene i 2017. Planene er oversendt fylkeskommunene for kvalitetssikring og gjennomgang. Det har også vært gjennomført en rekke brannsikringsplaner i bevaringsprogrammet, arbeidet med risikoanalyse vil fortsette i 2018.

Bevaringsprogram for verdensarv

Mål

De norske verdensarvområdene skal utvikles til gode eksempler (fyrstårn) på den beste forvaltningen av natur- og kulturminner i Norge. I tillegg lister St. meld. nr. 26 (2006-2007) egne mål for flere av stedene. Disse kan sammenfattes som tre mål (se rapportering s. 41 - 42):

- Best mulig tilstand
- Best mulig forvaltning
- Best mulig formell beskyttelse

Dette gjenspeiler forpliktelsene i Unesco-konvensjonen (1972) for vern av verdens kultur- og naturarv. De åtte verdensarvstedene er Urnes stavkirke, Struves Meridianbue, Bergkunsten

Alta, Bryggen i Bergen, Bergstaden Røros, Vestnorsk fjordlandskap (natur), Vegaøyene (natur) og industriarv Rjukan-Notodden (innskrevet i 2015).

Status og resultater/måloppnåelse

Jf. styringsparameter i TB 2017 trenger verdensarvstedene oppdaterte forvaltningsplaner. Forvaltningsplanene for *Struves meridianbue*, *Bergkunsten i Alta*, *Vegaøyane* og *Rjukan – Notodden industriarv* er oppdaterte, dvs. 50 prosent av verdensarvstedene. Arbeidet med å revidere forvaltningsplanene for *Urnes stavkirke* og *Røros bergstad* og *Circumferensen* er i gang. Forvaltningsplanene for *Bryggen* og *Vestnorsk fjordlandskap* (begge delområdene) trenger revisjon.

Videre ble verdensarvsentrene for *Røros bergstad* og *Circumferensen* og *Rjukan – Notodden industriarv* autorisert i juni 2017 i samarbeid med Miljødirektoratet.

Bevaringsprogrammet for bergkunst (BERG)

Mål

Målet for programmet er at et representativt utvalg bergkunstlokaliteter skal sikres, og et utvalg av disse skal gjøres tilgjengelig for publikum innen 2020.

Status og resultater/måloppnåelse

Det er utført tiltak innen dokumentasjon, skjøtsel og sikring av bergkunstlokaliteter over hele landet i 2017. Arbeidet utføres av fylkeskommunene, Sametinget og de arkeologiske forvaltningsmuseene, ofte i samarbeid med lokale partnere:

Tiltak BERG	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Antall lokaliteter	73	101	124	91	112	129

Tabell 12: Automatisk fredete kulturminner (Askeladden) i BERG der det ble igangsatt skjøtselstiltak og/eller tilrettelegging, fordelt på året tilsagnet ble gitt.

Det er også utført metodeutvikling innen dokumentasjon og formidling. Nettverkstiltak er viktig for å nå målene i programmet og det er gjennomført konserveringsworkshop og dokumentasjonsworkshop med programpartnere i 2017. BERG rapporterer på **nasjonalt mål 2.2:**

Tilstandsgrad BERG	2013	2014	2015	2016	2017
Lokaliteter med ordinært vedlikeholds nivå	96	147	155	179	402
Lokaliteter tilrettelagt for publikum med ordinært vedlikeholds nivå	22	47	68	75	77

Tabell 13: Automatisk fredete kulturminner (Askeladden) i BERG med ordinært vedlikeholds nivå jf. nasjonalt mål 2.2. Status totalt i programmet.

I programmet er det så langt registrert 402 lokaliteter i Askeladden med et ordinært vedlikeholds nivå, jf. nasjonalt mål 2.2, hvorav 77 har oppnådd tilsvarende nivå også på tilretteleggingstiltak og installasjoner for publikum. Progresjonen i forhold til programmålene er god, sett i forhold til tilgjengelige ressurser. Tiltakene rettes nå i økende grad mot å opprettholde oppnådd tilstand på utvalgte lokaliteter framfor å iverksette tiltak på nye lokaliteter

Totalt er det bevilget 7,2 mill. kr. i tilskudd til nye tiltak innenfor BERG i 2017 (post 70).

Bevaringsprogram for utvalgte arkeologiske kulturminner og kulturmiljø (BARK)

Mål

Målet for programmet er at et representativt utvalg arkeologiske kulturminner og kulturmiljø skal sikres og gjøres tilgjengelig for publikum innen 2020.

Status og resultater/måloppnåelse

I løpet av 2017 er det gjennomført skjøtsel og tilrettelegging for publikum i regi av BARK over hele landet. Flere lokaliteter i Askeladden kan inngå i et BARK prosjekt. Arbeidet utføres av fylkeskommuner og Sametinget i samarbeid med kommunene og andre lokale partnere:

Tiltak BARK	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Antall lokaliteter	73	107	131	170	81	63
Antall BARK prosjekter	48	37	40	28	30	28

Tabell 14: Automatisk fredete kulturminner (Askeladden) i BARK der det ble igangsatt skjøtselstiltak og/eller tilrettelegging og antall objekter/prosjekter disse inngår i, fordelt på året tilsagnet ble gitt.

Nettverkstiltak er viktig for å nå målene i programmet og det er gjennomført et skjøtelsesseminar for fylkeskommunene i 2017. BARK rapporterer på nasjonalt mål 2.2:

Tilstandsgrad BARK	2013	2014	2015	2016	2017
Lokaliteter med ordinært vedlikeholds nivå	93	145	291	334	363

Lokaliteter tilrettelagt for publikum med ordinært vedlikeholdsnivå	70	93	193	213	238
--	----	----	-----	-----	-----

Tabell 15: Automatisk fredete kulturminner (Askeladden) i BARK med ordinært vedlikeholdsnivå jf. nasjonalt mål 2.2. Status totalt i programmet.

I programmet er det så langt registrert 363 lokaliteter i Askeladden med et ordinært vedlikeholdsnivå, jf. nasjonalt mål 2.2, hvorav 238 har oppnådd tilsvarende nivå også på tilretteleggingstiltak og installasjoner for publikum. Det er jevn progresjon i programmet og mange prosjekter er flerårige, slik at arbeid med kulturminner som har mottatt støtte tidligere pågår parallelt med årets prosjekter. Dette gjør at det igangsettes gradvis færre prosjekter årlig.

Totalt ble det bevilget 3,0 millioner kr i tilskudd til nye tiltak innenfor BARK i 2017 (post 70).

Resultatområde Polarområdene

6.2 De 100 viktigste kulturminnene og kulturmiljøene på Svalbard skal sikres gjennom forutsigbar og langsiktig forvaltning

Resultatområdet følges opp gjennom kulturminneplanen for Svalbard 2013-2023. Denne skal revideres i 2018. Formålet er å gjøre opp status for tiltak som har/skulle vært gjennomført i den første planperioden, vurdere eksisterende tiltaksplan for siste planperiode på bakgrunn av dagens status, klimaendringer og økt turisme, og utvikle ny handlingsplan for siste planperiode.

Prioriteringer

Prioritering 06 Svalbard: Få på plass gode rapporteringsrutiner for Sysselmannen på Svalbards oppfølging av Kulturminneplan for Svalbard 2013-2023 (handlingsplan, de 5 strategiene og plan for tilsyn og vedlikehold av de prioriterte kulturminnene).

Riksantikvaren og Sysselmannen (SMS) arbeider kontinuerlig med å få på plass gode rapporteringsrutiner. Sysselmannen har fått midler til en stilling som skal oppdatere kulturminnedatabasen Askeladden. Det vil være avgjørende for fremdrift og måloppnåelse for prioritering 6 at stillingen kommer på plass, og det konkrete arbeidet med opprydding i og oppdatering av data i Askeladden gjennomføres.

Prioritering 07 Gjennom tett samarbeid med Sysselmannen på Svalbard - legge bedre til rette for utvikling av reiselivet innenfor Forvaltningsområde 10, særlig Isfjord-

området, innenfor rammen av dagens mål i kulturminneplanen for Svalbard, samt regelverk på miljøområdet og innenfor kulturminneforvaltningen.

Riksantikvaren har samarbeidet tett med SMS for å legge bedre til rette for utvikling av reiselivet gjennom møtedeltagelse og støtte av SMS der det har vært aktuelt. Blant annet har vi gitt høringsuttalelse til opprettelse av næringshytter innenfor forvaltningsområdet.

Prioritering 08 Ha oppmerksomhet på, og følge opp konsekvensene av klimaendringenes påvirkning på kulturminnene, og sikre økt fokus på kulturminner i MOSJ-samarbeidet.

Inngå samarbeid med Fylkesmannen i Nordland om forvaltning av kulturminner på Jan Mayen. Fremdriftsansvaret ligger hos Fylkesmannen i Nordland.

Riksantikvaren oppfordret til økt fokus på kulturminner i MOSJ i møter med partene, men ingen av søknadene til miljøvernfondet i 2017 på kulturminnefokus i MOSJ fikk tilskudd, og dette står derfor i bero. Det er inngått samarbeid med FM i Nordland, og dette har vært svært positivt. Riksantikvaren har god dialog med Fylkesmannen og stasjonssjefen på Jan Mayen.

Samlet vurdering av resultatoppnåelse

Riksantikvarens fokus på polare kulturminner i 2017 har bidratt til økt bevissthet omkring klimaendringenes betydning på kulturminnene. Tettere samarbeid med SMS har bidratt til å øke oppmerksomheten på systemene og sikring av kvalitetsdata. Som følge av dette har SMS fått midler til en ekstra stilling som skal sikre oppdatert og korrekt informasjon i Askeladden.

Resultatområde Internasjonalt

EØS-finansieringsordningene

Riksantikvarens bidrag til etablering av partnerskap mellom norsk kulturminnesektor og relevante partnere i europeiske land er betydelig gjennom den bilaterale dimensjonen i EØS-midlene. Riksantikvaren skal lede et prosjekt finansiert av EU, som skal samle inn indikatorer som skal belyse samfunnsnytte og verdiskaping (value added) i ulike EU-land. Prosjektet ventes ferdigstilt i løpet av 2018. Erfaringene fra Riksantikvarens europeiske samarbeid om økonomi og statistikk knyttet til kulturarvens bidrag til samfunnsøkonomien så vel som fra de nordiske land har også bidratt til kunnskapsoppbygging på området.

2017 var et merkeår i Riksantikvarens EØS-engasjement. En EØS-periode ble avsluttet (2004-09) og en ny startet samtidig opp (2014-21). Riksantikvaren har rolle som Donor Programme Partner (DPP) i EØS-arbeidet, i tillegg til å være prosjektpartner og tilrettelegger for bilaterale aktiviteter. Rollen som DPP er gitt av Utenriksdepartementet, via Klima- og miljødepartementet. Som DPP er Riksantikvaren rådgiver i både utforming og gjennomføring av kulturarvprogram.

Året 2017 markerte avslutningen på finansieringsperioden 2009-14 og ferdigstillelse av programmene med Estland, Latvia, Litauen, Romania og Ungarn. Kulturarvprogrammene har hatt god måloppnåelse opp mot EØS-midlenes mål om sosial og økonomisk utjevning og økt bilateralt samarbeid. Dette var også bekreftet i flere uavhengige evalueringer av ordningen. I løpet av året 2017 ble også nye kulturprogrammer forhandlet fram. Riksantikvaren er i gang med å utforme nye kulturprogrammer i Estland, Polen, Portugal, Romania, Slovakia og Tsjekkia. Mulighet for deltagelse i prosjekter for norsk sektor er ventet å åpne i løpet av 2018.

Internasjonale avtaler og samarbeidsorganer

(Se s. 41- 43 for egen omtale av verdensarv)

ICCROM

Norge ved Riksantikvaren sitter i ICCROMs styre for perioden november 2016 til november 2020. Riksantikvaren er i denne sammenhengen bindeledd mellom de nordiske og baltiske medlemslandene og ICCROM. I 2017 har vi deltatt i en arbeidsgruppe for planleggingen av GA 2017, der diskusjonstema var innvirkningene av gjenoppbygging og rekonstruksjon av kulturminner etter krig og konflikt.

EUs politikk- og regelverksutvikling

Riksantikvaren følger ellers regelverksutviklingen i EU og informerer den norske forvaltningen om lovforslag som truer norske kulturminner.

Internasjonale nettverk

Riksantikvaren deltar i kulturminnenettverk på nordisk, baltisk-nordisk og på europeisk nivå.

Bilateralt samarbeidet med enkeltland

Georgia

Riksantikvaren opprettholdt dialogen med sin samarbeidspartner *National Agency for Cultural Heritage Preservation of Georgia*, spesielt knyttet til prosjektene *Improvement of Management of Small and Medium Sized Historic Towns* og *Development of Georgian Cultural Heritage Database Management System and GIS Portal*. GIS prosjektet ble avsluttet i 2017, og historiske byer prosjektet avsluttes i 2018. I 2017 startet riksantikvaren opp et samarbeidsprosjekt med Icomos Georgia, for bevaring av gamlebyen i Tbilisi.

Russland

I 2017 videreførte Riksantikvaren prosjektet som omhandler sovjetiske soldaters fangenskap og arbeid med byggingen av jernbanen i Nordland under andre verdenskrig. Dette er et samarbeid mellom Likhatsjev-instituttet i Moskva på russisk side og Riksantikvaren og Nordland fylkeskommune og Narviksenteret på norsk side.

Prioritering

- **Prioritering 09 Implementering av verdensarvpolitikk: ta aktivt del i relevante deler av det internasjonale programsamarbeidet mellom KLD, IUCN og ICCROM.**

Styringsparameter	Kommentar	Trend
- Antall verdensarvsteder med oppdaterte forvaltningsplaner	Bergkunsten i Alta, Rjukan-Notodden industriarv, Struves meridianbue, Vegaøyen har nylig rullerte/oppdaterte forvaltningsplaner. Oppstart revisjon for Røros Bergstad og Circumferensen samt Urnes stavkyrkje i slutten av 2017.	↗
2017 - 50%		
2018 - 75%		
2019 - 100%		

<p>- To nye verdensarvsentre skal autoriseres i 2017. (Skjer i samarbeid med Miljødirektoratet)²³</p>	<p>Røros bergstad og Circumferensen og Rjukan-Notodden industriarv sertifiserte i 2017.</p>	
--	---	---

Riksantikvaren har i 2017 deltatt i relevante styringsgruppemøter i det internasjonale programsamarbeidet mellom KLD, IUCN og ICCROM. Direktoratet er opptatt av å sikre synergier mellom programmet, andre norskfinansierte verdensarvrelaterte initiativer samt Norges deltagelse som medlem av UNESCOs verdensarvkomité. Riksantikvaren har videre promotert programmet nasjonalt overfor verdensarvkoordinatorerne og deres medarbeidere i de norske verdensarvstedene. Riksantikvaren har også bistått med faglige innspill og råd for å identifisere mulige norske og nordiske deltagere i ulike ekspert- og arbeidsgrupper.

Samlet vurdering av resultatoppnåelse

Riksantikvaren har oppfylt målene og følger fremdrift i tråd med styringsparameterne. Arbeidet med rullering av forvaltningsplaner for Bryggen og Vestnorsk fjordlandskap må følges tett for å sikre måloppnåelse i 2019. Arbeidet med konkretisering av verdensarvverdiene henger tett sammen med oppdraget om å utvikle indikatorer for verdensarven og arbeidet med revidering av forvaltningsplaner. I 2017 har Riksantikvaren arbeidet for å sikre at disse prosessene sees i sammenheng.

Prioritering

- **Prioritering 10** Riksantikvaren har ansvaret for å koordinere samarbeidet med Miljødirektoratet og bistå departementet i arbeidet med norsk kandidering til verdensarvkomiteens valg i 2017.

Samlet vurdering av resultatoppnåelse

Vi har oppfylt prioriteringen. Norge har blitt medlem av verdensarvkomiteen.

Som overordnet prioritering omtalt på s. 16 skal implementeringen av verdensarvpolitikken gjennomføres i tråd med prioriteringene i stortingsmeldingen Meld. St. 35²⁴. Meldingen har angitt prioriteringer i 7 punkter. Prioriteringene omhandler

²³ Vi har nå fem autoriserte verdensarvsentre. Bergkunsten i Alta, Vestnorsk fjordlandskap, Vegaøyen, Røros og Rjukan – Notodden.

²⁴ I tillegg lister St. meld. nr. 26 (2006-2007) egne mål for flere av stedene. Disse kan sammenfattes som tre mål: Best mulig tilstand, Best mulig forvaltning, Best mulig formell beskyttelse.

områder som identifisering og nominasjon, rammeverk, organisering, overvåking og rapportering, kompetansebygging, formidling, sentre for verdensarv og internasjonale forpliktelser under konvensjonen. Riksantikvaren har levert på alle disse områdene.

1. Identifisere og nominere verdensarv i Norge
Riksantikvaren skal korrigere tentativ liste etter at det transnasjonale vikingarvprosjektet ble avvirket. Riksantikvaren har i 2017 arbeidet med et nasjonalt prosjekt knyttet til vikingtidens kulturarv. For øvrig arbeider Riksantikvaren med forslaget fra Sametinget om Varjjat Siida i Finnmark. Villreinfangsten på Dovrefjell, Reinheimen og Rondane er et initiativ som har arbeidet lenge for nominasjon. I 2017 ble det avklart at Villreinfangsten skal inkluderes i en ekspertbefaring fra ICOMOS og IUCN. Den er planlagt i 2018 i forbindelse med Sametingets forslag Varjjat Siida.
2. Organisering, aktører og samarbeid
Organisasjonsform og koordinatorens plassering varierer mellom stedene. Riksantikvaren arrangerte i 2017 møte med verdensarvkoordinatorer, med koordinatorenes mandat og roller som viktig tema. Verdensarvråd er blitt etablert ved alle norske verdensarvsteder. unntatt ved Bryggen (organisering er utredet. men ikke konsolidert resultat).
3. Lovverk og forvaltningsplan
Forvaltningsplanene for de ulike verdensarvstedene er i ulik grad oppdatert. Spesifisering av verdiene (OUV), som er grunnlaget for innskrivingen som verdensarv, skal inngå i planene²⁵. I 2017 startet dette for Røros bergstad og Circumferensen og Urnes stavkyrkje.
4. Overvåking, tilsyn og rapportering
Riksantikvaren har laget et indikatorsett for tilstandsutviklingen ved verdensarvstedene, som skal operasjonaliseres gjennom koordinatorene. Arbeidet er startet opp i 2017 og indikatorene vil tas i bruk i 2018.
5. Utdanning, formidling og kompetanse
Riksantikvaren har gitt tilskuddsmidler til utvikling av undervisningsopplegg for skole og barnehage, ferdigstilt i 2017. Tatt i bruk i Telemark.
6. Sentre for verdensarven

²⁵ Særlig der innskrivingen er foretatt lang tid tilbake, så vil dette være et omfattende arbeid.

Riksantikvaren fikk i 2017 overført oppfølgingsansvar for samarbeidet om basisutstilling for verdensarvstedene, som var inngått mellom KLD og foreningen Norges Verdensarv.

7. Internasjonale forpliktelser under konvensjonen
Riksantikvaren har bidratt til arbeidet med norsk kandidering til Verdensarvkomiteen 2017-2021. Videre har Riksantikvaren deltatt ved nasjonale og internasjonale møter for å presentere Norges kandidatur.

Verktøy for måloppnåelse

Plansaksbehandling, innsigelser og klager

Arealplanlegging - redskap for god forvaltning av kulturarv

Plan- og bygningsloven (PBL) er det viktigste verktøyet for å ta vare på mangfoldet av kulturminner, kulturmiljøer og landskap. Som planmyndighet er kommunene den største forvalteren av kulturhistoriske verdier. Riksantikvaren har en sentral rolle i å avgi uttalelser til regulerings- og kommuneplaner i saker hvor vi har førstelinjeansvar (nasjonale kulturminneinteresser som ikke er delegert til fylkeskommunen).

Innsigelser

Riksantikvaren kan også reise innsigelse i saker hvor vesentlige nasjonale kulturminneinteresser blir truet og der regional kulturminneforvaltning vil akseptere planen. Det er igangsatt et omfattende arbeid for å effektivisere og forenkle rutiner knyttet til innsigelser. I egne møter med fylkeskommunene – med to sentrale rundskriv som utgangspunkt – har vi arbeidet for å harmonisere forståelsen av vesentlige regionale kulturminneinteresser og med det innslagspunkt for innsigelse²⁶.

Det er en jevn nedgang i årlig antall innsigelser fra 2013 (13) til 2016 (6). I 2017 var det 10 innsigelser. Riksantikvaren legger stor vekt på at rundskrivet som omhandler innsigelse (T-2/16) skal følges, noe som vi også understreker i vår dialog med fylkeskommunene og Sametinget. Strategien som sier at kulturminneforvaltningen skal være tidlig og tydelig med innspill til plansaker og prioritere dialog med kommunene/utbyggere har også vært viktig.

²⁶ Riksantikvaren har fulgt opp Rundskriv fra KMD vedr. innslagspunkt for miljøforvaltningen av 10. juni 2016 og retningslinjene i H-2/14 (supplering av rundskriv T-2/13 Retningslinjer for innsigelse i plansaker etter plan- og bygningsloven), for å tydeliggjøre hva som skal forstås som vesentlige nasjonale kulturminneinteresser.

Riksantikvarens dialog og forhandling i saker hvor innsigelse har vært aktuelt, har bidratt mye til at innsigelse og klager unngås.

Regelverk

Riksantikvaren skal bidra til å styrke bruken av plan- og bygningsloven (PBL) som redskap for å ta vare på det kulturhistoriske mangfoldet, helheter og sammenhenger. I arbeidet med prosjektet *Kunnskapsløftet har det vært* arbeidet for å ta i bruk PBL som redskap for å styrke kommunenes rolle som kulturminneforvaltere.

Riksantikvaren skal bidra til at kulturminneloven brukes der det er nødvendig og på riktig måte. Dette innebærer at vi har en jevn veiledningsvirksomhet overfor regionalforvaltningen.

Samfunnssektorenes ansvar for kulturarv

Riksantikvaren jobber etter hovedlinjene nevnt på side 6 (Nasjonale mål og prioriteringer på kulturminnefeltet). Det er mange sektorer som har innvirkning på kulturminner, kulturmiljø og landskap samtidig som Riksantikvarens arbeid også har konsekvenser for andre.

Direktoratet jobber derfor systematisk med å etablere og videreføre samarbeid med de relevante sektorene. Dette gjelder særlig de store arealdrivende sektorene som landbruk og vei, men også turisme og frivillighet er sektorer som er viktige i et kulturminneperspektiv.

Øvrige satsningsområder

Byutvikling

NB!-registeret

NB! -registeret er et viktig verktøy i kommunale planprosesser for å synliggjøre kulturmiljøer med nasjonal kulturminneinteresse i byer og tettsteder. Det er igangsatt en revisjon og oppdatering av NB!-registeret hvor både omfang og utstrekning av områdene vurderes, beskrivelsene av områdene revideres og begrunnelsen for at områdene er av nasjonal interesse skal styrkes. Det skal også utarbeides faglige anbefalinger for forvaltning av NB!-områdene. Disse er harmonisert med Riksantikvarens bystrategi.

Riksantikvarens bystrategi 2017-2020

På oppdrag fra KLD har Riksantikvaren utarbeidet en bystrategi - strategi for forvaltning av kulturminner i by (lansert mars 2017). Med økt oppmerksomhet på urbane kvaliteter og byer som redskap for bærekraftig utvikling, skal kulturarven ivaretas som en positiv ressurs når

byene endres og utvikles. Det er utarbeidet en egen handlingsplan for oppfølging av strategien²⁷.

Våre gater og plasser

Programmet *Våre gater og plasser* er et samarbeidsprosjekt mellom Vegdirektoratet og Riksantikvaren. Prosjektledelsen har vært basert hos Riksantikvaren. Programmet løftes fram i Nasjonal Transportplan 2018-2029 og i Riksantikvarens arbeid med strategi for forvaltning av kulturarv i by. Riksantikvaren og Statens Vegvesen (SVV) har i 2017 gjennomført en evaluering av prosjektet. Hvorvidt og eventuelt hvordan samarbeidet med SVV skal videreføres avgjøres våren 2018.

Forum for stedsutvikling

Forum for stedsutvikling er et faglig forum for nasjonale aktører på stedsutviklingsfeltet med hensikt å bidra til utvikling av attraktive og miljøvennlige steder. I 2017 har Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Klima- og miljødepartementet, Statens vegvesen, Helsedirektoratet og distriktssenteret vært representert i forumet i tillegg til Riksantikvaren. Riksantikvaren har, foruten å delta på forummøtene, vært medarrangør på den nasjonale stedsutviklingskonferansen «Levende grønne byer» i mai og den årlige samlingen for fylkenes stedsutviklingskontakter i desember.

Landskap

Utvalgte kulturlandskap

I satsingen *Utvalgte kulturlandskap i jordbruket* forvaltes landskap med store kulturhistoriske og biologiske verdier etter særskilt avtale mellom eiere og myndigheter. Landbruksdirektoratet, Riksantikvaren og Miljødirektoratet samarbeider om sentraloppfølging av tilskuddsmidlene, som er et spleiselag mellom landbruks- og miljøforvaltning. Midlene fra Klima- og miljødepartementet går over Miljødirektoratets budsjett og alle midler samles hos Landbruksdirektoratet. I 2017 har arbeidet vært preget av arbeid med utvidelse av ordningen, etter større budsjettøkninger i Klima- og miljødepartementet i 2016 og 2017. I mai ble 10 nye områder tatt inn i utvalget i tillegg til de eksisterende 22. Ved utgangen av 2017 forelå forslag fra direktoratene om ytterligere 14 områder, som ble fremmet på nyåret. Mange tiltak for istandsetting, skjøtsel og formidling er

²⁷ Se prioritering s. 15.

iverksatt i landskapene. Økt budsjett og flere områder i startgropa ga i 2017 mulighet for gjennomføring av kostnadskrevenne bygningstiltak.

Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse (KULA)

I mai 2017 ble forslag til kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse (KULA) i Troms sendt på høring. Høringsfristen ble utvidet til våren 2018 etter ønske fra flere kommuner. Høsten 2017 gjennomførte Oppland fylkeskommune og Riksantikvaren en foreløpig informasjonsrunde med kommunene. Arbeidet er i gang i Agderfylkene, Akershus, Buskerud og Hedmark. Sametinget utarbeidet i 2017 faglig grunnlag for Finnmark, Nordland og Trøndelag. Riksantikvaren arrangerte høsten 2017 en fagsamling om KULA for alle fylkeskommunene og Sametinget. Flere fylker har meldt tilbake at det er utfordrende å sette av ressurser til arbeidet.

Samfunnsnytte

Verdiskaping og samfunnsnytte

Riksantikvaren er opptatt av å synliggjøre og dokumentere kulturarvens samfunnsnytte, både knyttet til konkrete prosjekter og tema, men også å kunne se endringer og trender over tid. Riksantikvaren har i løpet av 2017 fått utarbeidet en rekke rapporter som på ulikt vis belyser kulturminners samfunnsøkonomiske verdi, og hvordan ulike kulturmiljøer bidrar til verdiskaping. Blant annet er det gjennomført utredninger med sikte på å bygge opp statistikk og lange tidsserier som følger utviklingen i utvalgte kulturmiljøer. Riksantikvaren har gjennomført en undersøkelse av hvilken betydning kulturarvsfaktorer har for boligprisutvikling og næringsutvikling. Tidsseriene baserer seg på økosystemtankegangen, og har til hensikt å vise om verdiskaping bidrar til økt vedlikehold i utvalgte kulturmiljøer. Riksantikvaren har gjennomført en undersøkelse av hvor mye kulturarv spiller inn på boligpriser og i hvor stor grad kulturarv bidrar til lokal næringsutvikling og verdiskaping. Hovedfunnene viser at

- Kulturminnevern lønner seg for staten, kommunene og eiere. Det er god samfunnsøkonomi!
- Verneverdige boliger i Oslo har en merverdi på 2,4 prosent.
- I Gamlebyen i Fredrikstad er økt merverdi av en bolig 17 - 22 prosent! I nærområdet mellom 14 - 18 prosent.
- Kulturmiljøturisme bidrar med 15 prosent av den totale verdiskapingen i Henningsvær og sysselsetter 20 prosent av arbeidsstyrken.
- Kulturminner bidrar med 2prosent av BNP (= 48,8 mrd.) og skaper 25 440 arbeidsplasser (1prosent av total sysselsetting)

Samfunnsøkonomiske analyser og effektmålinger er et relativt nytt fagområde for Riksantikvaren og satsingen på videre kunnskapsutvikling videreføres i 2018.

Tilskudd er gitt til om lag 30 verdiskapingsprosjekter. Riksantikvaren har prioritert prosjekter som skaper synergier med annet kulturminnearbeid. Prosjektet Kystpilegimsleia – middelalderens farlei til Nidaros – har fått støtte over flere år og vil åpne i 2018. Vardø Restored har fra 2012 bistått huseiere med planlegging av istandsetting og ny bruk, næringsutvikling mm. Prosjektet har bidratt til bevaring av verdifulle bygninger og en mer positiv giv i byen.

Frivillighet

Riksantikvarens frivillighetsstrategi som utløp i 2017, ble revidert. Revidert strategi går fra 2018 til 2021. I tråd med gjeldende strategi ble det i 2017 holdt møter mellom riksantikvaren og generalsekretærer og styreleder i de åtte viktigste organisasjonene på både kulturarv- og friluftslivssiden. To møter hos Riksantikvaren med representanter fra administrasjonen i de samme frivillige organisasjonene hadde gjensidig informasjonsutveksling og kompetanseoverføring som formål.

Frivillighetskonferansen 2017 ble avholdt dagen før Kulturvernkonferansen²⁸. Kulturvernforbundet og Riksantikvaren samarbeidet om konferansen.

Historiske vandreruter

Historiske vandreruter er et samarbeid mellom DNT og Riksantikvaren. Målet er å øke opplevelser i friluftslivet ved å informere om kulturminner langs de utvalgte rutene og historien bak dem. I 2017 var det Sparebankstiftelsen DNB som finansierte prosjektledelse og planleggingen av fire nye ruter som skal åpnes i 2018.

Riksantikvarens arbeid i 2017 for å fremme relevant forskning

Riksantikvaren skal basere sin virksomhet på seneste forskningsresultater innenfor aktuelle fagområder. Vi skal også sørge for at forskningsbasert kunnskap kommer kulturminneforvaltningen som helhet til gode, og at FoU-aktivitet slik kan brukes i forvaltningens kompetansearbeid. Der Riksantikvaren ser kunnskapshull på vårt felt, kan direktoratet aktivt arbeide for å fremme forskning og utvikling på gitte områder.

²⁸ Kulturvernforbundet og Riksantikvaren samarbeidet om konferansen.

Forsknings- og utviklingsmidler

Riksantikvaren har fordelt 1,2 millioner kroner til fem forsknings- og utviklingsprosjekter.

Vi mottok 36 søknader fra 19 ulike institusjoner som til sammen utgjorde opp mot 13 millioner kroner. Av disse ble fem prosjekter fra Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU), NTNU Vitenskapsmuseet, Fortidsminneforeningen, SINTEF Byggforsk og Stavanger maritime museum valgt ut. Prosjektene faller innenfor Riksantikvarens prioriterte forskningsbehov for perioden 2016–2020. Ut over disse prosjektene har Riksantikvaren aktivt arbeide for å fremme forskning og utvikling på prioriterte områder. Dette dreier seg i første rekke om feltene samfunnsnytte og klima.

Riksantikvaren har også i 2017 gitt støtte til arrangementer som treffer forskningsstrategiens punkt å lage møteplasser for kulturminneforvaltningen og forskere.

Samfunnsnytte

Viser til s. 46 for feltet.

Kunnskapsutvikling på klimaområdet

Riksantikvaren har i 2017 fortsatt arbeidet med kunnskapsutvikling på klimaområdet på områdene *tilpasning til et endret klima og hvordan bruk av kulturminner kan bidra til å redusere klimaendringene*. Klimagassutslippsberegning for den energieffektiviserte 30-talls villa – kunnskap om hva det betyr å bruke ressursene i eksisterende bygninger - vi fikk utført i 2017, ble publisert på nyåret (blant annet i Teknisk Ukeblad).

Arbeidet med den europeiske CEN-standarden for planlegging av energieffektiviseringstiltak i historiske bygninger ble avsluttet i 2016, og vedtatt i februar 2017. Standarden er nå gjeldende.

Søknad til EU-programmet *Northern Pheriphery and the Arctic* ble innvilget. Prosjektoppstart tar blant annet utgangspunkt i resultatene fra *Aurlandsprosjektet*, hvor vi startet utvikling av metoder og prosesser for tilpasning til et endret klima. Dette skal nå videreføres i samarbeid med Skottland (Led partner), Island og dels Sverige²⁹.

Miljøovervåkning av fredete bygninger i et endret klima er igangsatt. NIKU og Mycoteam starter nå opp overvåkingen av middelalderbygninger og bygninger ved Bryggen i Bergen

²⁹ NIKU deltar sammen med Riksantikvaren fra Norge. Prosjektet er bygd opp omkring utvalgte kulturminner/-miljøer i ovennevnte land og i Irland og Russland. I Norge er Aurland kommune og Svalbard assosierte partnere, og kulturminner/-miljøer her vil bli valgt ut som utgangspunkt for workshop og metodeutvikling.

og på Røros. Overvåkingen vil følge mulig nedbryting og skadeutvikling knyttet til klimabelastning på disse bygningene, og er tenkt fulgt opp i mange år (anslagsvis 35 – 50 år).

Svevestøv fra hovedsakelig vedfyring er et problem i en del tettbygde strøk. Selv om det er ønske om å skifte ut gamle ovner med mer rentbrennende vet vi ikke omfanget av utslipp fra eldre ovnstyper³⁰. Derfor har vi bedt Sintef om å teste fire ulike typer gamle ovner. Testen ble startet opp i 2017, og avsluttes i mars 2018.

Horizon 2020

Riksantikvaren var med i tre søknader under EUs forsknings- og innovasjonsprogram Horisont 2020 (*SC5-21-2016-2017: Cultural heritage as a driver for sustainable growth/rural regeneration, SC5-22-2017: Innovative financing, business and governance models for adaptive re-use of cultural heritage* og *SC6-CULT COOP-9-2017: SCALE experience*). Alle søknadene under Horizon 2020 fikk avslag, tross at søknadene vurderes som gode. Det var over 30 søkere til hver utlysning.

Riksantikvaren har også, som del av større konsortium, mottatt midler til en Targeted Analysis fra ESPON-programmet (European Observation Network for Territorial Development and Cohesion) under EUs Regionalfond. ESPON har «European Territorial Cooperation» som målsetning. Prosjektet vil løpe fra høsten 2017 til høsten 2018 og skal samle statistikk om kulturarv i et utvalg europeiske land. Norge ved Riksantikvaren er Lead Stakeholder³¹.

Forskere og forvaltning møtes

Riksantikvaren ønsker bedre flyt mellom forskning og forvaltning, og anser fysiske møteplasser som sentralt for å stimulere samarbeidet, samtidig som det er behov for aktive kommunikasjonskanaler.

³⁰ Moderne ovner med bedre forbrenning, utviklet tidlig på 90-tallet, gir mindre partikkelutslipp enn eldre ovner.

³¹ Deltagere er Flandern i Belgia, Riksantikvarieämbetet i Sverige, kulturminneforvaltningen i Nederland, Slovakia, Slovenia, Østerrike, Romania og foreningen for Europeiske Arealplanleggere.

Riksantikvaren initierte i 2017 derfor en konferanse om middelalderkirkene i et internasjonalt perspektiv. Konferansen Middelalderkirkene – en flik av verden i det norske landskapet, ble avholdt på Valdres Folkemuseum i samarbeid med Valdresmusea og NIKU.

Middelalderkirker i Norge, både stavkirker og steinkirker, har blitt studert fra ulike perspektiver gjennom tidene: kunsthistorisk, arkitekturhistorisk, og i sammenheng med litterær kultur, teologi og kulturhistorie generelt. Formålet med konferansen var å få del i resultater fra nyere forskning og diskutere mulighetene for fremtidige forskningsprosjekter.

Miljøovervåking

Riksantikvaren har de siste årene re-orientert og spisset aktivitetene på MOV-feltet. Nye aktiviteter er også knyttet til Riksantikvarens prioriterte forskningsbehov, i første rekke temaene klimaendringer og samfunnsnytte. I løpet av 2017 er det inngått to nye kontrakter på hhv. overvåking av *Effekter av klimaendringer på fredete bygninger* og *Status og tilstandsovervåking av kulturlag fra middelalder i utvalgte middelalderbyer*. Etablering og utvikling av lange tidsserier på dette feltet gjennom miljøovervåkingsprogrammene vil være viktige datagrunnlag for videre forskning på nevnte tema. Se for øvrig omtale av oppstart av nye overvåkingsprogrammer s. 49 og 63.

Som nettverk og møteplass for forskere og forvaltning har Riksantikvaren gjennomført MOV-dagen for andre år på rad. Dette kan bidra til videreutvikling av aktiviteter, formidling og aktiv bruk av resultater og data fra MOV-programmene.

Ressursbruk 2017

Nedenfor presenteres informasjon om Riksantikvarens ressursramme og ressursbruk i 2017, herunder kommentarer til nøkkeltallene som ble presentert i del II.

Nøkkeltall 2015/2016/2017

	2015	2016	2017

Antall Årsverk	159	159	153
Samlet tildeling post 01-99	611 431 000	666 920 000	745 900 000
Utnyttelsesgrad post 01-29	99 %	99 %	88 %
Driftsutgifter	212 180 007	213 679 116	216 500 596
Lønnsandel av driftsutgifter	50,0 %	48,9 %	54,2 %
Lønnsutgifter pr årsverk	666 607	656 660	692 748

Tabell 16. Oversikt over nøkkeltall 2015 - 2017

Nøkkeltallene gir et grunnlag for å sammenligne med 2015 og 2016.

Antall årsverk

Fra 2016 til 2017 gikk det faktiske antallet årsverk ned fra 159 til 153. Det er differanse mellom årsverk i regnskapsrapporten (138,9) og årsverk i årsrapporten (153). Årsverket i årsrapporten er beregnet som i 2015 og 2016 for å være sammenlignbar. Differansen skyldes at årsverket i regnskapsrapporten er hentet ut fra SAP som følger DFØs beregning av årsverk, dvs. blant annet fratrukk for fravær og permisjoner utover en dag. I 2015 og 2016 er tall hentet ut fra lønn- og regnskapssystemet Agresso som ikke hadde en egen detaljert årsverksrapport. Det er derfor ikke foretatt nevnte fratrukk for fravær utover en dag, slik tallene i 2017 gjør.

Nøkkeltall	2015	2016	2017
Antall årsverk	159	159	153

Samlet tildeling

Samlet tildeling gikk opp med 11,8 prosent fra 2016, og utgjorde kr 745 900 000.

Nøkkeltall	2015	2016	2017
Samlet tildeling post 01-99	611 431 000	666 920 000	745 900 000

Spesifikasjon av samlet tildeling

Kapittel og post	Overført fra i fjor	Årets bevilgning	RNB 2017	Lønnsoppgjøret 2017	Ny budsjettsaldering 2017	Samlet tildeling
142901	6 175 000	146 463 000	0	991 000	0	153 629 000
142921	21 000	51 243 000	-4 935 000	0	0	46 329 000
142922	9 189 000	24 304 000	10 000 000	0	0	43 493 000
142950	0	3 541 000	0	0	0	3 541 000
142960	0	4 116 000	5 000 000	0	0	9 116 000
142970	2 161 000	33 564 000	21 000 000	0	5 000 000	61 725 000
142971	16 116 000	147 015 000	0	0	-3 000 000	160 131 000
142972	4 071 000	56 545 000	0	0	-500 000	60 116 000
142973	14 267 000	45 952 000	2 000 000	0	0	62 219 000
142974	5 149 000	61 883 000	0	0	-1 000 000	66 032 000
142975	707 000	15 757 000	0	0	0	16 464 000
142977	360 000	8 000 000	0	0	0	8 360 000
142979	8 840 000	52 036 000	0	0	-500 000	60 376 000
442902	0	-4 388 000	0	0	0	-4 388 000
442909	0	-1 243 000	0	0	0	-1 243 000
						745 900 000

Overføring fra 2016 til 2017 utgjør 67 mill. kroner som er 23,0 mill. kroner mer enn overføring fra 2015 til 2016. Og budsjett økning i forbindelse med RNB 2017 utgjør 33,0 mill. kroner som er 28,0 mill. kroner mer enn RNB 2016.

Samlet tildeling		
Post 01	Driftsutgifter	153 629 000
Post 21	Spesielle driftsutgifter	46 329 000
Post 22	Bevaringsprogrammer	43 493 000
Post 50	Samisk kulturminnearbeid	3 541 000
Post 60	Kulturminnearbeid i kommunene	9 116 000

Post 70	Automatisk fredete og andre arkeologiske kulturminner	61 725 000
Post 71	Fredete kulturminner i privat eie, kulturmiljø og kulturlandskap	160 131 000
Post 72	Tekniske og industrielle kulturminner	60 116 000
Post 73	Bygninger og anlegg fra middelalder og brannsikring	62 219 000
Post 74	Fartøyvern	66 032 000
Post 75	Fartøyvernssentrene	16 464 000
Post 77	Verdiskapingsarbeid på kulturminneområdet	8 360 000
Post 79	Verdensarven	60 376 000

Tabell 17: Oversikt over samlet tildeling i 2017 per post. Kr.

Riksantikvaren henviser til *Ledelseskommentaren i del VI. Årsregnskapet* for nærmere forklaringer og vurderinger av vesentlige forhold ved Riksantikvarens årsregnskap.

Driftsutgifter

Driftsutgifter var kr 216 500 596 i 2017, og gikk opp med 1,32 prosent fra 2016. Lønnsandelen utgjorde 49,0 prosent av dette, og gikk opp med 0,1 prosent fra 2016.

Nøkkeltall	2015	2016	2017
Driftsutgifter	212 180 007	213 679 116	216 500 596
Lønnsandel av driftsutgifter	47,8 %	48,9 %	54,2 %

Utnyttelsesgrad driftspostene

Nøkkeltall	2015	2016	2017
Utnyttelsesgrad post 01-29	99 %	99 %	88 %

Riksantikvarens utnyttelsesgrad drift (post 01 – 29) ble 88 prosent i 2017. Nedgangen i utnyttelsesgraden fra 2016 er 11 prosent. Hovedårsaken til nedgangen er mindre forbruk på post 22, og blant årsakene er at færre midler ble brukt på Klemenskirkeprosjektet over post 22. I 2017 har midler til prosjektet i hovedsak gått over post 21 og post 70.

Utgravningsprosjektet har vært utvidet flere ganger slik at byggeprosjektet kom senere i gang enn planlagt. Lite midler til byggeprosjektet gikk ut i 2017. Det forventes større utgifter til Klemenskirkeprosjektet i 2018.

Lønnsutgifter per årsverk

Lønnsutgifter per årsverk i 2017 var på kr 675 960,-, som var en økning på 5,5 prosent fra 2016.

Nøkkeltall	2015	2016	2017
Lønnsutgifter pr årsverk	666 607	656 660	692 748

Volumtall

Medieoppslag

Volumtall	2015	2016	2017
Medieoppslag	6 238	6 015	6 580

Antall medieoppslag for Riksantikvaren gikk opp med 9 prosent fra 2016 til 2017.

Dokumentflyt³²

Volumtall	2015	2016	2017
Dokumentflyt	18 537	23 460	21 249

Dokumentflyten i Riksantikvaren gikk ned med 9 prosent fra 2016 til 2017

Innsynsbegjæringer

Volumtall	2015	2016	2017
Antall innsynsbegjæringer	1 714	2 260	2 771

Antall innsynsbegjæringer i Riksantikvaren gikk opp med 23 prosent fra 2016 til 2017.

³² Brev som har vært i omløp.

Såheim. Foto: Per Berntsen

IV. Styring og kontroll i virksomheten

Flere områder har hatt en betydning for Klima- og miljødepartementets styring og kontroll av Riksantikvaren i 2017 (jf. «Retningslinjer for rapportering_2017»)

Risikostyring og -analyser

Riksantikvaren har jobbet regelmessig med operativ risikostyring som del av virksomhetsstyringen og risikostyring i løpende prosjekter. Siste overordnede virksomhetsstyring ble besluttet av ledelsen i oktober 2016, og gjaldt for perioden 2016/2017. Tiltakene ble innarbeidet i Riksantikvarens årsplan for 2017. Overordnede ROS-analyse for virksomheten gjeldende for 2018 blir vedtatt tidlig i 2018. Overordnet ROS-analyse (i 2018) handler om måloppnåelse av prioriteringer, oppdrag og bestillinger i tildelingsbrev og instruks.

Ledelsen diskuterer ROS-analysen og vurderer hva som er relevante tiltak sett opp mot vurderingene som gjøres med utgangspunkt i konsekvenser og sannsynlighet.

Riksantikvaren har benyttet et bearbeidet risikovurderingsverktøy som er utarbeidet av Direktoratet for økonomistyring (DFØ). Det gjøres et kontinuerlig utviklingsarbeid i arbeidet med ROS-analyser i Riksantikvaren.

Områder prioritert i overordnet risikoanalyse ved Riksantikvaren for 2016/2017:

- 1) Tap av verneverdige kulturminner skal minimeres (Nasjonalt mål 2.1)
- 2) Gjennomføring av fredningsarbeidet
- 3) Informasjonssikkerhet
- 4) Forsterket sikring av utvalgte stavkirker skal forhindre uønskede alvorlige hendelser
- 5) Sikkerhet for personell på reise
- 6) Redusere risiko for utro tjenere og mislighold

Risikoanalyse på IKT-området

På IKT-området ble det utført ekstern sikkerhetstest og risikovurdering (Watchcom) i november 2016, og det ble gjennomført en oppfølgingstest i juni 2017. Det er gjennomført en rekke tiltak for å heve sikkerheten som følge av disse testene. Riksantikvaren har i 2017 innført sikkerhetstiltak for å imøtekomme NSM sjekklister nr 2 «Ti viktige tiltak mot dataangrep». Rutiner og mekanismer for både steg 1 og 2 er innført i løpet av året. Riksantikvaren planlegger å gjøre slike tester årlig.

I tillegg risikovurderes informasjonssikkerheten jevnlig ved de ulike applikasjonene som virksomheten benytter.

I 2017 har Riksantikvaren brukt mye ressurser på å heve informasjonssikkerheten opp mot standarden for informasjonssikkerhet ISO 27001. En arbeidsgruppe har arbeidet med dette, og revisjonsfirmaet BDO reviderte på slutten av 2017 vårt informasjonssikkerhetssystem opp mot gjeldende standard. Deres konklusjon var at «Riksantikvarens arbeid med informasjonssikkerhet i stor grad tilfredsstiller krav iht. kontrollspørsmålene (ISO 27001), og anbefalinger til god praksis.

Arbeidet med informasjonssikkerhet vil alltid kunne forbedres, og de fleste av våre anbefalinger må derfor sees i lys av dette.» Videre var vurderingen at «Riksantikvaren er en moden organisasjon hva gjelder informasjonssikkerhet» og vi ble anbefalt «å systematisk søke å ytterligere raffinere de ledelsesprosessene som allerede er velfungerende.»

Risikoanalyse sikkerhet

ROS for sikkerhetsområdet er gjort. Styringsindikatorer/styringsparametere knyttet til sikkerhet utover det som er utviklet på informasjonssikkerhet skal utarbeides.

Evalueringer, tilsynsrapporter etc., og om de er fulgt opp

Riksantikvarens arbeid med å evaluere fartøyvernsetrene ventes ferdig innen 1. april 2018.

Det er gjennomført tilsyn etter Bevilgningsreglementets § 10 på fylkeskommunens forvaltning av midler over post 71 – fredete kulturminner i privat eie, kulturmiljø og kulturlandskap (FRIP). Møre og Romsdal, Vest-Agder og Troms fylkeskommuner fikk tilsyn i 2017. Tilsynene vurderes som nyttige og lærerike både for fylkeskommunene og Riksantikvaren, og gir også innblikk i fylkeskommunenes utfordringer.

På bakgrunn av erfaringer fra tilsynene besluttet ledergruppen i Riksantikvaren å holde et felles møte med samtlige fylker med vanligste feil og mangler som tema (25. oktober 2017)³³.

Fylkeskommunene utfører totalt sett et godt arbeid med knappe ressurser. Tilsynene finner likevel mangler ved ulike sider av tilskuddsforvaltningen:

- Sårbar organisering av arbeidet, og manglende rutiner.
- Søknad fra tilskuddsmottaker kan være mangelfull.
- Søknadsbehandling på for dårlig opplyst saksgrunnlag, gir dårlige vedtak.
- Lite spesifikke vedtak med manglende begrunnelse gjør det vanskelig å kontrollere resultatet.
- Mangelfull kontroll i etterkant og ved utbetaling.

Utfordringene videre for regional forvaltning av FRIP er:

- Bygningskompetanse regionalt i og utenfor forvaltningen
- Tilstrekkelig med ressurser i regionalforvaltningen også etter reformen
- Passive eiere følges ikke opp
- Regionreform skaper for store avstander til lokal oppfølging/befaring
- Resurser til oppfølging av evt. økonomiske uregelmessigheter
- 100 prosent finansiering av tiltak gir eiere lav motivasjon til kostnadskontroll
- For Post 71 oppstår det utfordringer når eierskap er overført til det offentlige³⁴.

³³ Møtet ble avholdt januar 2018.

³⁴ Både post 71 og 79 går til «private eiere og forvaltere» av kulturminner. Dersom en privat eier (uten arvinger) testamenterer et fredet bygg til kommunen/museum, vil ikke bygget kunne få tilskuddsmidler.

Delegeringsprosjektet

I oppfølging av Stortingsmelding 22 (2015-2016) «*Nye folkevalgte regioner – rolle, struktur og oppgaver*» skal oppgaver delegeres til de nye regionene, og Riksantikvaren har foreslått nødvendige lov- og forskriftsendringer knyttet til delegering av oppgaver innen kulturminneforvaltningen. Riksantikvaren har etablert et eget prosjekt (Delegeringsprosjektet), som skal forberede og gjennomføre delegeringen. Prosjektet skal også utvikle og implementere digitale tjenester for søknad og saksbehandling i kulturminneforvaltningen, i oppfølging av Digitaliseringsrundskrivet og Stortingsmelding 27 (2015-2016) «Digital agenda for Norge – IKT for en enklere hverdag og økt produktivitet».

Prosjektet arbeider nå med å etablere prosjektorganisasjon, utarbeide styrende dokumenter, kravspesifikasjon og gjennomføringsstrategi for utvikling av de digitale tjenestene. Etter planen vil styrende dokumenter ferdigstilles innen utgangen av februar 2018.

Omtale av eventuelle revisjonsmerknader fra Riksrevisjonen og oppfølging

Riksantikvaren har ingen revisjonsmerknader av betydning fra Riksrevisjonen.

Forvaltningen av virksomhetens eiendeler, innkjøpsrutiner mv.

I Riksantikvaren har det i 2017 vært arbeidet med en hensiktsmessig organisering av arbeidet med anskaffelser. Et resultat av prosessen var opprettelsen av et anskaffelsesforum som skal ha god kompetanse på regelverket og de ulike leddene i en anskaffelsesprosess³⁵:

- ha oversikt over Riksantikvarens avtaler
- legge til rette for at alle deler av organisasjonen har tilstrekkelig kunnskap om regelverket og prosessen knyttet til anskaffelser
- gi råd og veiledning til avdelingene når det skal gjøres anskaffelser
- være pådriver for et velfungerende teknisk rammeverk omkring anskaffelsene og samarbeide med o-avd. om behov og implementering av nødvendige systemer
- legge til rette for at Riksantikvarens innkjøp er i samsvar med regelverket for offentlige anskaffelser

Bemanning i en omstillingsfase

Med bakgrunn i omstillingen har Riksantikvaren laget retningslinjer for håndtering av vakanser i Når en stilling blir ledig skal leder avklare hva konsekvensene blir dersom man velger å ikke ansette i stillingen. Er konsekvensene akseptable skal stillinger ikke erstattes.

³⁵ Forslag lagt frem for ledelsen 28. juni 2017 som delvis er iverksatt

Til vurdering er det om oppgaven kan løses innenfor avdelingen ved å fordele på eksisterende ansatte, intern omrokking av oppgaver eller flytting av ansatte. Videre bør det vurderes om oppgavene bør drøftes med andre avdelinger og løses i samarbeid.

Effektiv ressursbruk i Riksantikvaren

Som statlig virksomhet er Riksantikvaren underlagt krav om mål- og resultatstyring for å fremme effektiv ressursbruk. Riksantikvaren har gjennomgått noen samordningstiltak, som har bidratt til at vi kan styre bedre ved å se ressursbruk, aktiviteter og tjenester i sammenheng med gode effekter for brukerne og samfunnet. Riksantikvaren har blant annet i mange år samarbeidet med Riksarkivet, Statens Kartverk og Kulturrådet om tilgjengeliggjøring av åpne data i det såkalte K-lab samarbeidet. Dette er et viktig tiltak for at alle som vil, enkelt kan viderebruke dataene direkte i sine egne datasystem. Fra og med 2018 er vi invitert til å delta i Kulturdepartementets samordningsforum for viderebruk av åpne kulturdata. Åpne data er data som er gjort tilgjengelig slik at de kan leses og tolkes av både maskin og menneske.

Et ytterligere eksempel på slik effektiv ressursbruk i Riksantikvaren er synliggjøringen av kulturarvens samfunnsnytte (se s. 46) Riksantikvaren arbeider med å utvikle indikatorer som kan måle effekt så vi i fremtiden kan bli mer målrettet i virkemiddelbruken.

Riksantikvaren har også tatt i bruk konkurransegjennomføringsverktøy (KGV) fra Direktoratet for økonomistyring (DFØ) til svært lav kostnad, ca. 25 000 første år og 15 000 påfølgende år.

I forbindelse med overgang til DFØ og SAP fra og med 1.1. 2017, har Riksantikvaren (HR) i 2017 brukt mer ressurser enn tidligere på arbeid med lønn. Disse ressursene er benyttet på blant annet opplæring av ansatte, herunder ledere og fagbrukere spesielt. Investeringen av opplæringstiltakene i 2017 ser vi nå gode resultater av og vi forventer at ressursbruken reduseres i 2018.

Områdegjennomgang 2017

Høsten 2017 ble det etablert et prosjekt som skulle vurdere samordning av administrative funksjoner i miljøforvaltningen. Endelig rapport fra prosjektgruppen ble lagt frem i januar 2018.

Riksantikvarens avvikssystem

Avvikssystem innen HR

Informasjon om avviksmelding beskrives i Riksantikvarens HMS-håndbok og i vår sikkerhetsinstruks³⁶. Riksantikvaren oppfordrer alle ansatte til å rapportere feil, mangler, uønskede hendelser, ulykker, skader og å gi forbedringsforslag. Dette gir Riksantikvaren mulighet til fortløpende oppfølging av HMS-arbeidet og sikkerhetsarbeidet. Melding og rapportering om avvik er en del av Riksantikvarens kontinuerlige forbedringsarbeid.

Meldte avvik behandles fortløpende og følges opp som en del av internkontroll-systemet hos Riksantikvaren.

Avvik meldes til nærmeste leder. Leder har ansvar for å lukke avviket (avslutte saken etter endt tiltak og vurdering) eller melde det videre til ansvarlig i linjen. Det skal utarbeides en kortfattet rapport om avviket, som sendes sikkerhetsleder og seksjonssjef HR og internforvaltning.

Iverksettelse/gjennomføring av vesentlige endringer i opplegget for styring og kontroll.

Styringsdialog mellom KLD og RA

Etablering av SPoC (Single Point of Contact) for styringsdialogen og kontakten med Riksrevisjonen i Riksantikvaren, har bidratt til å opprettholde en god styringsdialog mellom oss og KLD, Riksrevisjonen og øvrige departementer og etater.

Avdekning av vesentlig styringssvikt, feil og mangler og tilhørende iverksettelse/gjennomføring av tiltak

I Riksantikvaren har det ikke vært avdekket vesentlige feil og mangler innenfor områder som berører styring og kontroll.

Det var ingen vesentlige feil eller mangler innenfor HR/HMS-området eller sikkerhetsområdet i 2017. Også innenfor IKT er alle prioriterte tiltak gjennomført, men enkelte tiltak som for eksempel ytterligere segmentering av nettverket er utsatt til Miljødirektoratet tar over drift av Riksantikvarens IKT-infrastruktur.

Lederutvikling

Det har vært gjennomført et lederutviklingsprogram fra høsten 2016 og gjennom 2017 med ledersamlinger og individuelle lederveiledninger. Tema på samlingene har vært knyttet opp mot omstillingen som Riksantikvaren står ovenfor gjennom ledelse og endringsledelse, team

³⁶ Nyansatte skal bekrefte gjennomlesning av sikkerhetsinstruks gjennom signering.

i endring, kommunikasjon i endring og stress og stressmestring. Hver seksjonssjef har hatt mulighet for fire individuelle samtaler med veileder med egenvalgte temaer.

Sykefravær og arbeidsmiljø

Sykefraværet for 2017 var på 4,4 prosent og 4,3 prosent for 2016, altså en økning i sykefraværet på 0,1 prosentpoeng i 2017. Økningen ligger innenfor bruken av egenmeldt sykefravær.

Oppdrag 2017

Status på gjennomføring av oppdrag fra departementet.

Kulturminner og kulturmiljø

Oppdragsliste 2017 (Tildelingsbrev 2017 s. 5)

<i>Oppdragsliste 2017 for resultatområde 2 Kulturminner og kulturmiljø</i>	Tidsfrist	Status
Bistå KLD i arbeidet med overføring av statens eiendommer på Røros til Statsbygg, herunder bla ID-nr, koordinater, i samarbeid med KLD-SB-MIST gi innspill/prioriteringer til antikvariske straks og istandsettningstiltak, gode løsninger ved gjennomføring av myndighetskrav	Fortløpende i 2017 etter bestilling fra KLD	Riksantikvaren bistå KLD i arbeidet med overføring av kobberverkseiendommen til Statsbygg i beg. av 2017. Riksantikvaren avholdt høst 2017 kurs på Røros i innlegging og tilstandsregistrering av tekniske kulturminner i Askeladden for ansatte ved Rørosmuseet og Riksantikvaren. Riksantikvaren har deltatt på fire møter på Røros hvor oppfølging av istandsettinger og tilskuddsbruk er drøftet. I 2017 ble det skrevet 4 dispensasjoner for tiltak i Malmplassområdet og 1 slik dispensasjon i gruveområdet.

<p>Regionreformen: forberede overføring av oppgaver og myndighet fra Riksantikvaren til regionalt nivå</p>	<p>Fortløpende i 2017 etter bestilling fra KLD</p>	<p>Delegeringsprosjektet - Riksantikvaren har utarbeidet en innstilling for hvilke oppgaver som bør delegeres og hvilke som fortsatt bør enkeltsaksbehandles av Riksantikvaren. Denne er oversendt KLD.</p> <p>Riksantikvaren har hatt dialogmøter om overføring av oppgaver til regionalt nivå med Statsbygg, Sykehusbygg, Forsvarsbygg og Universitetet i Oslo.</p> <p>Riksantikvaren har også orientert statlig sektor, og latt delegering være hovedtema på årets møte for forvaltere av Statens kulturhistoriske eiendommer.</p>
<p>Vurdere og foreslå en hensiktsmessig arbeidsdeling innenfor kulturminneforvaltningen i energisaker. Med utgangspunkt i tilsvarende oppdrag nr. 134 til Miljødirektoratet i tildelingsbrevet for 2015 levert i 2016 er det naturlig at Riksantikvaren også vurderer nye rutiner som ivaretar et best mulig beslutningsgrunnlag.</p>	<p>1. april</p>	<p>Regional kulturminneforvaltning håndterer i dag energisaker. Riksantikvaren overtar saker der nasjonale kulturminneinteresser er truet, jf. innsigelsesrutinene i kulturminneforvaltninga, rundskriv T-2/16. Med bakgrunn i kommende regionalreform og overføring av oppgaver fra Riksantikvaren til regionalforvaltning, ser ikke Riksantikvaren p.t. noen grunn til å foreslå endringer i dagens ordning.</p>

I samarbeid med Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet levere forslag til nye områder under ordningen med Utvalgte kulturlandskap i jordbruket	15. mai?	Forslag fra direktoratene 15.5.17 til ti nye områder ble bifalt av KLD og LMD.
Riksantikvaren skal ferdigstille evaluering av fartøyvernsetrene	31.desember	Utsettelse, men arbeidet er i rute.
Ferdigstille arbeidet med registreringsstandard for arkeologiske kulturminner	31.desember	Arbeidet er i rute
Det europeiske kulturarvsåret 2018: dersom det blir besluttet at Norge skal ta del i det europeiske kulturarvsåret 2018 – forberede gjennomføringen av året i samarbeid med Norsk Kulturråd, Nasjonalbiblioteket, Riksarkivet.	Rammebetingelser og nærmere konkretisering av mandat følges opp så snart nødvendige avklaringer foreligger. Eventuelt fortløpende i 2017	Det er opprettet et prosjekt og en referansegruppe bestående av Riksantikvaren, Norsk kulturråd, Nasjonalbiblioteket, Arkivverket og Kulturvernforbundet. Lederne for de respektive etatene utgjør en styringsgruppe for prosjektet. Det er satt av kr 0,1 mill. til felles prosjektaktiviteter. Hver enkelt etat skal utarbeide innspill til aktuelle satsinger i løpet av september 2017.
Bistå KLD og de øvrige involverte departementene i gjennomføringen av det nordiske formannskapsprosjektet "Attraktive byer"	Oppgaven og tidsfrister konkretiseres gjennom bestilling fra KLD	Samfunnsavdelingen i Riksantikvaren har ansvaret.

Oppgaver på tvers av resultatområdene

<i>Oppdragsliste 2017 for Sikkerhet og kontroll</i>	Tidsplan	Status
<p>Rapporter på status i arbeidet med videreutviklingen av responsmiljø i egen virksomhet</p>	<p>1. juni</p>	<p>Riksantikvaren har etablert et eget responsteam bestående av to personer høsten 2016. Teamet har tilgang til å utveksle krypterte e-post meldinger med Miljøcert for øvrig, kontaktopplysninger er meldt inn til Miljødirektoratet. Teamet deltok på øvelse vinteren 2017 i samarbeid med de andre virksomhetene i MiljøCert.</p> <p>Riksantikvarens responsteam er etablert med god IKT-kompetanse, og har tilstrekkelig kompetanse til både å jobbe proaktivt og å respondere på hendelser. Riksantikvaren har samarbeid med Kartverket om drift og sikring av vårt perimeterforsvar, slik at flere aktiviteter knyttet til analyser av mulige infiltrasjonsforsøk gjøres i samarbeid med Kartverket.</p>
<p>Gjennomfør og send inn rapport fra internrevisjon av informasjonssikkerhetssystemet i virksomheten</p>	<p>1. juni</p>	<p>Vi har fått utsatt frist. Vi skal innhente tre tilbud fra eksterne som kan gjennomføre en revisjon av informasjonssikkerhetssystemet i høst.</p> <p>BDO ble valgt som «ekstern internrevisor». Rapporten ble levert RA 2. desember 2017, og gjennomgått i ledelsen 7. desember. Rapporten ble oversendt KLD 4. januar 2018.</p>
<p>Levere risiko- og sårbarhetsanalyser (ROS) i arbeidet med samfunnsikkerhet og beredskap.</p>	<p>31. desember</p>	<p>Vi fikk utsatt frist og analysen ble levert i januar.</p>

Rapporter på fremdriften i arbeidet med å etablere felles IKT-drift i miljøforvaltningen.	Etter avtale med departementet	Riksantikvaren deltar i oppdraget etter forutsetningene, men avventer finansiering av vår deltakelse fra KLD. Rapportert i styrings - og fagdialogen med departementet.
Rapportere om sikkerhetstilstanden og IKT-sikkerhet etter JDs mal for tilstandsrapport og spørsmål fra departementet.	Etter avtale med departementet	Levert.

Internasjonalt samarbeid

Oppdragsliste 2017

<i>Oppdragsliste 2017 for internasjonalt samarbeid</i>		
Ferdigstille arbeidet med å utvikle indikatorer for forvaltningen av verdensarven	1. april	Levert.
På bakgrunn av departementets kartlegging av den lokale organiseringen av verdensarven, fremme forslag til hvordan arbeidet best kan organiseres og eventuelle endringer i dagens ordning.	Etter avtale med departementet	På grunn av andre prioriterte oppgaver på verdensarvfeltet har KLD gitt beskjed om at arbeidet med lokal organisering kan utsettes. Riksantikvaren har bistått <i>Bryggen</i> og <i>Struves meridianbue</i> med organisering av verdensarvarbeidet.
På grunnlag av Riksantikvarens anbefaling til departementet i brev av 1.7.16 om å igangsette en revisjon av tentativliste, vil departementet vurdere et mulig oppdrag til Riksantikvaren, i samarbeid med Miljødirektoratet, om å fremme et forslag til plan for et	Riksantikvaren viser til brev fra KLD 18.05.17 der oppdraget ble konkretisert og det også ble gitt oppdrag om Varjjat Siida og vikingtid-nominasjon. Riksantikvaren har bedt om at fristen for alle tre oppdragene settes til 01.12.17. I henhold til bestillingen ble oppdraget knyttet til vikingarv som mulig oppføring på tentativ liste levert til KLD per 1.12.2017. I forkant av Riksantikvarens anbefalinger ble det gjennomført et	

<p>slikt arbeid. Arbeidet skal ledes av Riksantikvaren. Et eventuelt oppdrag blir konkretisert i et etterfølgende oppdragsbrev.</p>	<p>fagseminar med inviterte fagfolk fra inn- og utland. Riksantikvarens råd er tuftet på innspillene fra fagseminaret.</p> <p>Fristen for anbefalinger knyttet til arbeidet med Varjjat Siida ble endret til 2018 i dialog med KLD. Før en eventuell oppføring på tentativ liste skal det gjennomføres en vurdering med internasjonale eksperter. Dette inkluderer befarings, som kun lar seg gjennomføre i sommerhalvåret. Riksantikvaren vil i dialog med Verdensarvsenteret i Paris og regional kulturminneforvaltning forberede og gjennomføre befaringsen. I dette arbeidet skal også Villreinfangsten som verdensarv inngå</p>	
<p>Sikre videreføring (fase 1 og 2) og ferdigstillelse av arbeidet med utviklingen av en basisutstilling for verdensarvsentrene i samarbeid med Norges Verdensarv slik at utstillingen blir klar for de første verdensarvsentrene</p>	<p>Etter avtale med departementet</p>	<p>Riksantikvaren har tett dialog med Norges Verdensarv om videreføring, framdrift og finansiering av basisutstillingen. Fase III er planlagt igangsatt høsten 2017 og ferdigstilt ved utgangen av 2018.</p>

Kysterosjon, fangststasjon på Svalbard Foto: Susan Barr, Riksantikvaren

[V. Vurdering av framtidsutsikter](#)

Riksantikvaren er et direktorat i endring. Som del av offentlig sektor er vi underlagt krav om effektivisering, forenkling og modernisering. Avbyråkratiserings- og effektivitetsreformen (ABE-reformen) innebærer kutt i budsjettene hvert år. Gjennom digitalisering, nye arbeidsformer og samhandlingsrutiner vil vi også i året som kommer etterstrebe effektivisering av egen drift.

I oppfølging av Stortingsmelding 22 (2015-2016) «Nye folkevalgte regioner – rolle, struktur og oppgaver» skal oppgaver delegeres til de nye regionene, og Riksantikvaren har foreslått nødvendige lov- og forskriftsendringer knyttet til delegering av oppgaver innen kulturminneforvaltningen. I forbindelse med regionreformen har Riksantikvaren etablert et eget prosjekt, Delegeringsprosjektet, som skal forberede og gjennomføre delegeringen av

oppgaver. Prosjektet skal i tillegg utvikle og implementere digitale tjenester for søknad og saksbehandling i kulturminneforvaltningen. I 2018 gjennomføres også et organisasjonsutviklingsprosjekt. Dette omstillingsprosjektet skal rigge Riksantikvaren for delegering av oppgaver til regionene i 2020 og etablere Riksantikvarens direktoratrolle etter 2020. Regionreformen innebærer overføring av en rekke oppgaver til fylkeskommunene. Riksantikvaren anser at vår rolle som øverste kulturminnefaglige myndighet vil bli enda viktigere i framtiden. Som direktorat for kulturminneforvaltning og faglig rådgiver for KLD i utviklingen av den statlige kulturminnepolitikken, har Riksantikvaren en avgjørende rolle for å gjøre strategiske veivalg på kulturminnefeltet. Videre skal direktoratet arbeide for at kulturminneforvaltningen også etter regionreformen har enhetlig praksis i tråd med statlige og politiske føringer. Direktoratet vil også være en tydelig og relevant samfunnsaktør og en pådriver for kunnskaps- og fagutvikling på kulturminnefeltet.

Mange kommuner sliter i dag med vedlikeholdet av sine kirkebygg og makter ikke den økonomiske børen det er å holde dem i stand. I Norge står kirkene i en særstilling som kulturminner. De forteller om 1000 års kulturhistorie og er blant de fremste eksemplene på arkitektur, kunsthistorie og håndverk. Vi hos Riksantikvaren er bekymret for kirkebyggenes skjebne nå som staten og Den norske kirken har skilt lag. I høringsutkastet til ny lov om tros- og livssynssamfunn ser vi at kirkebygningene må bli bedre ivaretatt. I vårt høringsinnspill sier vi hos Riksantikvaren noe om dette og foreslår noen løsninger vi tror kan ivareta kirkene som våre felles kulturminner på en bedre måte. Riksantikvaren har gjennom en årrekke hatt gode resultater med våre bevaringsprogram. Denne arbeidsformen bidrar til økt kunnskap om kulturminnene og effektiv gjennomføring når kulturminner skal settes i stand og gjøres tilgjengelig for publikum. Riksantikvarens bevaringsprogram for stavkirkene har vist seg å være en stor suksess, og alle landets stavkirker er nå satt i stand. Riksantikvaren foreslår blant annet et tilsvarende program for landets middelalderkirker i stein.

Det har skjedd store endringer i fredningsarbeidet i kulturminneforvaltningen de senere årene. Fredningssaker utarbeidet av fylkeskommunene gjennomføres stadig raskere og i bedre dialog med eier og andre interessenter. Som en oppfølging av *Fredningsstrategi mot 2020 for kulturminneforvaltningen*, har direktoratet arbeidet videre med ny mal og prosedyre for fredninger. Strategien angir hvordan fredningsprosessen skal forbedres. Eierne skal involveres, informeres og veiledes bedre. Rundskriv om forpliktende saksbehandlingstid er utarbeidet, der målet er at fredningsprosessen normalt skal gjennomføres på 18 måneder. Dette gir forutsigbarhet for eierne og sikrer at kulturminneforvaltningen ikke påbegynner flere saker enn de har kapasitet til.

Når det gjelder forvaltningen av de allerede fredete bygningene i privat eie, er det i flere fylker behov for bedre oversikt over tilstanden til bygningene. Bedre oversikt vil gjøre fylkeskommunene i stand til å drive en enda bedre og mer langsiktig forvaltning av disse. Vi har løpende dialog med fylkeskommunene for å bedre rapportering og tilstandsregistrering. I tillegg blir det i 2018 delt ut midler til arbeidet med tilstandsregistrering i fylkene.

Gjennom miljøovervåkingsprogrammet *Status for verneverdige kulturminner i utvalgte kommuner* kartlegges tap og tilstand for verneverdige kulturminner. Dette prosjektet har pågått siden 2000. Årlig tap av verneverdige kulturminner er nå i underkant av 1 prosent, og de siste årene har tapsprosenten sunket. De siste tallene viser at det er høyere tap for enkelte bygningstyper, i første rekke naust og sjøhus. Dette vil det være viktig å følge nøye med på videre, og vurdere eventuelle tiltak for å bøte på dette.

Riksantikvaren ønsker å være tidlig og tydelig i vår kommunikasjon med regional og lokal forvaltning. Å definere nasjonale interesser er et blant mange tiltak. I tillegg til Riksantikvarens NB! -register over byer og tettsteder i Norge med kulturmiljøer som har nasjonal interesse, startet vi i 2013 arbeidet med KULA - kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse. Arbeidet her pågår for fullt, og flere nye fylker vil starte opp arbeidet med å få oversikt over landskap av nasjonal kulturhistorisk interesse i løpet av 2018. Vi planlegger også oppstart av et tredje prosjekt der vi skal kartlegge bygningsmiljøer og kulturmiljøer utenom urbane strøk, av nasjonal interesse. De tre registrene vil samlet favne landskap- og større kulturmiljøer av nasjonal kulturhistorisk interesse, som ikke allerede er sikret etter kulturminneloven. Miljøene skal kartfestes og følges av retningslinjer for forvaltning og gode forvaltningsmodeller som sikrer ivaretagelse av disse.

2017 var et merkeår i Riksantikvarens EØS-engasjement. En EØS-periode ble avsluttet (2004-09) og en ny startet samtidig opp (2014-21). Riksantikvaren er i gang med å utforme nye kulturprogrammer i Estland, Polen, Portugal, Romania, Slovakia og Tsjekkia. Under den forrige avtalen om EØS-midler fikk flere norske aktører sjansen til å samarbeide med fagmiljøer utenfor Norges grenser. Nye mulighetene for deltagelse i prosjekter for norsk sektor er ventet å åpne i løpet av 2018.

Regjeringen har høye ambisjoner for forvaltning av de norske verdensarvområdene, og har som mål at områdene skal være fyrstårn for god kulturminneforvaltning. Norge ble i 2017 valgt inn som medlem av Unescos verdensarvskomiteé. Dette gjør at vi i enda større grad bør gå foran med beste praksis i forvaltningen av våre verdensarvområder. Riksantikvaren arbeider for bedret forvaltning av verdensarvområdene, blant annet gjennom

forvaltningsplaner, bedre lokal organisering og programsamarbeid om kompetanseutvikling.

Kulturminnefeltet er forankret i Klima- og miljødepartementet, men ligger fra 2017 under familie- og kulturkomiteens ansvarsområde. Denne nye komitetilknytningen i Stortinget gir oss en mulighet til å vurdere samarbeidsområdene mellom deler av kulturforvaltningen opp mot kulturminneforvaltningen. Dette gjelder særlig museumsforvaltningen, felles løft for digitalisering av kulturarvfeltet og næringsutvikling. Slike samarbeid kan også gi nye muligheter for formidling av kulturarven. Et eksempel på slikt samarbeid er markeringen av Det europeiske kulturarvåret 2018. I Norge Riksantikvaren, Nasjonalbiblioteket, Kulturrådet, Arkivverket og Kulturvernforbundet samarbeider om markeringen av Det europeiske kulturarvåret 2018. Et samarbeid som gir en rekke spennende muligheter for å fortelle om norsk kulturarv i 2018.

Klimaendringene skjer i et stadig raskere tempo. Det blir varmere og våtere. I Arktis skjer oppvarmingen i rekordtempo, dette påvirker også kulturminnene. Gjennom miljøovervåkingsprogrammer og internasjonale samarbeid, vil Riksantikvaren arbeide for at vi i også fremtiden får gode verktøy og metoder for å ta vare på våre kulturminner.

En stor og spennende utfordring for Riksantikvaren i det kommende år blir å bidra til utforming av nye politiske mål for kulturminnepolitikken og til å legge grunnlag for viktige strategiske veivalg på kulturminnefeltet, jf. Stortingets beslutning om ny stortingsmelding med nye nasjonale målene på kulturminnefeltet.

VI. Årsregnskap

Ledelseskommmentarer årsregnskap 2017

Formål

Som direktorat for kulturminneforvaltningen er Riksantikvaren Klima- og Miljødepartementets sentrale rådgivende og utøvende faginstans for forvaltning av kulturminner. Riksantikvaren skal bidra til å realisere regjeringens nasjonale mål som gjenspeiler hva Norge vil oppnå på viktige miljøområder. Direktoratet skal også bidra til å videreutvikle politikken gjennom kunnskapsbaserte beskrivelser og analyser av tilstanden i sektoren. Vår statlige kulturminneforvaltning skal utøves i dialog med lokale og regionale myndigheter. Riksantikvaren skal bidra til implementering av gjeldende statlig kulturminnepolitikk og har overordnet faglig ansvar for fylkeskommunenes og Sametingets arbeid med kulturminner, kulturmiljøer og landskap.

Bekreftelse

Årsregnskapet er avlagt iht. bestemmelsene om økonomistyring i staten, rundskriv R-115 fra Finansdepartementet og krav fra Klima- og miljødepartementet i instruks om økonomistyring. Vi mener regnskapet gir et dekkende bilde av Riksantikvarens disponible bevilgninger, regnskapsførte utgifter, inntekter og tilskudd.

Vurderinger av vesentlige forhold

Post 01 Driftsutgifter

I 2017 har Riksantikvarens samlet disponert 153,629 mill. kroner i driftsmidler over post 01 *Driftsutgifter*. 6,175 mill. kroner er overført fra 2016, kr 0,991 mill. kroner er kompensasjon for lønnsregulering i 2017 jf. bevilgningsrapporteringen og note A.

Riksantikvaren søker om å overføre mindretgifter på 7,735 mill. kroner til neste år på post 01 iht. beregninger i note B.

Inntekter knyttet til posten er ført under kap. 4429 post 02 og 09.

Mindretgift på post 01 Driftsutgifter i 2017 skyldes i all hovedsak underforbruk på digitaliseringsprosjektet i forbindelse med delegering til regionsleddet, mindreforbruk på pensjonspremie til SPK og økning i refusjoner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Riksantikvaren har i 2017 utbetalt kr 43,958 mill. kroner av samlede disponerte midler på 46, 329 mill. kroner. 21 tusen kroner er overført fra 2016, jf. bevilgningsrapporteringen og note A.

Riksantikvaren søker om å overføre mindretgifter på 2,371 mill. kroner til neste år på post 21 iht. beregninger i note B.

Mindreutgifter for post 21 Spesielle driftsutgifter skyldes blant annet færre kjøp av tjenester fra Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) i 2017, et oppdrag i Tildelingsbrev ble senere endret, oppdraget ble derfor skalert ned, og det var ikke behov for midlene. Treding rundt finnerlønnproblematikk tok lengre tid enn beregnet, og slik ble et oppdrag til museene såpass forsinket at oppdraget ikke lot seg gjennomføre i 2017.

Post 22 Bevaringsoppgaver

Riksantikvaren har i 2016 utbetalt kr 15,690 mill. kroner av samlede disponerte midler på kr 43,493 mill. kroner. 9,189 mill. kroner er overført fra 2016, jf. bevilgningsrapporteringen og note A. Riksantikvaren søker om å overføre mindreutgifter på kr 27,803 mill. kroner til neste år på post 22 iht. beregninger i note B.

Midler til Klemenskirkeprosjektet utgjør rundt 36 prosent av mindreforbrukets totale størrelse. I 2017 har midler til Klemenskirkeprosjektet i hovedsak gått over post 21 og post 70.

Utgravningsprosjektets utvidelser medført at byggeprosjektet kom senere i gang enn planlagt, slik at færre midler til byggeprosjektet har blitt utbetalt i 2017. Det forventes større utgifter til Klemenskirkeprosjektet i 2018.

Forventet vedlikehold av grunnvannsreguleringsanlegg til Bryggen var likevel ikke nødvendig. Det er fakturert mindre fra Anno Museum for Vernebygget på Hamar i 2017 enn i 2016. Det er kjøpt inn færre håndverker- og rådgivertjenester enn antatt på blant annet disse prosjektene Stavkirkeprogrammet, profane hus, tett trehusbebyggelse, ruiner, kompetanse og konservering verdensarv. Prosjektet Hove steinkirke forsinket faktura for gjort arbeid for oktober - november kommer i 2018. Ingen konserveringstjenester ble kjøpt i 2017 i påventet av resultater fra klagebehandling i Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA). Manglende kapasitet på bemanningssiden har ført til forsinkelser med oppstart av faglig program for Bergkunst.

Post 70 Automatisk fredete og andre arkeologiske kulturminner

Riksantikvaren har utbetalt 43,587 mill. kroner av samlede disponerte midler på 61,725 mill. kroner 2,161 mill. kroner er overført fra 2016, 21,000 mill. kroner er økning i RNB 2017 og 5,000 mill. kroner er flyttet fra post 71, 72, 74 og 79 i ny budsjettsaldering for 2017 jf. bevilgningsrapporteringen og note A.

Riksantikvaren søker om å overføre mindreutgift på 18,1378 mill. kroner til neste år på post 70 iht. beregninger i note B.

Mindreforbruk post skyldes blant annet at om lag 15,000 mill. kroner av tilskuddene til Klemenskirkeutgravningen i Trondheim ikke utbetales før etterarbeidet av den forlengede utgravningen er ferdigstilt.

Post 71 Fredete kulturminner i private eie, kulturmiljø og kulturlandskap

Riksantikvaren har utbetalt 151,107 mill. kroner av samlede disponerte midler på 160,131 mill. kroner. 11,116 mill. kroner er overført fra 2016 og 3,000 mill. kroner er flyttet til post 70 i ny budsjettsaldering for 2017, jf. bevilgningsrapporteringen og note A.

Riksantikvaren søker om å overføre mindreutgift på 9,024 mill. kroner til neste år på post 71 iht. beregninger i note B.

6,000 mill. kroner av dette mindreforbruket skyldes dels at det ikke ble gitt tilskudd til konservering i påvente av resultat fra klagebehandling i Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA), dels at overførte midler fra 2016 ikke kunne disponeres i sin helhet. Det er gitt tilskudd for noen arbeider som ikke er gjennomført. 2,200 mill. kroner av mindreforbruket skyldes utsettelse av noen arbeider påtenkt i 2017 til 2018.

Post 73 Bygninger og anlegg fra middelalder og brannsikring

Riksantikvaren har utbetalt 48,883 mill. kroner av samlede disponerte midler på 62,219 mill. kroner. 14,267 mill. kroner er overført fra 2016 og 2,000 mill. kroner er økning i RNB 2017, jf. bevilgningsrapporteringen og note A.

Riksantikvaren søker om å overføre mindreutgiften på 13,336 mill. kroner til neste år på post 73 iht. beregninger i note B.

Mindreforbruk skyldes primært forsinkelser i gjennomføring av tiltak på grunn av knapphet på rådgivere, håndverkere og entreprenører.

Post 77 Verdskapingsarbeid på kulturminneområdet

Riksantikvaren har utbetalt 4,926 mill. kroner av samlet disponerte midler på 8,360 mill. kroner. 0,360 mill. kroner er overført fra 2016.

Riksantikvaren søker om å overføre en mindreutgift på 4,926 mill. kroner til neste år på post 77 iht. beregninger i note B.

Mindre forbruk skyldes avvikende fremdrift i en del av prosjektene som har mottatt tilskudd. Det har derfor ikke vært grunnlag for å utbetale tilskuddene i sin helhet, jf. vilkårene for utbetaling i økonomireglementet. Med forbehold om Finansdepartementets godkjenning og i tråd med retningslinjene for tilskuddsforvaltningen har Riksantikvaren akseptert at ubrukte tilskuddsmidler overføres til 2018.

I begynnelsen av året ble det avsatt om lag 1,250 mill. kroner til prosjektsøknader hvor det var behov for nærmere undersøkelser og avklaringer ifm med finansieringsplan mv. Ikke alle av disse prosjektsøknadene førte fram til tilskuddsvedtak.

Riksantikvaren vil vurdere hvordan vi eventuelt kan redusere risikoen for såpass store overføringer

Post 79 Verdensarven

Riksantikvaren har utbetalt 45,492 mill. kroner av samlede disponerte midler på 60,376 mill. krone 8,840 mill. kroner ble overført fra 2016 og 0,500 mill. kroner er flyttet til post 70 i ny budsjettsaldo for 2017, jf. bevilgningsrapporteringen og note A.

Riksantikvaren søker om å overføre mindreutgiften på 14,884 mill. kroner til neste år på post 79 iht. beregninger i note B.

Mindre forbruk skyldes flere forhold. Delvis skyldes det et ekstraordinært stort behov for midler til utgraving og sikring av Klemenskirken i Trondheim- Riksantikvaren holdt tilskuddsmidler tilbake, bl.a. fra post 79, i påvente av eventuell tilleggsbevilgning i RNB. Noen tilsagn om tilskudd ble derfor for sent til at å gjennomføre prosjektene i 2017. Dette gjelder for eksempel Olavsgruveveien (Røros) og Alta. Vi har også hatt forsinkelser i enkelte andre prosjekter, som for eksempel Lienfoss bru (Telemark) og uthusprosjektet på Røros. Videre har vi også fått en forsinket utbetaling til fartøyene på Tinnsjøen som skyldes en ren inkurie.

Kommentarer til artskontorrapporteringen

Artskontorrapporteringen viser at rapporterte utgifter til drift og investeringer utgjorde 211,139 mill. kroner, hvorav de største utbetalingene gjelder *lønnskostnader* 117,239 mill. kroner jf. Oppstilling av artskontorrapportering og Note 2, og *andre utbetalinger til drift* utgjør 99,262 mill. kroner (jf. Note 3).

Innenfor *Lønnskostnader*, utgjorde lønn og utgifter til arbeidsgiveravgift og pensjonspremier til SPK, henholdsvis 78,7, 12,2 og 9,2 prosent. Antall årsverk var gjennomsnittlig 156,8 i 2017.

Innenfor *andre utbetalinger til drift*, på 99,262 gikk 60,8 prosent (60,363 mill. kroner) til konsulenter og kjøp av andre tjenester fra eksterne. Kjøp av tjenester over post 01 og 21 forklarer den store andelen (jf. Note 3).

Artskontorrapporteringen viser at rapporterte inntekter til drift var på 5,362 mill. kroner (jf. Note 1), hvorav 90,9 prosent (5,140 mill. kroner) var salgs- og leieinntekter.

Bekreftet mellomværende med statskassen utgjorde per 31.12.2017 -3 889 802,28 mill. kroner

Tilleggsopplysninger

Riksrevisjonen er ekstern revisor og bekrefter årsregnskapet for RA. Årsregnskapet er ikke ferdig revidert per d.d. men revisjonsberetningen antas å foreligge i løpet av 2. kvartal 2018.

Beretningen er unntatt offentlighet fram til Stortinget har mottatt Dokument 1 fra Riksrevisjonen.

Oslo, 01.februar 2018

Jørn Holme

Astrid Auran Nesbø

Prinsippnote årsregnskapet

Årsregnskap for statlige virksomheter er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten ("bestemmelsene"). Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.4.1, nærmere bestemmelser i Finansdepartementets rundskriv R-115 av november 2016 og eventuelle tilleggskrav fastsatt av overordnet departement.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen og artskontorrapporteringen er utarbeidet med utgangspunkt i bestemmelsene punkt 3.4.2 – de grunnleggende prinsippene for årsregnskapet:

- a) Regnskapet følger kalenderåret
- b) Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret
- c) Utgifter og inntekter er ført i regnskapet med brutto beløp
- d) Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet

Oppstillingene av bevilgnings- og artskontorrapportering er utarbeidet etter de samme prinsippene, men gruppert etter ulike kontoplaner. Prinsippene samsvarer med krav i bestemmelsene punkt 3.5 til hvordan virksomhetene skal rapportere til statsregnskapet. Sumlinjen "Netto rapportert til bevilgningsregnskapet" er lik i begge oppstillingene.

Virksomheten er tilknyttet statens konsernkontoordning i Norges Bank i henhold til krav i bestemmelsene pkt. 3.7.1. Bruttobudsjetterte virksomheter tilføres ikke likviditet gjennom året men har en trekkrettighet på sin konsernkonto. Ved årets slutt nullstilles saldoen på den enkelte oppgjørskonto ved overgang til nytt år.

Bevilgningsrapporteringen

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen omfatter en øvre del med bevilgningsrapporteringen og en nedre del som viser beholdninger virksomheten står oppført med i kapitalregnskapet. Bevilgningsrapporteringen viser regnskapstall som virksomheten har rapportert til statsregnskapet. Det stilles opp etter de kapitler og poster i bevilgningsregnskapet virksomheten har fullmakt til å disponere. Kolonnen samlet tildeling viser hva virksomheten har fått stilt til disposisjon i tildelingsbrev for hver statskonto (kapittel/post). Oppstillingen viser i tillegg alle finansielle eiendeler og forpliktelser virksomheten står oppført med i statens kapitalregnskap.

Mottatte fullmakter til å belaste en annen virksomhets kapittel/post (belastningsfullmakter) vises ikke i kolonnen for samlet tildeling, men er omtalt i note B til bevilgningsoppstillingen. Utgiftene knyttet til mottatte belastningsfullmakter er bokført og rapportert til statsregnskapet, og vises i kolonnen for regnskap.

Avgitte belastningsfullmakter er inkludert i kolonnen for samlet tildeling, men bokføres og rapporteres ikke til statsregnskapet fra virksomheten selv. Avgitte belastningsfullmakter bokføres og rapporteres av virksomheten som har mottatt belastningsfullmakten og vises derfor ikke i kolonnen for regnskap. De avgitte fullmaktene framkommer i note B til bevilgningsoppstillingen.

Artskontorrapporteringen

Oppstillingen av artskontorrapporteringen har en øvre del som viser hva som er rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter og en nedre del som viser eiendeler og gjeld som inngår i mellomværende med statskassen. Artskontorrapporteringen viser regnskapstall virksomheten har rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter. Virksomheten har en trekkrettighet på konsernkonto i Norges Bank. Tildelingene er ikke inntektsført og derfor ikke vist som inntekt i oppstillingen.

Oppstilling av bevilgningsrapportering 31.12.2017

Utgiftskapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling	Regnskap 2017	Merutgift (-) og mindretgift
1429	Riksantikvaren	01	Driftsutgifter	A, B	153 629 000	145 894 256	7 734 744
1429	Riksantikvaren	21	Spesielle driftsutgifter	A	46 329 000	43 958 098	2 370 902
1429	Riksantikvaren	22	Bevaringsoppgaver	A, B	43 493 000	15 690 228	27 802 772
1429	Riksantikvaren	50	Tilskudd til samisk kulturminnearbeid	A	3 541 000	3 541 000	0
1429	Riksantikvaren	60	Kulturminnearbeid i kommunene	A	9 116 000	9 116 000	0
1429	Riksantikvaren	70	Tilskudd til automatisk fredete og andre arkeologiske kulturminner	A, B	61 725 000	43 587 415	18 137 585
1429	Riksantikvaren	71	Tilskudd til fredete kulturminner i private eie, kulturmiljø og kulturlandskap	A, B	160 131 000	151 107 335	9 023 665
1429	Riksantikvaren	72	Tilskudd til teknisk og industrielle kulturminner	A, B	60 116 000	58 210 276	1 905 724
1429	Riksantikvaren	73	Tilskudd til bygninger og anlegg fra middelalder og brannsikring	A, B	62 219 000	48 882 998	13 336 002
1429	Riksantikvaren	74	Tilskudd til fartøyvern	A, B	66 032 000	65 733 914	298 086
1429	Riksantikvaren	75	Tilskudd til fartøyvernsenterene	A	16 464 000	16 245 353	218 647
1429	Riksantikvaren	77	Tilskudd til verdiskapingsarbeid på kulturminneområdet	A, B	8 360 000	4 926 125	3 433 875
1429	Riksantikvaren	79	Tilskudd til verdensarven	A, B	60 376 000	45 492 233	14 883 768
118	Utenriksdepartement	70	Nordområdetiltak og prosjektsamarbeid med Russland - Kulturminnevern i Antarktis		2 500 000	2 025 557	
164	Utenriksdepartement	73	Fred, forsoning og demokrati		6 000 000	1 212 825	
1410	Klima- og miljødepartementet	21	Miljøovervåkning og miljødata		6 886 000	6 006 791	
1800	Olje- og energidepartementet	21	Tilskudd til museums- og kulturminnetiltak		5 132 000	2 973 515	
1633	Nettoordning, statlig betalt merverdiavgift	01	Driftsutgifter		0	12 604 915	
Sum utgiftsført					772 049 000	677 208 833	
Inntektskapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst		Samlet tildeling	Regnskap 2017	Merinntekt og mindreinntekt (-)
4429	Riksantikvaren	02	Oppdrag og andre div. inntekter	A	4 388 000	3 064 665	-1 323 335
4429	Riksantikvaren	09	Internasjonale oppdrag	A	1 243 000	2 296 916	1 053 916
4429	Riksantikvaren	15	Refusjon vedr. arb.mark.		0	0	0
4429	Riksantikvaren	16	Refusjon foreldrepenger		0	0	0
4429	Riksantikvaren	17	Andre refusjoner		0	0	0
4429	Riksantikvaren	18	Refusjon av sykepenger		0	0	0
5309	[Tilfeldige inntekter]	29	Tilfeldige innteket, ymse		0	198 288	
5700	Arbeidsgiveravgift	72	Arbeidsgiveravgift		0	14 222 428	
Sum inntektsført					5 631 000	19 782 297	
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet						657 426 536	
Kapitalkontoer							

Mal for bevilgningsrapportering og artskontorrapportering med noter

60087901	Norges Bank 0677.03.02666 /innbetalinger					14 240 112		
60087902	Norges Bank 0677.04.03012/utbetalinger					-671 897 305		
714429	Endring i mellomværende med statskassen					230 656		
Sum rapportert						0		
Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)								
Konto	Tekst					2017	2016	Endring
xxxxxx	[Aksjer]					0	0	0
714429	Mellomværende med statskassen					-3 889 802	-4 120 459	230 656

Note A Forklaring av samlet tildeling						
Kapittel og post	Overført fra i fjor	Årets bevilgning	RNB 2017	Lønnsoppgjøret 2017	Ny budsjettsaldering 2017	Samlet tildeling
142901	6 175 000	146 463 000	0	991 000	0	153 629 000
142921	21 000	51 243 000	-4 935 000	0	0	46 329 000
142922	9 189 000	24 304 000	10 000 000	0	0	43 493 000
142950	0	3 541 000	0	0	0	3 541 000
142960	0	4 116 000	5 000 000	0	0	9 116 000
142970	2 161 000	33 564 000	21 000 000	0	5 000 000	61 725 000
142971	16 116 000	147 015 000	0	0	-3 000 000	160 131 000
142972	4 071 000	56 545 000	0	0	-500 000	60 116 000
142973	14 267 000	45 952 000	2 000 000	0	0	62 219 000
142974	5 149 000	61 883 000	0	0	-1 000 000	66 032 000
142975	707 000	15 757 000	0	0	0	16 464 000
142977	360 000	8 000 000	0	0	0	8 360 000
142979	8 840 000	52 036 000	0	0	-500 000	60 376 000
442902	0	-4 388 000	0	0	0	-4 388 000
442909	0	-1 243 000	0	0	0	-1 243 000

Note B Forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år

Kapittel og post	Stikkord	Merutgift(-)/ mindre utgift	Utgiftsført av andre i hht avgitte belastningsfullmakter	Merutgift(-)/ mindreutgift etter avgitte belastningsfullmakter	Merinntekter iht merinntektsfullmakt	Omdisponering fra post 01 til 45 eller til post 01/21 fra neste års bevilgning	Innsparinger	Sum grunnlag for overføring	Maks. overførbart beløp *	Mulig overførbart beløp beregnet av virksomheten
142901		7 734 744	0	7 734 744	-269 419	0	0	7 465 325	7 372 700	7 372 700
142921		2 370 902	0	2 370 902	0	0	0	2 370 902	2 315 400	2 315 000
142922	"kan overføres"	27 802 772	0	27 802 772	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	27 802 772		27 802 772
142950		0	0	0	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	0		0
142960		0	0	0	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	0		0
142970	"kan overføres"	18 137 585	0	18 137 585	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	18 137 585		18 137 585
142971	"kan overføres"	9 023 665	0	9 023 665	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	9 023 665		9 023 665
142972	"kan overføres"	1 905 724	0	1 905 724	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	1 905 724		1 905 724
142973	"kan overføres"	13 336 002	0	13 336 002	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	13 336 002		13 336 002
142974	"kan overføres"	298 086	0	298 086	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	298 086		298 086
142975	"kan overføres"	218 647	0	218 647	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	218 647		218 647
142977	"kan overføres"	3 433 875	0	3 433 875	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	3 433 875		3 433 875
142979	"kan overføres"	14 883 768	0	14 883 768	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	14 883 768		14 883 768

*Maksimalt beløp som kan overføres er 5% av årets bevilgning på driftspostene 01-29, unntatt post 24 eller sum av de siste to års bevilgning for poster med stikkordet "kan overføres". Se det årlige rundskrivet R-2 for mer detaljert informasjon om overføring av ubrukte bevilgninger.

Forklaring til bruk av budsjettfullmakter

Mottatte belastningsfullmakter

Stikkordet «kan overføres»

Stikkordet «kan benyttes under»

Stikkordet «overslagsbevilgning»

Avgitte belastningsfullmakter (utgiftsført av andre)

Fullmakt til å bruke standard refusjoner av lønnsutgifter til å overskride utgifter

Fullmakt til å overskride driftsbevilgninger mot tilsvarende merinntekter

Fullmakt til å overskride investeringsbevilgninger mot tilsvarende innsparing under driftsbevilgninger under samme budsjettkapittel

Fullmakt til å overskride driftsbevilgninger til investeringsformål mot tilsvarende innsparing i de tre følgende budsjettår

Innsparing i regnskapsåret som følge av bruk av fullmakt til å overskride driftsbevilgninger til investeringsformål mot tilsvarende innsparing i de tre følgende budsjettår

Romertallsvedtak

Mulig overførbart beløp

Oppstilling av artskontorrapporteringen 31.12.2017

	Note	2017	2016
Driftsinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetalinger fra gebyrer	1		0
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer	1	125 000	600 000
Salgs- og leieinnbetalinger	1	5 140 461	6 028 788
Andre innbetalinger	1	96 120	
<i>Sum innbetalinger fra drift</i>		5 361 581	6 628 788
Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetalinger til lønn	2	117 238 719	104 540 292
Andre utbetalinger til drift	3	99 261 877	96 982 598
<i>Sum utbetalinger til drift</i>		216 500 596	201 522 890
Netto rapporterte driftsutgifter		211 139 015	194 894 102
Investerings- og finansinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetaling av finansinntekter	4		
<i>Sum investerings- og finansinntekter</i>		0	0
Investerings- og finansutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetaling til investeringer	5	0	0
Utbetaling til kjøp av aksjer	5,8B	0	0
Utbetaling av finansutgifter	4	47 847	15 795
<i>Sum investerings- og finansutgifter</i>		47 847	15 795
Netto rapporterte investerings- og finansutgifter		47 847	15 795
Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten			
Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m.	6	0	0
<i>Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten</i>		0	0
Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten			
Utbetalinger av tilskudd og stønader	7	448 055 474	415 848 744
<i>Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten</i>		448 055 474	415 848 744
Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler *			
Gruppelivsforsikring konto 1985 (ref. kap. 5309, inntekt)		198 288	0
Arbeidsgiveravgift konto 1986 (ref. kap. 5700, inntekt)		14 222 428	13 019 834
Nettoføringsordning for merverdiavgift konto 1987 (ref. kap. 1633, utgift)		12 604 915	11 561 556
<i>Netto rapporterte utgifter på felleskapitler</i>		-1 815 801	-1 458 279
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet		657 426 536	609 300 362
Oversikt over mellomværende med statskassen **			
Eiendeler og gjeld		2017	2016
Fordringer		55 987	0
Andre kortsiktige fordringer		0	40 164
Kasse		0	0
Bankkontoer med statlige midler utenfor Norges Bank		0	0
Skyldig skattetrekk		-3 897 474	-4 125 632
Skyldige offentlige avgifter (merverdiavgift)		-65 486	-34 990
Annen gjeld		17 171	0
Sum mellomværende med statskassen	8	-3 889 802	-4 120 459

* Andre ev. inntekter/utgifter rapportert på felleskapitler spesifiseres på egne linjer ved behov.

** Spesifiser og legg til linjer ved behov.

Note 1 Innbetalinger fra drift

	31.12.2017	31.12.2016
<i>Innbetalinger fra gebyrer</i>		
Gebyrer 1		0
Gebyrer 2		0
Gebyrer 3...		0
<i>Sum innbetalinger fra gebyrer</i>	0	0
<i>Innbetalinger fra tilskudd og overføringer</i>		
Eksterne midler/Tilskudd fra kommunale og fylkeskommunale etater	125 000	600 000
Tilskudd/overføring 2		0
Tilskudd/overføring 3...		0
<i>Sum innbetalinger fra tilskudd og overføringer</i>	125 000	600 000
<i>Salgs- og leieinnbetalinger</i>		
Arkiv og bibliotek tjenester	103 660	100 000
Salg av publikasjoner	94 400	0
Salgsinntekt varer	0	7 322
Kurs og konferanse	532 523	0
Refundert reiseutgifter	19 047	0
Erstatnings krav ved tap av litteratur	0	0
Salgsinntekt tjenester, utenfor avgiftsområdet	0	4 212 390
Refundert lønnskostnader , utenfor avgiftsområdet	2 572 272	
Ref. andel prosjektkostnader	799 196	0
Refundert reiseutgifter		0
Tilfeldige inntekter (diverse inntekter post 01 - 29) , utenfor avgiftsområdet	22 205	96 120
Utleie av lokale	997 157	1 612 956
<i>Sum salgs- og leieinnbetalinger</i>	5 140 461	6 028 788
<i>Andre innbetalinger</i>		
Annen driftsrelatert inntekt , utenfor avgiftsområdet	96 120	0
Andre innbetalinger 2		0
Andre innbetalinger 3...		0
<i>Sum andre innbetalinger</i>	96 120	0
Sum innbetalinger fra drift	5 361 581	6 628 788

Note 2 Utbetalinger til lønn

	31.12.2017	31.12.2016
Lønn	92 239 823	92 193 137
Arbeidsgiveravgift	14 222 428	13 019 844
Pensjonsutgifter*	10 757 676	0
Sykepenger og andre refusjoner (-)	-2 917 514	-3 140 440
Andre ytelser	2 936 306	2 467 751
Sum utbetalinger til lønn	117 238 719	104 540 292
Antall årsverk:	157	159

* Nærmere om pensjonskostnader

For virksomheter som er omfattet av rundskriv R-118

Fra og med 1.januar 2017 betaler virksomheten pensjonspremie til SPK. For 2017 er arbeidsgivers andel av pensjonspremien 12 prosent.

For virksomheter som har betalt pensjonspremie til SPK før 2017 og dermed ikke er omfattet av rundskriv R-118

Pensjoner kostnadsføres i resultatregnskapet basert på faktisk påløpt premie for regnskapsåret. Premiesats for 2017 er xx,x prosent. Premiesatsen for 2016 var yy,y prosent.

Note 3 Andre utbetalinger til drift

	31.12.2017	31.12.2016
Husleie	16 545 690	17 170 174
Vedlikehold egne bygg og anlegg	0	0
Vedlikehold og ombygging av leide lokaler	0	0
Konsulenter og andre kjøp av tjenester fra eksterne	60 362 679	63 239 131
Reiser og diett	5 391 436	5 212 795
Kurs, konferanser og møter	2 053 137	1 801 130
Andre utgifter til drift av eiendom og lokaler	2 182 514	2 226 120
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	2 684	6 890
Mindre utstyrsanskaffelser	4 721	101 617
Leie av maskiner, inventar og lignende	10 060 175	5 054 480
Forbruksmateriell	1 344 297	1 486 059
Kontortjenester	815 727	257 247
Reklame	156 561	148 026
Øvrige driftsutgifter	342 256	278 929
Sum andre utbetalinger til drift	99 261 877	96 982 598

Note 4 Finansinntekter og finansutgifter

	31.12.2017	31.12.2016
<i>Innbetaling av finansinntekter</i>		
Renteinntekter		0
Valutagevinst		0
Annen finansinntekt		0
Sum innbetaling av finansinntekter	0	0

	31.12.2017	31.12.2016
<i>Utbetaling av finansutgifter</i>		
Renteutgifter	47 847	15 795
Valutatap		0
Annen finansutgift		0
Sum utbetaling av finansutgifter	47 847	15 795

Note 5 Utbetaling til investeringer og kjøp av aksjer

	31.12.2017	31.12.2016
<i>Utbetaling til investeringer</i>		
Immaterielle eiendeler og lignende		0
Tomter, bygninger og annen fast eiendom		0
Beredskapsanskaffelser		0
Infrastruktureiendeler		0
Maskiner og transportmidler		0
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende		0
Sum utbetaling til investeringer	0	0

	31.12.2017	31.12.2016
<i>Utbetaling til kjøp av aksjer</i>		
Kapitalinnskudd		0
Obligasjoner		0
Investeringer i aksjer og andeler		0
Sum utbetaling til kjøp av aksjer	0	0

Note 6 Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten

	31.12.2017	31.12.2016
Avgift 1		0
Avgift 2		0
Avgift 3...		0
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten	0	0

Note 7 Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten

	31.12.2017	31.12.2016
Tilskudd til kommuner	9 166 000	2 116 000
Tilskudd til fylkeskommuner	437 676 649	409 189 032
Tilskudd til ikke-finansielle foretak	0	4 543 712
Tilskudd til finansielle foretak	0	0
Tilskudd til utlandet	1 212 825	0
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten	448 055 474	415 848 744

Ledelseskommmentarer årsregnskap 2017

Formål

Som direktorat for kulturminneforvaltningen er Riksantikvaren Klima- og Miljødepartementets sentrale rådgivende og utøvende faginstans for forvaltning av kulturminner. Riksantikvaren skal bidra til å realisere regjeringens nasjonale mål som gjenspeiler hva Norge vil oppnå på viktige miljøområder. Direktoratet skal også bidra til å videreutvikle politikken gjennom kunnskapsbaserte beskrivelser og analyser av tilstanden i sektoren. Vår statlige kulturminneforvaltning skal utøves i dialog med lokale og regionale myndigheter. Riksantikvaren skal bidra til implementering av gjeldende statlig kulturminnepolitikk og har overordnet faglig ansvar for fylkeskommunenes og Sametingets arbeid med kulturminner, kulturmiljøer og landskap.

Bekreftelse

Årsregnskapet er avlagt iht. bestemmelsene om økonomistyring i staten, rundskriv R-115 fra Finansdepartementet og krav fra Klima- og miljødepartementet i instruks om økonomistyring. Vi mener regnskapet gir et dekkende bilde av Riksantikvarens disponible bevilgninger, regnskapsførte utgifter, inntekter og tilskudd.

Vurderinger av vesentlige forhold

Post 01 Driftsutgifter

I 2017 har Riksantikvarens samlet disponert 153,629 mill. kroner i driftsmidler over post 01 *Driftsutgifter*. 6,175 mill. kroner er overført fra 2016, kr 0,991 mill. kroner er kompensasjon for lønnsregulering i 2017 jf. bevilgningsrapporteringen og note A.

Riksantikvaren søker om å overføre mindretgifter på 7,373 mill. kroner til neste år på post 01 iht. beregninger i note B.

Inntekter knyttet til posten er ført under kap. 4429 post 02 og 09.

Mindretgift på post 01 Driftsutgifter i 2017 skyldes i all hovedsak underforbruk på digitaliseringsprosjektet i forbindelse med delegering til regionsleddet, mindreforbruk på pensjonspremie til SPK og økning i refusjoner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Riksantikvaren har i 2017 utbetalt kr 43,958 mill. kroner av samlede disponerte midler på 46, 329 mill. kroner. 21 tusen kroner er overført fra 2016, jf. bevilgningsrapporteringen og note A.

Riksantikvaren søker om å overføre mindretgifter på 2,315 mill. kroner til neste år på post 21 iht. beregninger i note B.

Mindreutgifter for post 21 Spesielle driftsutgifter skyldes blant annet færre kjøp av tjenester fra Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) i 2017, et oppdrag i Tildelingsbrev ble senere endret, oppdraget ble derfor skalert ned, og det var ikke behov for midlene. Treding rundt finnerlønnproblematikk tok lengre tid enn beregnet, og slik ble et oppdrag til museene såpass forsinket at oppdraget ikke lot seg gjennomføre i 2017.

Post 22 Bevaringsoppgaver

Riksantikvaren har i 2016 utbetalt kr 15,690 mill. kroner av samlede disponerte midler på kr 43,493 mill. kroner. 9,189 mill. kroner er overført fra 2016, jf. bevilgningsrapporteringen og note A. Riksantikvaren søker om å overføre mindreutgifter på kr 27,803 mill. kroner til neste år på post 22 iht. beregninger i note B.

Midler til Klemenskirkeprosjektet utgjør rundt 36 prosent av mindreforbrukets totale størrelse. I 2017 har midler til Klemenskirkeprosjektet i hovedsak gått over post 21 og post 70. Utgravningsprosjektets utvidelser medført at byggeprosjektet kom senere i gang enn planlagt, slik at færre midler til byggeprosjektet har blitt utbetalt i 2017. Det forventes større utgifter til Klemenskirkeprosjektet i 2018.

Forventet vedlikehold av grunnvannsreguleringsanlegg til Bryggen var likevel ikke nødvendig. Det er fakturert mindre fra Anno Museum for Vernebygget på Hamar i 2017 enn i 2016. Det er kjøpt inn færre håndverker- og rådgivertjenester enn antatt på blant annet disse prosjektene Stavkirkeprogrammet, profane hus, tett trehusbebyggelse, ruiner, kompetanse og konservering verdensarv. Prosjektet Hove steinkirke forsinket faktura for gjort arbeid for oktober - november kommer i 2018. Ingen konserveringstjenester ble kjøpt i 2017 i påventet av resultater fra klagebehandling i Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA). Manglende kapasitet på bemanningssiden har ført til forsinkelser med oppstart av faglig program for Bergkunst.

Post 70 Automatisk fredete og andre arkeologiske kulturminner

Riksantikvaren har utbetalt 43,587 mill. kroner av samlede disponerte midler på 61,725 mill. kroner 2,161 mill. kroner er overført fra 2016, 21,000 mill. kroner er økning i RNB 2017 og 5,000 mill. kroner er flyttet fra post 71, 72, 74 og 79 i ny budsjettsaldering for 2017 jf. bevilgningsrapporteringen og note A.

Riksantikvaren søker om å overføre mindreutgift på 18,1378 mill. kroner til neste år på post 70 iht. beregninger i note B.

Mindreforbruk post skyldes blant annet at om lag 15,000 mill. kroner av tilskuddene til Klemenskirkeutgravningen i Trondheim ikke utbetales før etterarbeidet av den forlengede utgravningen er ferdigstilt.

Post 71 Fredete kulturminner i private eie, kulturmiljø og kulturlandskap

Riksantikvaren har utbetalt 151,107 mill. kroner av samlede disponerte midler på 160,131 mill. kroner. 11,116 mill. kroner er overført fra 2016 og 3,000 mill. kroner er flyttet til post 70 i ny budsjettsaldering for 2017, jf. bevilgningsrapporteringen og note A.

Riksantikvaren søker om å overføre mindreutgift på 9,024 mill. kroner til neste år på post 71 iht. beregninger i note B.

6,000 mill. kroner av dette mindreforbruket skyldes dels at det ikke ble gitt tilskudd til konservering i påvente av resultat fra klagebehandling i Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA), dels at overførte midler fra 2016 ikke kunne disponeres i sin helhet. Det er gitt tilskudd for noen arbeider som ikke er gjennomført. 2,200 mill. kroner av mindreforbruket skyldes utsettelse av noen arbeider påtenkt i 2017 til 2018.

Post 73 Bygninger og anlegg fra middelalder og brannsikring

Riksantikvaren har utbetalt 48,883 mill. kroner av samlede disponerte midler på 62,219 mill. kroner. 14,267 mill. kroner er overført fra 2016 og 2,000 mill. kroner er økning i RNB 2017, jf. bevilgningsrapporteringen og note A.

Riksantikvaren søker om å overføre mindretutgiften på 13,336 mill. kroner til neste år på post 73 iht. beregninger i note B.

Mindreforbruk skyldes primært forsinkelser i gjennomføring av tiltak på grunn av knapphet på rådgivere, håndverkere og entreprenører.

Post 77 Verdiskapingsarbeid på kulturminneområdet

Riksantikvaren har utbetalt 4,926 mill. kroner av samlet disponerte midler på 8,360 mill. kroner. 0,360 mill. kroner er overført fra 2016.

Riksantikvaren søker om å overføre en mindretutgift på 4,926 mill. kroner til neste år på post 77 iht. beregninger i note B.

Mindre forbruk skyldes avvikende fremdrift i en del av prosjektene som har mottatt tilskudd. Det har derfor ikke vært grunnlag for å utbetale tilskuddene i sin helhet, jf. vilkårene for utbetaling i økonomireglementet. Med forbehold om Finansdepartementets godkjenning og i tråd med retningslinjene for tilskuddsforvaltningen har Riksantikvaren akseptert at ubrukte tilskuddsmidler overføres til 2018.

I begynnelsen av året ble det avsatt om lag 1,250 mill. kroner til prosjektsøknader hvor det var behov for nærmere undersøkelser og avklaringer ifm med finansieringsplan mv. Ikke alle av disse prosjektsøknadene førte fram til tilskuddsvedtak.

Riksantikvaren vil vurdere hvordan vi eventuelt kan redusere risikoen for såpass store overføringer

Post 79 Verdensarven

Riksantikvaren har utbetalt 45,492 mill. kroner av samlede disponerte midler på 60,376 mill. krone 8,840 mill. kroner ble overført fra 2016 og 0,500 mill. kroner er flyttet til post 70 i ny budsjettsaldering for 2017, jf. bevilgningsrapporteringen og note A.

Riksantikvaren søker om å overføre mindretutgiften på 14,884 mill. kroner til neste år på post 79 iht. beregninger i note B.

Mindre forbruk skyldes flere forhold. Delvis skyldes det et ekstraordinært stort behov for midler til utgraving og sikring av Klemenskirken i Trondheim- Riksantikvaren holdt tilskuddsmidler tilbake, bl.a. fra post 79, i påvente av eventuell tilleggsbevilgning i RNB. Noen tilsagn om tilskudd ble derfor for sent til at å gjennomføre prosjektene i 2017. Dette gjelder for eksempel Olavsgruveveien (Røros) og Alta. Vi har også hatt forsinkelser i enkelte andre prosjekter, som for eksempel Lienfoss bru (Telemark) og uthusprosjektet på Røros. Videre har vi også fått en forsinket utbetaling til fartøyene på Tinnsjøen som skyldes en ren inkurie.

Kommentarer til artskontorrapporteringen

Artskontorrapporteringen viser at rapporterte utgifter til drift og investeringer utgjorde 211,139 mill. kroner, hvorav de største utbetalingene gjelder lønnskostnader 117,239 mill. kroner jf. Oppstilling av artskontorrapportering og Note 2, og andre utbetalinger til drift utgjør 99,262 mill. kroner (jf. Note 3).

Innenfor Lønnskostnader, utgjorde lønn og utgifter til arbeidsgiveravgift og pensjonspremier til SPK, henholdsvis 78,7, 12,2 og 9,2 prosent. Antall årsverk var gjennomsnittlig 156,8 i 2017.

Innenfor andre utbetalinger til drift, på 99,262 gikk 60,8 prosent (60,363 mill. kroner) til konsulenter og kjøp av andre tjenester fra eksterne. Kjøp av tjenester over post 01 og 21 forklarer den store andelen (jf. Note 3).

Artskontorrapporteringen viser at rapporterte inntekter til drift var på 5,362 mill. kroner (jf. Note 1), hvorav 90,9 prosent (5,140 mill. kroner) var salgs- og leieinntekter.

Bekreftet mellomværende med statskassen utgjorde per 31.12.2017 -3 889 802,28 mill. kroner

Tilleggsopplysninger

Riksrevisjonen er ekstern revisor og bekrefter årsregnskapet for RA. Årsregnskapet er ikke ferdig revidert per d.d. men revisjonsberetningen antas å foreligge i løpet av 2. kvartal 2018.

Beretningen er unntatt offentlighet fram til Stortinget har mottatt Dokument 1 fra Riksrevisjonen.

Oslo, 15.mars 2018

Jørn Holme

Astrid Auran Nesbø

Prinsippnote årsregnskapet

Årsregnskap for statlige virksomheter er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten ("bestemmelsene"). Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.4.1, nærmere bestemmelser i Finansdepartementets rundskriv R-115 av november 2016 og eventuelle tilleggskrav fastsatt av overordnet departement.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen og artskontorrapporteringen er utarbeidet med utgangspunkt i bestemmelsene punkt 3.4.2 – de grunnleggende prinsippene for årsregnskapet:

- a) Regnskapet følger kalenderåret
- b) Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret
- c) Utgifter og inntekter er ført i regnskapet med brutto beløp
- d) Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet

Oppstillingene av bevilgnings- og artskontorrapportering er utarbeidet etter de samme prinsippene, men gruppert etter ulike kontoplaner. Prinsippene samsvarer med krav i bestemmelsene punkt 3.5 til hvordan virksomhetene skal rapportere til statsregnskapet. Sumlinjen "Netto rapportert til bevilgningsregnskapet" er lik i begge oppstillingene.

Virksomheten er tilknyttet statens konsernkontoordning i Norges Bank i henhold til krav i bestemmelsene pkt. 3.7.1. Bruttobudsjetterte virksomheter tilføres ikke likviditet gjennom året men har en trekkrettighet på sin konsernkonto. Ved årets slutt nullstilles saldoen på den enkelte oppgjørskonto ved overgang til nytt år.

Bevilgningsrapporteringen

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen omfatter en øvre del med bevilgningsrapporteringen og en nedre del som viser beholdninger virksomheten står oppført med i kapitalregnskapet. Bevilgningsrapporteringen viser regnskapstall som virksomheten har rapportert til statsregnskapet. Det stilles opp etter de kapitler og poster i bevilgningsregnskapet virksomheten har fullmakt til å disponere. Kolonnen samlet tildeling viser hva virksomheten har fått stilt til disposisjon i tildelingsbrev for hver statskonto (kapittel/post). Oppstillingen viser i tillegg alle finansielle eiendeler og forpliktelser virksomheten står oppført med i statens kapitalregnskap.

Mottatte fullmakter til å belaste en annen virksomhets kapittel/post (belastningsfullmakter) vises ikke i kolonnen for samlet tildeling, men er omtalt i note B til bevilgningsoppstillingen. Utgiftene knyttet til mottatte belastningsfullmakter er bokført og rapportert til statsregnskapet, og vises i kolonnen for regnskap.

Avgitte belastningsfullmakter er inkludert i kolonnen for samlet tildeling, men bokføres og rapporteres ikke til statsregnskapet fra virksomheten selv. Avgitte belastningsfullmakter bokføres og rapporteres av virksomheten som har mottatt belastningsfullmakten og vises derfor ikke i kolonnen for regnskap. De avgitte fullmaktene framkommer i note B til bevilgningsoppstillingen.

Artskontorrapporteringen

Oppstillingen av artskontorrapporteringen har en øvre del som viser hva som er rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter og en nedre del som viser eiendeler og gjeld som inngår i mellomværende med statskassen. Artskontorrapporteringen viser regnskapstall virksomheten har rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter. Virksomheten har en trekkrettighet på konsernkonto i Norges Bank. Tildelingene er ikke inntektsført og derfor ikke vist som inntekt i oppstillingen.

Oppstilling av bevilgningsrapportering 31.12.2017

Utgiftskapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling	Regnskap 2017	Merutgift (-) og mindretgift
1429	Riksantikvaren	01	Driftsutgifter	A, B	153 629 000	145 894 256	7 734 744
1429	Riksantikvaren	21	Spesielle driftsutgifter	A	46 329 000	43 958 098	2 370 902
1429	Riksantikvaren	22	Bevaringsoppgaver	A, B	43 493 000	15 690 228	27 802 772
1429	Riksantikvaren	50	Tilskudd til samisk kulturminnearbeid	A	3 541 000	3 541 000	0
1429	Riksantikvaren	60	Kulturminnearbeid i kommunene	A	9 116 000	9 116 000	0
1429	Riksantikvaren	70	Tilskudd til automatisk fredete og andre arkeologiske kulturminner	A, B	61 725 000	43 587 415	18 137 585
1429	Riksantikvaren	71	Tilskudd til fredete kulturminner i private eie, kulturmiljø og kulturlandskap	A, B	160 131 000	151 107 335	9 023 665
1429	Riksantikvaren	72	Tilskudd til teknisk og industrielle kulturminner	A, B	60 116 000	58 210 276	1 905 724
1429	Riksantikvaren	73	Tilskudd til bygninger og anlegg fra middelalder og brannsikring	A, B	62 219 000	48 882 998	13 336 002
1429	Riksantikvaren	74	Tilskudd til fartøyvern	A, B	66 032 000	65 733 914	298 086
1429	Riksantikvaren	75	Tilskudd til fartøyvernssenterene	A	16 464 000	16 245 353	218 647
1429	Riksantikvaren	77	Tilskudd til verdiskapingsarbeid på kulturminneområdet	A, B	8 360 000	4 926 125	3 433 875
1429	Riksantikvaren	79	Tilskudd til verdensarven	A, B	60 376 000	45 492 233	14 883 768
118	Utenriksdepartement	70	Nordområdetiltak og prosjektsamarbeid med Russland - Kulturminnevrn i Antarktis		2 500 000	2 025 557	
164	Utenriksdepartement	73	Fred, forsoning og demokrati		6 000 000	1 212 825	
1410	Klima- og miljødepartementet	21	Miljøovervåkning og miljødata		6 886 000	6 006 791	
1800	Olje- og energidepartementet	21	Tilskudd til museums- og kulturminnetiltak		5 132 000	2 973 515	
1633	Nettoordning, statlig betalt merverdiavgift	01	Driftsutgifter		0	12 604 915	
Sum utgiftsført					772 049 000	677 208 833	
Inntektskapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst		Samlet tildeling	Regnskap 2017	Merinntekt og mindreinntekt (-)
4429	Riksantikvaren	02	Oppdrag og andre div. inntekter	A	4 388 000	3 064 665	-1 323 335
4429	Riksantikvaren	09	Internasjonale oppdrag	A	1 243 000	2 296 916	1 053 916
4429	Riksantikvaren	15	Refusjon vedr. arb.mark.		0	0	0
4429	Riksantikvaren	16	Refusjon foreldrepenger		0	0	0
4429	Riksantikvaren	17	Andre refusjoner		0	0	0
4429	Riksantikvaren	18	Refusjon av sykepenger		0	0	0
5309	[Tilfeldige inntekter]	29	Tilfeldige inntekt, ymse		0	198 288	
5700	Arbeidsgiveravgift	72	Arbeidsgiveravgift		0	14 222 428	
Sum inntektsført					5 631 000	19 782 297	
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet						657 426 536	
Kapitalkontoer							
60087901	Norges Bank 0677.03.02666 /innbetalinger					14 240 112	

Mal for bevilgningsrapportering og artskontorrapportering med noter

60087902	Norges Bank 0677.04.03012/utbetalinger					-671 897 305	
714429	Endring i mellomværende med statskassen					230 656	
Sum rapportert						0	
Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)							
Konto	Tekst				2017	2016	Endring
xxxxxx	[Aksjer]				0	0	0
714429	Mellomværende med statskassen				-3 889 802	-4 120 459	230 656

Note A Forklaring av samlet tildeling						
Kapittel og post	Overført fra i fjor	Årets bevilgning	RNB 2017	Lønnsoppgjøret 2017	Ny budsjettsaldering 2017	Samlet tildeling
142901	6 175 000	146 463 000	0	991 000	0	153 629 000
142921	21 000	51 243 000	-4 935 000	0	0	46 329 000
142922	9 189 000	24 304 000	10 000 000	0	0	43 493 000
142950	0	3 541 000	0	0	0	3 541 000
142960	0	4 116 000	5 000 000	0	0	9 116 000
142970	2 161 000	33 564 000	21 000 000	0	5 000 000	61 725 000
142971	16 116 000	147 015 000	0	0	-3 000 000	160 131 000
142972	4 071 000	56 545 000	0	0	-500 000	60 116 000
142973	14 267 000	45 952 000	2 000 000	0	0	62 219 000
142974	5 149 000	61 883 000	0	0	-1 000 000	66 032 000
142975	707 000	15 757 000	0	0	0	16 464 000
142977	360 000	8 000 000	0	0	0	8 360 000
142979	8 840 000	52 036 000	0	0	-500 000	60 376 000
442902	0	-4 388 000	0	0	0	-4 388 000
442909	0	-1 243 000	0	0	0	-1 243 000

Note B Forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år

Kapittel og post	Stikkord	Merutgift(-)/ mindre utgift	Utgiftsført av andre i hht avgitte belastningsfullmakter	Merutgift(-)/ mindreutgift etter avgitte belastnings-fullmakter	Merinntekter iht merinntektsfullmakt	Omdisponering fra post 01 til 45 eller til post 01/21 fra neste års bevilgning	Innsparinger	Sum grunnlag for overføring	Maks. overførbart beløp *	Mulig overførbart beløp beregnet av virksomheten
142901		7 734 744	0	7 734 744	-269 419	0	0	7 465 325	7 372 700	7 372 700
142921		2 370 902	0	2 370 902	0	0	0	2 370 902	2 315 400	2 315 000
142922	"kan overføres"	27 802 772	0	27 802 772	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	27 802 772		27 802 772
142950		0	0	0	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	0		0
142960		0	0	0	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	0		0
142970	"kan overføres"	18 137 585	0	18 137 585	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	18 137 585		18 137 585
142971	"kan overføres"	9 023 665	0	9 023 665	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	9 023 665		9 023 665
142972	"kan overføres"	1 905 724	0	1 905 724	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	1 905 724		1 905 724
142973	"kan overføres"	13 336 002	0	13 336 002	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	13 336 002		13 336 002
142974	"kan overføres"	298 086	0	298 086	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	298 086		298 086
142975	"kan overføres"	218 647	0	218 647	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	218 647		218 647
142977	"kan overføres"	3 433 875	0	3 433 875	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	3 433 875		3 433 875
142979	"kan overføres"	14 883 768	0	14 883 768	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	14 883 768		14 883 768

*Maksimalt beløp som kan overføres er 5% av årets bevilgning på driftspostene 01-29, unntatt post 24 eller sum av de siste to års bevilgning for poster med stikkordet "kan overføres". Se det årlige rundskrevet R-2 for mer detaljert informasjon om overføring av ubrukte bevilgninger.

Forklaring til bruk av budsjettfullmakter

Mottatte belastningsfullmakter

Stikkordet «kan overføres»

Stikkordet «kan benyttes under»

Stikkordet «overslagsbevilgning»

Avgitte belastningsfullmakter (utgiftsført av andre)

Fullmakt til å bruke standard refusjoner av lønnsutgifter til å overskride utgifter

Fullmakt til å overskride driftsbevilgninger mot tilsvarende merinntekter

Fullmakt til å overskride investeringsbevilgninger mot tilsvarende innsparing under driftsbevilgninger under samme budsjettkapittel

Fullmakt til å overskride driftsbevilgninger til investeringsformål mot tilsvarende innsparing i de tre følgende budsjettår

Innsparing i regnskapsåret som følge av bruk av fullmakt til å overskride driftsbevilgninger til investeringsformål mot tilsvarende innsparing i de tre følgende budsjettår

Romertallsvedtak

Mulig overførbart beløp

Oppstilling av artskontorrapporteringen 31.12.2017

	Note	2017	2016
Driftsinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetalinger fra gebyrer	1		0
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer	1	125 000	600 000
Salgs- og leieinntekter	1	5 140 461	6 028 788
Andre inntekter	1	96 120	
<i>Sum inntekter fra drift</i>		5 361 581	6 628 788
Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetalinger til lønn	2	117 238 719	104 540 292
Andre utbetalinger til drift	3	99 261 877	96 982 598
<i>Sum utbetalinger til drift</i>		216 500 596	201 522 890
Netto rapporterte driftsutgifter		211 139 015	194 894 102
Investerings- og finansinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetaling av finansinntekter	4		
<i>Sum investerings- og finansinntekter</i>		0	0
Investerings- og finansutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetaling til investeringer	5	0	0
Utbetaling til kjøp av aksjer	5,8B	0	0
Utbetaling av finansutgifter	4	47 847	15 795
<i>Sum investerings- og finansutgifter</i>		47 847	15 795
Netto rapporterte investerings- og finansutgifter		47 847	15 795
Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten			
Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m.	6	0	0
<i>Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten</i>		0	0
Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten			
Utbetalinger av tilskudd og stønader	7	448 055 474	415 848 744
<i>Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten</i>		448 055 474	415 848 744
Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler *			
Gruppelivsforsikring konto 1985 (ref. kap. 5309, inntekt)		198 288	0
Arbeidsgiveravgift konto 1986 (ref. kap. 5700, inntekt)		14 222 428	13 019 834
Nettoføringsordning for merverdiavgift konto 1987 (ref. kap. 1633, utgift)		12 604 915	11 561 556
<i>Netto rapporterte utgifter på felleskapitler</i>		-1 815 801	-1 458 279
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet		657 426 536	609 300 362
Oversikt over mellomværende med statskassen **			
Eiendeler og gjeld		2017	2016
Fordringer		55 987	0
Andre kortsiktige fordringer		0	40 164
Kasse		0	0
Bankkontoer med statlige midler utenfor Norges Bank		0	0
Skyldig skattetrekk		-3 897 474	-4 125 632
Skyldige offentlige avgifter (merverdiavgift)		-65 486	-34 990
Annen gjeld		17 171	0
Sum mellomværende med statskassen	8	-3 889 802	-4 120 459

* Andre ev. inntekter/utgifter rapportert på felleskapitler spesifiseres på egne linjer ved behov.

** Spesifiser og legg til linjer ved behov.

Note 1 Innbetalinger fra drift

	31.12.2017	31.12.2016
<i>Innbetalinger fra gebyrer</i>		
Gebyrer 1		0
Gebyrer 2		0
Gebyrer 3...		0
<i>Sum innbetalinger fra gebyrer</i>	0	0
<i>Innbetalinger fra tilskudd og overføringer</i>		
Eksterne midler/Tilskudd fra kommunale og fylkeskommunale etater	125 000	600 000
Tilskudd/overføring 2		0
Tilskudd/overføring 3...		0
<i>Sum innbetalinger fra tilskudd og overføringer</i>	125 000	600 000
<i>Salgs- og leieinnbetalinger</i>		
Arkiv og bibliotek tjenester	103 660	100 000
Salg av publikasjoner	94 400	0
Salgsinntekt varer	0	7 322
Kurs og konferanse	532 523	0
Refundert reiseutgifter	19 047	0
Erstatnings krav ved tap av litteratur	0	0
Salgsinntekt tjenester, utenfor avgiftsområdet	0	4 212 390
Refundert lønnskostnader , utenfor avgiftsområdet	2 572 272	
Ref. andel prosjektkostnader	799 196	0
Refundert reiseutgifter		0
Tilfeldige inntekter (diverse inntekter post 01 - 29) , utenfor avgiftsområdet	22 205	96 120
Utleie av lokale	997 157	1 612 956
<i>Sum salgs- og leieinnbetalinger</i>	5 140 461	6 028 788
<i>Andre innbetalinger</i>		
Annen driftsrelatert inntekt , utenfor avgiftsområdet	96 120	0
Andre innbetalinger 2		0
Andre innbetalinger 3...		0
<i>Sum andre innbetalinger</i>	96 120	0
Sum innbetalinger fra drift	5 361 581	6 628 788

Note 2 Utbetalinger til lønn

	31.12.2017	31.12.2016
Lønn	92 239 823	92 193 137
Arbeidsgiveravgift	14 222 428	13 019 844
Pensjonsutgifter*	10 757 676	0
Sykepenger og andre refusjoner (-)	-2 917 514	-3 140 440
Andre ytelser	2 936 306	2 467 751
Sum utbetalinger til lønn	117 238 719	104 540 292
Antall årsverk:	139	159

* Nærmere om pensjonskostnader

For virksomheter som er omfattet av rundskriv R-118

Fra og med 1.januar 2017 betaler virksomheten pensjonspremie til SPK. For 2017 er arbeidsgivers andel av pensjonspremien 12 prosent.

For virksomheter som har betalt pensjonspremie til SPK før 2017 og dermed ikke er omfattet av rundskriv R-118

Pensjoner kostnadsføres i resultatregnskapet basert på faktisk påløpt premie for regnskapsåret. Premiesats for 2017 er xx,x prosent. Premiesatsen for 2016 var yy,y prosent.

Det er forskjell på årsverkene fra 2016 til 2017, fra 159 årsverk i 2016 til 138,94 årsverk i 2017. Dette skyldes at tall for 2016 er tatt ut fra lønn- og regnskapssystemet Agresso som ikke hadde en egen detaljert årsverksrapport. Det er derfor ikke foretatt fratrekk for fravær utover en dag, som sykefravær og permisjoner slik tallene i 2017 gjør. Tallene i 2017 er hentet ut fra SAP som følger DFØs beregning av årsverk, dvs. fratrekk for fravær utover en dag.

Note 3 Andre utbetalinger til drift

	31.12.2017	31.12.2016
Husleie	16 545 690	17 170 174
Vedlikehold egne bygg og anlegg	0	0
Vedlikehold og ombygging av leide lokaler	0	0
Konsulenter og andre kjøp av tjenester fra eksterne	60 362 679	63 239 131
Reiser og diett	5 391 436	5 212 795
Kurs, konferanser og møter	2 053 137	1 801 130
Andre utgifter til drift av eiendom og lokaler	2 182 514	2 226 120
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	2 684	6 890
Mindre utstysanskaffelser	4 721	101 617
Leie av maskiner, inventar og lignende	10 060 175	5 054 480
Forbruksmateriell	1 344 297	1 486 059
Kontortjenester	815 727	257 247
Reklame	156 561	148 026
Øvrige driftsutgifter	342 256	278 929
Sum andre utbetalinger til drift	99 261 877	96 982 598

Note 4 Finansinntekter og finansutgifter

	31.12.2017	31.12.2016
<i>Innbetaling av finansinntekter</i>		
Renteinntekter		0
Valutagevinst		0
Annen finansinntekt		0
Sum innbetaling av finansinntekter	0	0

	31.12.2017	31.12.2016
<i>Utbetaling av finansutgifter</i>		
Renteutgifter	47 847	15 795
Valutatap		0
Annen finansutgift		0
Sum utbetaling av finansutgifter	47 847	15 795

Note 5 Utbetaling til investeringer og kjøp av aksjer

	31.12.2017	31.12.2016
<i>Utbetaling til investeringer</i>		
Immaterielle eiendeler og lignende		0
Tomter, bygninger og annen fast eiendom		0
Beredskapsanskaffelser		0
Infrastruktureiendeler		0
Maskiner og transportmidler		0
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende		0
Sum utbetaling til investeringer	0	0

	31.12.2017	31.12.2016
<i>Utbetaling til kjøp av aksjer</i>		
Kapitalinnskudd		0
Obligasjoner		0
Investeringer i aksjer og andeler		0
Sum utbetaling til kjøp av aksjer	0	0

Note 6 Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten

	31.12.2017	31.12.2016
Avgift 1		0
Avgift 2		0
Avgift 3...		0
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten	0	0

Note 7 Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten

	31.12.2017	31.12.2016
Tilskudd til kommuner	9 166 000	2 116 000
Tilskudd til fylkeskommuner	437 676 649	409 189 032
Tilskudd til ikke-finansielle foretak	0	4 543 712
Tilskudd til finansielle foretak	0	0
Tilskudd til utlandet	1 212 825	0
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten	448 055 474	415 848 744

Note 8 Sammenheng mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen**Del A Forskjellen mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen**

	31.12.2017		31.12.2017	
	Spesifisering av bokført avregning med statskassen		Spesifisering av rapportert mellomværende med statskassen	Forskjell
Finansielle anleggsmidler				
Investeringer i aksjer og andeler*				0
Obligasjoner				0
<i>Sum</i>	0		0	0
Omløpsmidler				
Kundefordringer	115 319		0	115 319
Fordringer (Reiseforskudd)	21 822		21 822	0
Fordringer (Lønnsforskudd)	3 832		3 832	0
Fordringer (Lån til ansatte)	30 333		30 333	0
Bankinnskudd, kontanter og lignende	0		0	0
<i>Sum</i>	171 306		55 987	115 319
Langsiktige gjeld				
Annen langsiktig gjeld				0
<i>Sum</i>	0		0	0
Kortsiktig gjeld				
Leverandørgjeld	-4 305 848			-4 305 848
Skyldig skattetrekk	-3 897 474		-3 897 474	0
Skyldige offentlige avgifter	-101 012		-65 486	-35 526
Annen kortsiktig gjeld	17 171		17 171	0
<i>Sum</i>	-8 287 163		-3 945 790	-4 341 374
Sum	-8 115 857		-3 889 802	-4 226 055

* Virksomheter som eier finansielle anleggsmidler i form av investeringer i aksjer og selskapsandeler fyller også ut note 8 B.

Del B Spesifisering av investeringer i aksjer og selskapsandeler

	Ervervsdato	Antall aksjer	Eierandel	Stemmeandel	Årets resultat i selskapet	Balanseført egenkapital i selskapet	Balanseført verdi i regnskap*
<i>Aksjer</i>							
Selskap 1							
Selskap 2							
Selskap 3...							
Balanseført verdi 31.12.2017							0

* Investeringer i aksjer er bokført til anskaffelseskost. Balanseført verdi er den samme i både virksomhetens kontospesifikasjon og kapitalregnskapet.

Ved utfylling av note 8, del B skal tall fra selskapets siste avlagte årsregnskap benyttes. Det vil forekomme at selskap som virksomheten har eierandeler i ikke har offentliggjort sitt årsresultat før virksomhetens frist for oversendelse av årsrapport med tilhørende årsregnskap (så snart det foreligger og innen 15. mars). Ved utfylling av noten kan dere benytte tall fra selskapets årsregnskap for året før. Om det ikke benyttes regnskapstall fra siste år bør dette opplyses om i noten.

Vedlegg

Vedlegg 1.a.

Tilskuddsmottaker	Total tildeling 2017, inkl. tilsagnsfullmakt Mill.kr.
Østfold	12,5
Akershus	11,5
Oslo, Byantikvaren	2,5
Hedmark	5,5
Oppland	15
Buskerud	9,5
Vestfold	6,5
Telemark	11
Aust-Agder	4
Vest-Agder	5
Rogaland	3
Hordaland	17
Sogn og Fjordane	7,7
Møre og Romsdal	6,5
Sør-Trøndelag	7
Nord-Trøndelag	5,5
Nordland	6,5
Troms	4,5
Finnmark	5
Sametinget	2,2
Sum	148,4

Tabell a: tildeling fordelt på fylker. FRIP.

Antall fredete bygninger i privat eie og fordeling av tilstandsgrad. Prosent pr. fylke.					
Fylke	Antall FRIP	TG 1	TG 2	TG 3	TG 9
Østfold	69	40,6	36,2	8,7	13,0
Akershus	84	25,0	34,5	10,7	28,6
Oslo, Byantikvaren	155	38,7	17,4	5,8	36,8
Hedmark	179	14,0	21,2	12,3	52,0
Oppland	502	28,2	33,8	28,0	9,7
Buskerud	258	17,8	13,2	4,3	64,7
Vestfold	97	37,4	44,4	7,1	11,1
Telemark	378	41,7	30,2	14,2	13,6
Aust-Agder	158	24,1	21,9	9,5	44,5
Vest-Agder	79	17,7	17,7	2,5	60,8
Rogaland	70	24,3	17,1	8,6	50,0
Hordaland	288	42,7	29,9	9,0	18,1
Sogn og Fjordane	140	30,7	20,0	5,0	44,3
Møre og Romsdal	126	31,2	28,0	4,8	36,0
Sør-Trøndelag	153	34,6	46,4	2,6	16,3
Nord-Trøndelag	80	46,3	33,8	12,5	7,5
Nordland	128	72,1	11,6	7,0	8,5
Troms	64	55,6	25,4	4,8	14,3
Finnmark	98	25,5	37,8	15,3	21,4
Landsgjennomsnitt	3108	33,0	27,6	11,7	27,3

Tabell b: tilstandsgrader fordelt på fylker. FRIP.